

Nr 388.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen om beviljande av anslag till fångvården och statens arbetsanstalter m. m.; given Stockholms slott den 26 april 1918.

Under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementensärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels medgiva, att den för fångvårdsstaten gällande ordinarie staten må från och med år 1919 undergå följande ändringar, nämligen *ej mindre*, i vad den avser tjänstemän av högre grad, så till vida, att ur nämnda stat utgå de för tvångsarbetsanstalten å Svartsjö och tvångsarbetsanstalten i Landskrona upptagna särskilda avlöningsstater,

att tvångsarbetsanstalten i Karlskrona och tvångsarbetsanstalten i Norrköping tillsviðare i staten upptagas under beteckningarna centralfängelset i Karlskrona och centralfängelset i Norrköping,

att straffängelset i Mariestad i staten upptages under beteckningen centralfängelset i Mariestad,

att de i avlöningsstaterna för centralfängelserna å Långholmen, i Malmö, å Härlanda och i Härnösand samt straffängelset i Uppsala uppförda skolläroarne upptagas under beteckningen lärare samt den i avlöningsstaten för centralfängelset i Växjö uppförda skolläroarinnan upptages under beteckningen lärarinna,

att avlöningen till en var av assistenterna vid centralfängelserna i Malmö, å Härlanda, i Härnösand och i Mariestad höjes till 1,900 kronor lön och 1,100 kronor tjänstgöringspenningar eller tillhopa 3,000 kronor jämte två ålderstillägg till lönen, vardera å 400 kronor, efter fem och tio års tjänstgöring,

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 348 häft. (Nr 388.)

att för en var av förste pastor och andre pastor vid centralfängelset å Långholmen, pastorer vid centralfängelserna i Malmö, å Härlanda, i Härnösand, i Karlskrona och i Norrköping upptages ett andra ålderstillägg å 500 kronor å den del av arvodet, som motsvarar lön, att utgå efter tio års fortsatt innehavande av pastorstjänst i samma lönegrad, samt

att de en var av lärarna vid centralfängelserna å Långholmen, i Malmö, å Härlanda och i Härnösand samt straffängelset i Uppsala tillkommande två ålderstillägg upptagas ett vart till ett från 200 kronor till 400 kronor förhöjt belopp,

än även, i vad nu ifrågasvarande stat avser tjänstemän av lägre grad (bevakningspersonal), så till vida, att densamma minskas med 4 överkonstaplar med förordnanden som uppsyningsmän, 8 överkonstaplar, 43 vaktkonstaplar, 3 första vaktfruar och 13 vaktfruar, till följd varav staten i sagda del komme att erhålla följande ändrade lydelse:

	K r o n o r				
	Lön eller motsvarande	Tjänstgöringspenningar eller motsvarande	Arvode för särskilt förordnande	Summa	
1 överkonstapel (med förordnande såsom uppsyningsman) ...	1,000	550	200	1,750	} Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor och efter 10 år med ytterligare 100 kronor.
9 överkonstaplar (med förordnanden såsom uppsyningsmän)	9,000	4,950	1,800	15,750	
1 överkonstapel	1,000	550	—	1,550	
52 överkonstaplar	52,000	28,600	—	80,600	
1 vaktkonstapel	800	500	—	1,300	} Efter 5 år kan lönen höjas med 50 kronor och efter 10 år med ytterligare 50 kronor.
367 vaktkonstaplar	293,600	183,500	—	477,100	
1 första vaktfru	700	350	—	1,050	} Efter 5 år kan lönen höjas med 50 kronor och efter 10 år med ytterligare 50 kronor.
3 första vaktfruar	2,100	1,050	—	3,150	
1 vaktfru	600	300	—	900	
35 vaktfruar	21,000	10,500	—	31,500	
1 kokerska	400	200	—	600	
12 kokerskor	4,800	2,400	—	7,200	
Summa	—	—	—	622,450	

dels föreskriva, att för tillträde till det ytterligare ålderstillägg, som, enligt vad ovan nämnts, må tillkomma förut omförmälda pastorer, skola gälla enahanda villkor, som äro stadgade för tillträde till redan medgivet ålderstillägg;

dels vidtaga följande ändringar med avseende å här nedan nämnda i riksstaten under andra huvudtiteln upptagna ordinarie anslag, nämligen

sänka bestämda anslaget till fångars vård och underhåll från dess nuvarande belopp 981,600 kronor med 115,850 kronor till 865,750 kronor,

höja förslagsanslaget till fångars vård och underhåll från dess nuvarande belopp 1,600,000 kronor med 1,000,000 kronor till 2,600,000 kronor,

sänka förslagsanslaget till ålderstillägg till en del vid fångvårdsstyrelsen och fångvården anställda ämbets- och tjänstemän från dess nuvarande belopp 86,000 kronor med 11,000 kronor till 75,000 kronor samt

höja allmänna förslagsanslaget till ålderstillägg från dess nuvarande belopp 80,000 kronor med 15,000 kronor till 95,000 kronor;

dels godkänna av departementschefen framlagda förslag till ordinarie avlöningsstater för statens arbetsanstalt å Svartsjö och statens arbetsanstalt i Landskrona, att tillämpas från och med år 1919, ävensom de av departementschefen föreslagna villkoren och bestämmelserna för åtnjutande av de med ordinarie befattning i nämnda stater upptagna avlöningsförmånerna;

dels förklara, att en var, som med eller efter ingången av år 1919 tillträder sådan ordinarie befattning, skall vara pliktig att underkasta sig förenämnda villkor och bestämmelser;

dels medgiva,

ej mindre att såsom tillägg till de för åtnjutande av de enligt den från och med år 1911 gällande staten för fångvårdsstaten med ordinarie befattning vid samma stat förenade avlöningsförmåner stadgade villkor och bestämmelser må förordnas, att innehavare av dylik befattning må i fråga om ålderstillägg räkna sig till godo tid, varunder han innehaft motsvarande eller jämförlig befattning vid någon av statens arbetsanstalter,

än även att såsom tillägg till de för åtnjutande av avlöningsförmåner enligt den för statens uppfostringsanstalt å Bona från och med år 1918 gällande avlöningsstaten må förordnas, att innehavare av befattning vid sistnämnda anstalt må i fråga om ålderstillägg räkna sig

till godo tid, varunder han innehaft motsvarande eller jämförlig befattning vid någon av statens arbetsanstalter;

dels från och med år 1919 i riksstaten under andra huvudtiteln uppföra följande ordinarie anslag, nämligen

till statens arbetsanstalt å Svartsjö

ett bestämt anslag å 81,050 kronor och

ett förslagsanslag å 120,000 kronor samt

till statens arbetsanstalt i Landskrona

ett bestämt anslag å 36,400 kronor och

ett förslagsanslag å 80,000 kronor;

dels ock under andra huvudtiteln å extra stat för år 1919 bevilja till bestridande av arvode åt en inspektör över statens arbetsanstalter ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Eliel Löfgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 april 1918.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Löfgren anmälde ärende rörande avlåtande till riksdagen av proposition om *tvångsarbetsanstaltternas skiljande från fångvårdsförvaltningen* samt bestämmande av vissa anslag för år 1919 till fångvården och tvångsarbetsanstalterna ävensom andra huvudtitelns allmänna anslag till ålderstillägg.

Härvid anförde föredraganden:

I innevarande års statsverksproposition har Kungl. Maj:t under andra huvudtiteln vid punkterna 21—23 samt 33 föreslagit riksdagen att i avvaktan på särskild proposition i ämnet, dels i de å ordinarie stat uppförda anslagen till fångars vård och underhåll måtte beräknas följande förhöjningar, nämligen i det bestämda anslaget till fångars vård och underhåll en höjning från dess nuvarande belopp 981,600 kronor med 18,400 kronor till 1,000,000 kronor och i förslagsanslaget till samma ändamål en höjning från dess nuvarande belopp 1,600,000

kronor med 200,000 kronor till 1,800,000 kronor, dels ock beräkna ordinarie förslagsanslaget till ålderstillägg för fångvården och andra hudvudtitelns allmänna anslag till ålderstillägg till deras nuvarande belopp 86,000 resp. 80,000 kronor.

Att ej redan i statsverkspropositionen kunde angivas de belopp, varmed dessa anslag komme att slutligen äskas av Kungl. Maj:t, berodde, på sätt jag också omnämnde vid förevarande anslags anmälade i statsrådet den 14 januari i år, därpå, att frågor uppstått dels om tvångsarbetsanstalternas frigörande från den egentliga fångvården, dels ock om avlöningsförbättringar för vissa fångvårdstjänstemän, samt att dessa frågor då ännu ej voro tillräckligt utredda för att de skulle kunna slutligen anmälas inför Kungl. Maj:t.

Sedan den erforderliga utredningen numera slutförts, får jag härmed underställa ifrågavarande spörsmål Kungl. Maj:ts avgörande. Därvid anhåller jag att först få uppehålla mig vid nyssnämnda organisationsfråga: tvångsarbetsanstalternas skiljande från fångvårdsförvaltningen.

I. Tvångsarbetsanstalternas skiljande från den egentliga fångvården.

A) Lämpligheten av den ifrågasatta organisationsförändringen.

Den närmaste anledningen därtill, att *frågan om tvångsarbetsanstalternas frigörande från den egentliga fångvården* ansetts böra nu upptagas till avgörande, är den, att detta spörsmål i visst avseende sammanhänger med det förslag till lag angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar m. m., om vars antagande Kungl. Maj:t den 15 sistlidne februari avlåtit proposition till riksdagen. Detta förslag innebär nämligen en reform av det nu rådande systemet för könssjukdomarnas bekämpande bland annat så till vida, att enligt förslaget all reglementering av prostitutionen skulle upphävas. I nära samband med denna reform står emellertid, på sätt jag redan framhållit vid chefens för civildepartementet anmälan nyssnämnda dag av berörda lagförslag, frågan om, vilka åtgärder från samhällets sida må kunna vidtagas för att verksamt motarbeta prostitutionen och korrektivt ingripa mot vissa av dess yttringar. Särskilt det korrektiva förfarandet mot prostituerade kvinnor, såsom det för närvarande tillämpas, har varit föremål för åtskilliga tungt vägande anmärkningar, såväl inom reglementeringskommittén som på andra håll. Både ur allmänt sociala synpunkter och för att den nu föreslagna lagstiftningen angående könssjukdomarnas bekämpande skall vinna önskvärd fullständighet och effektivitet, torde det ock vara erforderligt, att en omläggning av den korrektiva behandlingen av omförmälda kvinnor vidtages. Detta innebär väsentligen en förändring i de bestämmelser i lösdrivarlagen, som reglera ingripandet mot

de prostituerade kvinnorna. Något positivt förslag i detta avseende föreligger icke för närvarande, och med hänsyn till den pågående revisionen av lösdriverilagstiftningen i dess helhet läser det icke kunna sättas i fråga att nu föregripa resultatet av denna utredning. En väsentlig del av de anmärkningar, som riktats mot den korrektiva behandlingen av de prostituerade kvinnorna, hänför sig emellertid till formerna för anordnande av dem ådömt tvångsarbete, och på denna punkt torde det vara möjligt att redan nu genomföra vissa partiella reformer utan att avvakta en fullständig revision av lösdriverilagstiftningen. Huru denna revision än kommer att utfalla, torde det kunna förutses, att åtminstone en del prostituerade alltjämt måste betraktas såsom lösdrivare och underkastas tvångsarbete. Med hänsyn härtill synes det även för den framtida regleringen av hithörande förhållanden vara av betydelse, att tvångsarbetet erhåller en så tillfredsställande form som möjligt.

För att erhålla kännedom om fattigvårdslagstiftningskommitténs ståndpunkt i förevarande avseende avlät jag, med föranledande av en anhållan från chefen för civildepartementet, den 20 december 1917 till nämnda kommitté en skrivelse, däri jag anhöll om upplysning, huruvida under den pågående revisionen av lösdriverilagstiftningen frågan om behandlingen av prostituerade kvinnor varit föremål för utredning samt huruvida något förslag, som berörde det korrektiva förfarandet emot nämnda kvinnor, blivit utarbetat eller varit föremål för övervägande. Därvid anmodade jag kommittén att särskilt meddela, huruvida kommittén under sitt arbete funnit anledning föreligga att, med hänsyn till de särskilda syften, som tvångsarbetsanstalterna i riket avsåge att fylla, ifrågasätta någon omläggning av dessa anstalters nuvarande organisation och ledning.

Med anledning av denna min förfrågan har fattigvårdslagstiftningskommittén i skrivelse den 16 januari innevarande år meddelat, att efter en första förberedande behandling av frågan om revision av lösdriverilagstiftningen inom kommittén uppgjorts ett preliminärt förslag till lag angående behandling av lösdrivare samt att nämnda lagförslag omfattade jämväl prostituerade kvinnor. Då kommittén ansett sig böra i lagförslaget medtaga ifrågavarande kategori av kvinnor, hade kommittén utgått från den förutsättningen, att den blivande lagstiftningen skulle få en starkare preventiv karaktär än för närvarande vore fallet samt att en omorganisation skulle äga rum av tvångsarbetsanstalterna för kvinnor. Denna ändrade organisation hade kommittén tänkt sig böra bestå bland annat däri, att dessa anstalter skulle skiljas från fäng-

Fattigvårdslagsstiftningskommittén.

vårdsförvaltningen och ställas under en direkt under justitiedepartementet lydande styrelse, i vilken jämväl borde finnas ett par kvinnliga ledamöter. Även i fråga om tvångsarbetsanstalterna för män hade kommittén tänkt sig en förändrad organisation i samma riktning, nämligen med en särskild styrelse, som sorterade direkt under justitiedepartementet. Det huvudsakliga skälet för ett skiljande från fångvårdsförvaltningen hade här, liksom i fråga om kvinnorna, varit, att man så mycket som möjligt velat förhindra, att tvångsarbetet finge karaktären av ett straff. Gällande lösdriverilagstiftning hade ej så klart betonat behandlingens preventiva natur och då man nu sökte framhäva och utveckla denna, hade det ansetts nödigt att lösa sambandet med fångvården. Ett i samband med förutnämnda lagförslag uppgjort utkast till stadga för en statens arbetsanstalt för män stödde sig väsentligen på de bestämmelser, som gällde för statens uppfostringsanstalt å Bona.

Fattigvårdslagstiftningskommitténs berörda yttrande remitterades omedelbart till fångvårdsstyrelsen för avgivande av yttrande. Styrelsen lät i ärendet höra direktörerna vid tvångsarbetsanstalterna för kvinnor.

Direktören vid tvångsarbetsanstalten i Norrköping.

I det utlåtande, som i anledning därav inkom från direktören vid tvångsarbetsanstalten i Norrköping, ingick denne till en början på en utförlig kritik av vår nuvarande tvångsarbetslagstiftning samt yttrade därefter i huvudsak följande:

Då lösdrivaren ej vore brottslig i vanlig mening, så torde behandlingen av den till tvångsarbete dömda, om än denna behandling i mångt och mycket måste bli densamma som straffångens just på grund av det gemensamma för dem båda, nämligen frihetens förlust, mera böra inriktas på uppfostran, och gällde detta i all synnerhet de unga, som första gången befunne sig inom en tvångsarbetsanstalt. Denna skulle på så sätt mera få karaktären av uppfostringsanstalt än fängelse. Detta skulle då också motivera den framkastade tanken på tvångsarbetsanstaltens skiljande från fångvården och ställande under särskild styrelse. Skillnaden borde då även markeras på det sättet, att benämningen »tvångsarbetsfånge» utbyttes mot benämningarna »tvångsarbetare» och »tvångsarbeterska».

Direktören vid tvångsarbetsanstalten i Landskrona.

Direktören vid tvångsarbetsanstalten i Landskrona framhöll i sitt utlåtande till en början, att på grund av skäl, som av honom närmare utvecklades, en snar omläggning av de preventiva och korrektiva åtgärderna emot de skörlevande kvinnorna vore högeligen av nöden, samt uppdrog jämväl riktlinjerna för en dylik omläggning. Därefter yttrade han i huvudsak följande:

Beträffande det ifrågasatta skiljandet av tvångsarbetsanstalterna från fångvårdsförvaltningen ansåge direktören, att ett dylikt skiljande visserligen icke vore för närvarande obetingat nödvändigt och dessutom kunde giva anledning till vissa betänkligheter på grund av den inom fångvårdsstyrelsen representerade stora sakkunskapen, men direktören hölle dock före, att en dylik utbrytning kunde hava fog för sig med hänsyn till önskemålet att i möjligaste mån förhindra, att tvångsarbetet finge karaktären av ett straff.

I den skrivelse av den 14 februari 1918, varmed fångvårdsstyrelsen överlämnat nu senast återgivna två utlåtanden, yttrar styrelsen beträffande den nu föreliggande huvudfrågan om tvångsarbetsanstalternas skiljande från fångvårdsförvaltningen följande:

Fångvårdsstyrelsen i utlåtande den 14 februari 1918.

Bestämmelserna i 1 § av lagen om lösdrivares behandling den 12 juni 1885 gjorde nämnda lag tillämplig även å den, som, utan att äga medel till sitt uppehälle, underlåte att efter förmåga söka ärligen försörja sig och tillika förde ett sådant levnadssätt, att våda därav uppstode för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet.

Med rätta torde den prostituerades överträdande av polisreglementet kunna anses innebära ett för allmän ordning och sedlighet vådligt levnadssätt. Det torde också vara berättigat att icke erkänna skörlevnaden såsom ärlig försörjning.

För lösdrivarlagens tillämplighet å den prostituerade fordrades emellertid ytterligare, att hon saknade medel till sitt uppehälle och ej sökte försörja sig på annat sätt än genom skörlevnaden. Genom en måhända fri, men sedan länge godkänd tolkning, torde den prostituerade räknas såsom medellös, så snart hon ej hade andra medel än sådana, som hon kunde antagas hava vunnit å sitt sedeslösa liv. Hade hon genom något arbete av ordnad art inkomster av tillräcklig storlek, undginge hon däremot påföljd enligt lösdrivarlagen.

Om nu reglementeringen avskaffades, syntes detta icke inverka å nämnda lags tillämplighet gent emot de ifrågavarande kvinnorna i annan mån än att polismyndigheten icke vidare kunde stödja sin uppfattning om en kvinnas vådlighet för ordning och sedlighet enbart å överträdandet av vissa formella föreskrifter, utan måste mera sakligt pröva frågan. Vidare torde den speciella övervakning, som nu ägnades de prostituerades tämligen slutna grupp, icke kunna göras lika effektiv mot en icke registrerad till omfattningen obestämd samling personer, för vilka inga undantagsbestämmelser gällde; och därav torde följa större utsikt för dem att undgå polismyndighetens uppmärksamhet samt konstaterande av sådana förhållanden, som påkallade tillämpning av lösdrivarlagen.

Styrelsen kunde dock icke finna, att häri låge något skäl till utbytande av tvångsarbetet mot annan påföljd i de fall, då de sedeslösa kvinnorna gjort sig skyldiga till vad lösdrivarlagen förutsatte för tvångsarbetets ådömande. Med den erfarenhet styrelsen hade om en hel del av ifrågavarande kvinnors karaktär och svårleddhet, måste styrelsen bestämt framhålla, att knappast någon möjlighet funnes att mot deras vilja omhändertaga dem i skyddshem eller andra anstalter utan att dessa ägde tillgång till en kraftig tvångsmakt. Dessa kvinnor vore snart sagt de mest svårskötta bland alla dem, som stode under behandling i rikets fångvårdssanstalter, Ofta med förstörda nerver, lättretliga, obehärskade till lynnet, hetsade av sina

drifter, som gärna toge sig perversa uttryck, kunde de i många fall inom en anstalt hållas till skick och ordning endast genom stränga disciplinmedel. Frånvaron av de möjligheter i nämnda avseende, som erbjödes inom en fångvårdsanstalt, skulle helt visst leda till nedslående iakttagelser.

Skulle sådan ändring göras i gällande lösdrivarlags bestämmelser, att tvångsarbete ej vidare bleve tillämpligt å kvinnor, som förde ett för allmän säkerhet och ordning vådligt liv i sedeslöshet, måste således enligt styrelsens mening för deras omhändertagande i slutet vård, där sådan erfordrades, beredas andra anstalter, som i det närmaste liknade tvångsarbetsanstalterna. Huruvida vid dylikt förhållande kunde vara skäl att frångå nuvarande bestämmelser i föreliggande hänseende, berodde på den vikt, som finge tillerkännas strävandet att frigöra de lösaktiga kvinnornas korrekta behandling från »fångvården». I sak bleve skillnaden knappast någon i de fall, då anstaltsbehandling erfordrades.

Efter det fångvårdsstyrelsen därefter närmare angivit några av de riktningar, i vilka en reform av tvångsarbetsförfarandet enligt styrelsens mening borde gå, framhåller styrelsen i sin förevarande skrivelse en del svårigheter, som skulle möta den ifrågasatta organisationsförändringen. Styrelsen yttrar i denna del:

I anledning av vad fattigvårdslagstiftningskommittén anfört därom, att en tilltänkt omorganisation av tvångsarbetsanstalterna för kvinnor kunde bestå bland annat däri, att för dessa anstalter skulle finnas en särskild direkt under justitie-departementet lydande styrelse, i vilken jämväl borde finnas ett par kvinnliga ledamöter, tillåte styrelsen sig erinra, att, på sätt redan förut framhållits, en stark disciplinär myndighet måste göra sig gällande inom en dylik anstalt, fullt ut med samma nödvändighet som inom anstalterna för män. Kommittén hade tänkt sig ett frånskiljande från fångvårdsförvaltningen även av sistnämnda anstalter i ändamål att så mycket som möjligt förhindra, att tvångsarbetet finge karaktären av straff. Följden av denna tänkes genomförande enligt den av kommittén antydda planen bleve skapandet av ett antal styrelser, sammansatta av personer i allmänhet utan förut förvärvat sakkunskap och utan erforderlig överblick. Styrelserna vore hänvisade var för sig att följa sin åskådning till det helas förvirrande.

För att icke missbruk av en stark disciplinär myndighet skulle behöva befaras, måste över de särskilda bestämmande myndigheterna finnas en överledning, som med samlad erfarenhet från liknande områden kunde avgöra gränserna för det behövliga ingripandet.

Vidare vore att märka, att svårigheten att bereda ifrågavarande internerade en lämplig sysselsättning löstes på ett mera fruktbarande sätt, om det skedde i samband med straffanstalternas förseende med arbete. Den organisation, som nu för ändamålet funnes genomförd, skulle icke kunna ersättas genom några decentraliserade småstyrelserns bemödanden.

Tjänstepersonalen kunde givetvis bättre tillgodogöras, om valet stode öppet att placera en var vid den anstalt, där hans förutsättningar gjorde honom bäst passande. Ju flera anstalter, som i detta avseende lydde under samma förvaltande myndighet, desto gynnsammare ställde sig förhållandena i nämnda hänseende.

Så vore också fallet i fråga om den ekonomiska förvaltningen. Upphand-

lingarna kunde ske i vida större skala. Avkastningen av jordbruk och trädgårdar nyttiggjordes på ett förmånligare sätt, då ett större antal konsumenter funnes inom samma förvaltning. Fångvården hade exempelvis under nu rådande svåra utspisningsförhållanden haft ett oskattbart gagn av de egna jordbruken å Svartsjö och Marieholm. Långholmens fängelse ävensom straffängelset i Stockholm hade försetts med mjölk, fläsk, kött, potatis, kålrötter m. m. från Svartsjö etc. Redan av detta skäl vore ett avskiljande av Svartsjö från fångvården av stor skada.

Enligt kommitténs förslag skulle justitiedepartementet bliva den sammanhållande kraften. Departementet, som redan hade Bona under sin direkta ledning, skulle alltså förvandlas till ett centralt ämbetsverk vid sidan av sin maktpåliggande huvuduppgift.

Hela vinsten skulle vara att »så mycket som möjligt förhindra, att tvångsarbetet finge karaktären av straff». Denna karaktär skulle således vara beroende av en namnfråga: den att centralverket benämndes »fångvårdsstyrelsen». Ty behandlingen vid de skilda anstalterna torde icke vara beroende av ledningens förläggning till den ena eller andra centralmyndigheten, utan å lagens bestämmelser och Kungl. Maj:ts instruktioner. Ansåges det så viktigt att undanrödja sambandet med ordet fångvård, kunde ju styrelsens benämning utbytas mot annan, som frigjorde därunder lydande institutioners invånare från sambandet med fångnamnet, så vida icke detta i allt fall tillkomme dem. Den på grund av lagens dom internerade saknade dock sin frihet, huru interneringen än komme att kallas.

Kommitténs i och för sig goda tanke att för ledningen av tvångsarbetsanstalterna för kvinnor tillgodogöra sig kvinnligt biträde torde utan större omorganisation låta sig genomföras på det sätt, att i frågan insiktsfulla kvinnor sattes vid fångvårdsstyrelsens sida såsom ett sakkunnigt råd eller fullmäktige i likhet med vad i andra verk tillämpades. Jämväl kunde vid sidan av tvångsarbetsanstaltens direktör såsom rådgivare sättas en eller annan kvinna. Av nämnda skäl syntes således icke ett fränskiljande från fångvården av omförmälta anstalter behöfligt.

Som fångvårdsstyrelsen icke före avgivandet av sitt nu refererade utlåtande inhämtat yttrande från direktören vid den enda tvångsarbetsanstalt för män, som för närvarande är i verksamhet, nämligen tvångsarbetsanstalten å Svartsjö, anmodade jag styrelsen att skyndsamt i ärendet inhämta yttrande jämväl från bemälda direktör och därefter avgiva det förnyade utlåtande, som av berörda yttrande kunde föranledas.

I det yttrande, som Svartsjödirektören i anledning därav avgav till fångvårdsstyrelsen, påpekade han inledningsvis en del brister i det nuvarande tvångsarbetsväsendet. Härvid yttrade han bl. a. följande:

Det torde ej kunna förnekas, att tvångsarbetsväsendet i flera avseenden ej fyllde den detsamma förelagda uppgiften. Under de senare åren hade väl reformer å tvångsarbetsanstalterna vidtagits, men själva huvudsyftet, lösdriveriets bekämpande och lösdrivarnas upprättande, syntes ännu icke närmelsevis vara uppnått. De ändringar, som härvidlag krävdes i lagen om lösdrivares behandling, torde bliva fattigvårdslagstiftningskommitténs uppgift att angiva, varemot det, som kunde synas brista

*Direktören
vid tvångs-
arbetsan-
stalten å
Svartsjö.*

med avseende å tvångsarbetsväsendets organisation och metoder i övrigt, torde kunna, oavsett en sedermera reviderad lösdrivarlag, omedelbart reformeras i enlighet med vunna erfarenheter.

Med avseende å behandlingen av såväl de manliga som de kvinnliga lösdrivarna syntes otvivelaktigt, att denna i mycket varit alltför summarisk, och att friare former i flera avseenden borde komma till användning Statsanstalter för de till tvångsarbete dömda kunde dock naturligen ej undvikas, särskilt beträffande männen.

Efter dessa inledande anmärkningar ingick Svartsjödirektören i sitt ifrågavarande yttrande på den nu föreliggande huvudfrågan: om tvångsarbetsväsendets skiljande från fångvårdsförvaltningen. Härom yttrade han i korthet följande:

Något, som vid en eventuell reformering av tvångsarbetsväsendet syntes vara av ingripande betydelse, vore att söka från de internerade och deras anhöriga borttaga den känsla av bitterhet, som vore den förhärskande hos dessa människor. Denna känsla vore delvis förklarlig. Utan att vara för brott dömda eller efter att rent av hava av domstol frikänts intoges personer i statens fångvårdsanstalter, där de i stort sett behandlades lika med domfällda brottslingar. Särskilt syntes detta kännas upprörande för de för tredska mot fattigvårdslagen dömda. Dessa, som i övrigt kunde vara oförvitliga människor, förmådde i regel ej fatta, varför de blivit fångar, som skulle underkastas den vanära detta namn dock medförde. Helt annorlunda skulle saken ställa sig, om de anstalter, till vilka dessa lösdrivare och understödstagare översändes, verkligen bleve, vad de borde vara: arbetsinrättningar i statens hand med för detta ändamål lämpad yttre och inre organisation.

Tvångsarbetsväsendet syntes på grund härav böra skiljas från fångvården. Liksom instituten tvångsuppfostran och tvångsinternering organiserats utanför fångvården, syntes även tvångsarbetsväsendet böra ställas under annan ledning. Fattigvårdslagstiftningskommittén hade redan upptagit denna tanke, som ävenledes länge såsom ett önskemål framstätt för inom detta område socialt intresserade personer. Härigenom skulle tvångsarbetet frigöras från det, som för tvångsarbetaren framstode såsom en av samhällets stora orättvisor: detta att han gjordes till fånge och i likhet med dömda förbrytare förvarades å en statens fångvårdsanstalt. Nu kunde naturligen invändas, att namnet ej gjorde något till saken, men tydligt vore, att just den etikett, som fångvårdsnamnet påsatte tvångsarbetet, till största delen dock vore skulden till den rådande uppfattningen, att detta arbete i själva verket ingenting annat vore än ett maskerat straffarbete. Härpå skulle en förändrad benämning av fångvårdsstyrelsen ej kunna råda bot.

Någon fara för tvångsarbetsväsendet i disciplinärt avseende skulle en eventuell skilsmässa från fångvården ej gärna kunna innebära. Disciplin och ordning rådde även inom andra områden än inom fångvårdsanstalterna, exempelvis inom sjukvårdsinrättningar och sanatorier, inom städernas arbetsinrättningar och andra institutioner. Det hade under det pågående omorganisationsarbetet å Svartsjö i sammanhang med övertagandet av det större jordbruket därstädes visat sig, att disciplinens upprätthållande ingalunda försvårats genom de friare former, som numera å denna anstalt komme till användning, och det hade även — glädjande nog — framgått, att bland de till mognare ålder komna tvångsarbetarna ett givet förtroende sällan svekes.

Rörande kompetensen å den eller de särskilda styrelser, som med avseende å tvångsarbetsanstalterna skulle träda i fångvårdsstyrelsens ställe, ville direktören framhålla, att man ej torde behöva frukta, att sakkunskapen skulle vara utesluten från dessa styrelser. Numera saknades även i de högsta samhällslägen ingalunda personer, vilka ägde intresse för och erfarenhet i praktiskt socialt arbete. Att någon osäkerhet inom tvångsarbetsväsendet skulle kunna förorsakas genom dessa styrelsers tillkomst, torde ej behöva befaras, allenast lämpliga personer erhöles.

Att frågan om tvångsarbetsanstalternas skiljande från fångvården för denna vore av rätt så ingripande betydelse, vore otvivelaktigt. Beträffande den av fångvårdsstyrelsen framhållna provianteringsfrågan syntes dock intet som hälst hinder kunna möta för fångvården att även i fortsättningen komma i åtnjutande av de nu pågående leveranserna av jordbruksprodukter från Svartsjö, ej heller syntes de anstalter, vilka skulle undandragas fångvården i och med tvångsarbetsväsendet, kunna för densamma vara av vital betydelse.

Genom tvångsarbetsväsendets skiljande från fångvården skulle samtidigt den tanke bringas till utförande, som av riksdagens revisorer år 1917 framfördes med avseende å jordbruksdriftens å Svartsjö ställande under särskild, även för sådant ändamål sammansatt styrelse.

Det av styrelsen för statens vårdanstalt å Venngarn nyligen väckta förslaget om viss ändring i lagen om behandling av alkoholister, avseende att bereda möjlighet till överflyttning från statens alkoholistanstalt till tvångsarbetsanstalt av mera svårskötta individer, syntes efter ett eventuellt fränskiljande av tvångsarbetsväsendet från fångvården ävenledes lättare kunna genomföras i betraktande av arten hos de skäl, som vid tiden för lagens tillkomst anfördes mot införandet av en liknande, redan då ifrågasatt bestämmelse.

Detta Svartsjödirektörens yttrande överlämnade fångvårdsstyrelsen med skrivelse den 4 mars 1918. I denna konstaterar styrelsen till en början, att styrelsen och bemålde direktör väsentligen vore av samma mening med avseende å sättet för avhjälpandet av en del brister, som nu vidlåde tvångsarbetsväsendet. Därefter fortsätter styrelsen:

*Fångvårds-
styrelsen i
ullåtande den
4 mars 1918.*

Däremot avveke direktörens åsikt från styrelsens därutinnan, att han ansåge tvångsarbetsanstalternas förknippande med fångvården medföra desammas allt för stora likställande med straffanstalterna och att en namnförändring å styrelsen icke skulle avlägsna denna olägenhet.

I denna punkt torde få erinras, att i törhända de flesta länder tvångsarbetsanstalternas förvaltning lydde under samma ledning som straffanstalternas: att tvångsarbetet i själva verket vore en påföljd för lagöverträdelse av icke ofarlig art, ehuru det ådömdes i administrativ väg; samt att gällande lösdrivarelag lämnade fattigvårdssambälle öppet att upprätta egen tvångsarbetsanstalt för tvångsarbets avtjänande, men att sådana enskilda anstalter icke kommit till stånd i nämnvärd mån.

Disciplin och ordning, sade direktören, rådde även inom andra områden än inom fångvårdsanstalterna. Ja väl. Men tvångsarbetsanstalten vore sista medlet för att hålla de oordentliga till ordning, de lättjefulla till arbete. Det torde icke

av Svartsjödirektören förnekas, att han för ordningens upprätthållande å Svartsjö mängen gång varit hänvisad till tvångsmedel, som endast kunde användas mot personer, underkastade fångvårdens myndighet. En jämförelse mellan antalet extra judiciella bestraffningar vid centralfängelserna och vid tvångsarbetsanstalterna för män visade, att procenten av straffade i förhållande till medeltalet fångar utgjorde under femårsperioden 1911-1915 vid centralfängelserna 5.8 procent men vid tvångsarbetsanstalterna 8.9 procent. Siffrorna talade icke till förmån för tvångsarbetarna.

Erfarenheten vid statens alkoholanstalt å Venngarn hade ådagalagt svårigheten att där handhava personer av ungefär liknande art som en del av tvångsarbetarna å Svartsjö, och detta just i anledning av bristande tvångsmakt. Enda möjligheten torde vara att antingen vid Venngarn införa samma disciplinära möjligheter som vid tvångsarbetsanstalterna eller att till en sådan överflytta dylika individer.

Överdirektören i styrelsen vore själv sedan ett tjugutal av år ledamot av styrelsen för åkerbrukskolonien Hall och hade således kännedom om den verksamhet, en enskild styrelse kunde utöva i fråga om ledningen av en stor anstalt för socialt undermåliga. Denna verksamhet kunde endast utövas i största allmänhet. Att följa arbetet mera ingående vore icke möjligt. Då nu Svartsjödirektören förordade tvångsarbetsanstaltens frigörande från fångvårdsstyrelsen och deras läggande under enskilda styrelser, innebure detta, att platsledningen skulle berövas den såväl i avseende å personalvården som beträffande den ekonomiska förvaltningen erfarna detaljuppsikt, som fångvårdsstyrelsen med i lantbruksgöromålen och räkenskapshänseende m. m. sakkunniga tjänstemäns biträde vore i tillfälle att utöva med större kontinuitet än en enskild styrelse av privatpersoner. Det kunde med visshet påstås, att styrelsen hade både mera tid och mera intresse att ägna åt ledningen av tvångsarbetsanstalterna än den enskilda styrelsens medlemmar, som måste taga uppdraget mera såsom en tillfällig bisysselsättning.

*Fångvårds-
styrelsen i ut-
låtande den
5 april 1918.*

Efter det, såsom jag får tillfälle att utförligare omnämna längre fram, särskilt tillkallade sakkunniga avgivit yttrande rörande det närmare sättet för ett eventuellt frigörande av tvångsarbetsanstalterna från deras nuvarande samband med den egentliga fångvården, blev berörda yttrande remitterat till, bland andra myndigheter, jämväl fångvårdsstyrelsen. I det förnyade utlåtande i ärendet, som detta ämbetsverk i anledning därav avgav den 5 april 1918, ingick styrelsen jämväl närmare på själva huvudspörsmålet om lämpligheten överhuvudtaget av en dylik organisationsförändring samt yttrade i denna del i huvudsak följande:

Såvitt lösdriveriet i sina olika yttringar städse ådagalade en större eller mindre grad av samhällsfarlighet, borde ju samhället anses berättigat att mot lösdrivaren ingripa med tvångsåtgärder av sådan beskaffenhet, att de, även om ej hithörande fall i strafflagen kriminaliserades, i åtskilliga avseenden komme straffet tämligen nära. Det tvång, som måste anlitas för att i möjlig mån tillvänja mer eller mindre degenererade och för fostran oemottagliga individer vid åtminstone tillfällig arbetssamhet och ordning, finge vara allvarligt och verksamt, på samma gång det så avpassades, att de bättre elementen kunde utsöndras och medelst gradvis friare be-

handling i förening med andlig påverkan förvandlas till nyttiga samhällsmedlemmar. Då en stor del av dem, som omhändertoges för lösdriveri, ej sällan vore farliga och mera svårskötta än straffångar, borde krävas, att tvångsarbetsanstalterna vore så inrättade, att de erbjöde ett tillfredsställande förvar och betryggande anordningar för upprätthållande av ordning och säkerhet.

Under antydda förhållanden komme tvångsinterneringen av lösdrivare med tillhörande arbetsplikt att i väsentliga drag gestalta sig på samma sätt som den frihetsförlust, vilken drabbade fångarna i straffanstalter av viss typ. Från denna synpunkt sett vore det därför, enligt styrelsens mening, intet att erinra emot tvångsarbetsanstaltarnas bibehållande under fångvårdens ledning. En sådan anordning syntes tvärtom erbjuda övervägande fördelar och innebure enligt styrelsens uppfattning icke något som hälst hinder för iakttagande av de modifikationer i behandlingen, som tvångsarbetets egenart krävde.

De nu i bruk varande tvångsarbetsanstalterna å Svartsjö och i Landskrona vore båda inrättade och anordnade med hänsyn till uppgiften att vara interneringsplatser för personer berövade friheten. Vål hade under senaste åren vidtagits åtgärder för att allt mera framhäva tvångsarbetets olikhet mot fängelse och straffarbete, men det hade ännu icke kunnat bringas därhän, att icke logement, arbets-salar, gårdar m. m. fortfarande gäve i det närmaste samma intryck som vanliga straffanstalter för gemensamhetsfångar. Ehuru arbetsdriften vid båda de ifråga-varande anstalterna i stor omfattning numera omlagts till friluftsgöromål, hade de internerades behandling dock icke kunnat tillräckligt frigöras i ändamål att avlyfta intrycket av tvångsarbetets alltför nära likhet med straffbehandling. För att detta önskemål skulle kunna uppnås, förefölle det styrelsen som om en djupare gående omläggning behövdes än enbart den, som innebures i de hittillsvarande anstalternas överflyttande från fångvårdsstyrelsens förvaltning.

I ett den 15 april 1918 dagtecknat utlåtande uttalar sig över-ståthållarämbetet för polisärenden i denna fråga, särskilt så vitt angår dess samband med reglementeringens upphävande. Ämbetet yttrar bland annat:

*Överståthållarämbetet
för polis-
ärenden.*

Det vore visserligen icke att antaga, att efter reglementeringens avskaffande tillämpning av lösdriverlagen skulle komma att erfordras i mindre omfattning än därförut, men den korrekta behandlingen av prostitutionen finge naturligtvis en annan innebörd, när den avsåge att motarbeta prostitutionen i stället för att vidmakthålla reglementeringen.

Med hänsyn till sistberörda förhållande torde emellertid bristerna i den korrekta behandlingen, sådan den nu vore anordnad, bliva mera framträdande efter reglementeringens upphävande, och det bleve då av större betydelse att härutinnan åstadkomma ändring.

Det hade framhållits såsom ett önskemål, att tvångsarbetet anordnades så, att det så litet som möjligt finge karaktären av straff. Där reglementering förekomme, ådömdes varning och tvångsarbete beträffande prostituerade kvinnor vanligen såsom påföljd för överträdelse av reglementet och kunde då i viss mening anses som straff, men när inskridandet uteslutande avsåge att åstadkomma rättelse i den prostituerades levnadssätt och vänja henne vid arbetsamhet och ordnade

levnadsvanor, kunde det icke längre vara tal om bestraffning, ehuru väl det icke kunde undvikas, att den fruktade interneringen alltid komme att för mängen framstå såsom en straffpåföljd. Av samma skäl kunde det icke heller vara lämpligt att låta ärenden av ifrågavarande slag handläggas av domstol. De vore liksom frågor om internering av alkoholister av sådan natur, att de borde handläggas i administrativ ordning, vilket också av praktiska skäl torde vara nödvändigt för att det korrektiva inskridandet mot prostitutionen skulle kunna bättre anpassas efter behovet och bliva till åsyftat gagn för samhället.

Den benämning, som åsattes den korrektiva behandlingen, betydde i sak kanske mindre, och det vore väl icke heller i sådant hänseende av någon betydelse, huruvida tvångsarbetsanstalterna bibehölles under eller skildes från fängvårdsstyrelsen. Men den individualiserade behandling, som vore en nödvändig förutsättning för en mera fruktbärande anstaltsvård, och kanske i ännu högre grad den nödvändiga omvårdnaden om kvinnorna, sedan det egentliga tvångsarbetet upphört, torde medföra en sådan omläggning av hela den korrektiva behandlingen av de prostituerade, att denna icke längre hörde rätt väl tillsammans med fängvården. Det torde särskilt vara av vikt, att frågor rörande anstaltsvården och vad därmed sammanhängande finge behandlas under friare former dels med hänsyn till behovet av erfarenhet och anställande av nya försök bland annat för möjliggörande av lämplig övergång från den strängare, mera tvångsbundna behandlingen till ökad frihet för de internerade och dels för befrämjande av samarbete med föreningar och enskilda personer för beredande av vård och arbete åt sådana kvinnor, som kunde från anstalterna till dem överlämnas. Det syntes därför lämpligt, att ifrågavarande anstalter skildes från fängvården samt liksom uppfostringsanstalten å Bona och vårdanstalten för alkoholister vid Vennarn ställdes under särskild styrelse.

Vad här anförts torde i väsentliga hänseenden äga tillämpning jämväl beträffande de manliga lösdrivarna och de för dem avsedda anstalterna. Dock förefunnes så till vida en bestämd skillnad, att många manliga lösdrivare vore att likställa med vanliga förbrytare, till vilken kategori borde hänföras även så kallade bondfångare, prejare m. fl., men denna omständighet torde icke utgöra något hinder för den föreslagna omläggningen, under förutsättning likväl att ledningen av anstalterna utrustades med erforderlig tvångsmakt för upprätthållande av nödig disciplin och ordning.

Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen har i detta ärende avgivit infortrat utlåtande, dagtecknat den 9 april 1918. I detta heter det beträffande det föreliggande huvudspörsmålet om tvångsarbetsväsendets skiljande från fängvårdsförvaltningen i huvudsak följande:

Beträffande lösdrivarna liksom andra grupper av osociala samhällslement framträdde numera allt starkare kraven på en omläggning av samhällets skyddsåtgärder. Erfarenheten finge nämligen anses hava visat, att ett mycket starkt betonde av de repressiva momenten icke vore ändamålsenligt, då detsamma i allmänhet icke vore ägnat att förbättra individerna och förhindra återfall. En i verklig mening förebyggande verksamhet måste nämligen grundas på en uppfostran av individerna, genom vilken dessas karaktär stärktes och deras förmåga av ärlig självförsörjning utvecklades. Enligt denna uppfattning vore givetvis interneringen vid

tvångsarbetsanstalt ingalunda den enda åtgärd, som från samhällets sida borde vidtagas, utan endast ett led i en serie av anordningar, genom vilka man sökte bereda en stödjande omvårdnad för individer, som behöfde hjälpas fram till fullt självansvar. Där internering måste vidtagas, skedde detta visserligen delvis för att skydda samhället och andra individer för yttringar av deras samhällsfarlighet, men väsentligen för att den internerade måtte genom starkt uppfostrande inflytande under längre tid få den viljans och kroppens härdning, att han efter interneringstidens slut kunde, eventuellt med fortsatt övervakning, bliva en samhällsnyttig, lojal medborgare. En sådan uppfostran skedde visserligen under tvunget kvarhållande å anstalt men icke på uniform tvångsväg. Individernas förutsättningar i avseende å psykisk läggning, ursprung och uppfostran, vanor, yrkesutbildning, tidigare social ställning med mera vore så olika, att man endast genom långt driven individualisering av deras behandling kunde förvänta goda resultat.

Denna uppfattning torde med all säkerhet komma att prägla det förslag till lagstiftning i ämnet, som snart vore att förvänta från fattigvårdslagstiftningskommittén. Vid de mera provisoriska åtgärder i avseende å lösdrivares behandling, som i avvaktan på den hithörande lagstiftningens revision kunde ifrågakomma, hade man sålunda att hålla i sikte, att utvecklingen på området otvivelaktigt komme att gå i den nys antydda riktningen. De likartade tendenser, som framträdde inom fångvården, torde visserligen allt mera komma att prägla även fångarnas behandling. Å andra sidan torde emellertid straffhotet här komma att ännu länge förbliva av dominerande betydelse. Det syntes därför sannolikt, att med det starkare betonande av vårdens förebyggande karaktär, som redan nu trängde sig fram beträffande lösdrivarna, denna gren av samhällets vårdverksamhet komme att mera markerat än förr skilja sig från fångvården och närma sig behandlingen av andra slag av socialt mindervärda individer, såsom alkoholister, vissa grupper understödstagare och försumliga familjeförsörjare, vanartiga minderåriga samt minderåriga förbrytare, alkoholbrottslingar, abnorma brottslingar, som icke vore i behov av hospitalsvård, med flera. Endast för vissa av dessa kategorier vore en rationell behandling ännu genomförd, för andra förbereddes sådan, medan åter några ännu icke blivit föremål för den särskilda uppmärksamhet från det allmännas sida, att deras omhändertagande under lämpliga former tagits i närmare övervägande. Styrelsen funne det emellertid sannolikt, att de nära beröringspunkterna mellan nu berörda grupper av socialt mindervärda samt de likartade synpunkter, som måste anläggas på deras behandling, skulle föranleda, att vården av dem komme att organiseras efter i huvudsak samma riktlinjer. Då därvid de sociala momenten måste bliva dominerande, torde också den centrala ledningen komma att tillhöra det departement, som hade att handlägga övriga sociala ärenden. I frågans nuvarande läge och i avvaktan på lösdrivarlagstiftningens reviderande torde emellertid böra anstå med det mera definitiva prövan-det av dessa organisationsspörsmål, och endast sådana jämkningar härutinnan vidtagas, som i minsta mån föregrepe och bunde utvecklingen. Med hänsyn härtill torde man nu böra utgå ifrån, att frågor om lösdrivares behandling åtminstone tillsvidare borde bibehållas hos justitiedepartementet.

Beträffande den närmare ledningen av tvångsarbetsanstalterna hade fattigvårdslagstiftningskommittén nu principiellt uttalat sig för deras avskiljande från fångvårdsstyrelsens förvaltningsområde. I samma riktning hade direktören vid Svartsjö tvångs-

arbetsanstalt yttrat sig, varemot fångvårdsstyrelsen förklarar sig anse, att tvångsarbetsanstalterna allt framgent borde sortera under styrelsen.

Vid övervägande av de skäl, som anförts för vardera av dessa uppfattningar, vore, enligt socialstyrelsens förmenande, av avgörande betydelse den nyss hävdade åskådningen, att vid en reformering av lösdrivarebehandlingen huvudvikten borde läggas på uppfostran till och genom arbete, samtidigt som de oumbärliga tvångsåtgärderna i största möjliga utsträckning berövades sin repressiva karaktär, och att sålunda varje anordning, som förhindrade förverkligandet av detta syfte borde undvikas. Även om den praktiska utformningen av lösdrivarebehandlingen skulle komma att gestalta sig på samma sätt under fångvårdsstyrelsens som under en annan ledning, syntes det sålunda lämpligast, att det direkta sambandet mellan tvångsarbetsanstalterna och straffverkställighetens centralmyndighet upphävdes.

Om socialstyrelsen alltså anslöte sig till fattigvårdslagstiftningskommitténs uppfattning i ämnet, föreläge emellertid icke för styrelsen fasta hållpunkter för ett bedömande av den lämpliga tiden för genomförande av den ifrågasatta förändringen. Därest med säkerhet kunde förutses, att lösdrivarelagstiftningens revision skulle genomföras under något av de närmaste åren, torde denna tidpunkt utan större olägenhet kunna inväntas. Skulle däremot längre tidsutdräkt därmed vara att befara, syntes ett ingripande redan nu mera påkallat. Det kunde nämligen icke förbises, att därest dels reglementeringen avskaffades och därmed en ändrad hållning intoges gent emot prostitutionen, dels också fattigvårdslagstiftningen nu reviderades, starka principiella och praktiska skäl talade för samtidiga, om ock provisoriska åtgärder för en begynnande reform med avseende å behandlingen vid lösdrivaranstalterna, till vilka en del av de prostituerade och av fattigvårdens klienter komme att även i fortsättningen hänvisas.

Departementischefen.

Av den sålunda förebragta utredningen framgår, att den ifrågasatta organisationsförändringen — tvångsarbetsanstalternas fränskiljande från fångvårdsförvaltningen — förordas av socialstyrelsen och överståthållarämbetet för polisärenden samt att förslaget om denna reform vinner understöd jämväl av direktörerna vid våra nuvarande tvångsarbetsanstalter, främst direktören vid Svartsjöanstalten. Därjämte har fattigvårdslagstiftningskommittén redan tidigare, oberoende av de särskilda förhållanden, som nu föranlett frågans upptagande, under gången av sitt utredningsarbete kommit till samma uppfattning rörande lämpligheten av dessa anstalters ställande under särskild förvaltning såsom ett led i ett reformerat förfarande vid behandlingen av lösdrivare. Fångvårdsstyrelsens ställning till förevarande spörsmål synes däremot vara den, att tvångsarbetsanstalternas skiljande från fångvården icke bör äga rum annat än i samband med en djupare gående omläggning av lösdriverilagstiftningen.

För min egen del ansluter jag mig utan tvekan till den uppfattningen, att ett frigörande av tvångsarbetsanstalterna från dess samband med den egentliga fångvården bör komma till stånd.

Ett av de skäl, som föranlett mig att intaga denna ståndpunkt,

är det, att, enligt vad flertalet av de hörda myndigheterna med styrka framhållit, nämnda samband visat sig olämpligt så till vida, att därigenom i det allmänna medvetandet uppkommit ett missförstånd rörande tvångsarbetets natur och ändamål, ett missförstånd, som säkerligen till stor del orsakat den motvilja, med vilken detta institut så ofta betraktas. Ehuru tvångsarbetet ej innefattar straff i vanlig bemärkelse, har det samma likväl därigenom, att det verkställts i anstalter, som lyda under fängvården och i stort sett likna straffanstalter i egentlig mening, fått sig påtryckt prägeln av ett dylikt straff. Detta har givetvis ej kunnat undgå att verka i hög grad deprimerande på många av dem, som drabbats därav, och sålunda varit ägnat att motverka syftet med deras insättande i anstalten: att genom deras hållande till ordnat arbete under längre tid uppfostra dem till arbetsvilliga och samhällsnyttiga individer. Tvångsarbetsanstalterna hava framstått, icke — såsom de bort — som arbetsinrättningar i statens hand eller, om man så vill beteckna dem, statliga arbetsuppfostringsanstalter, utan som vanliga straffanstalter. Den, som utsläppts från en tvångsarbetsanstalt har betraktats som en vanlig f. d. »fånge» och fått lida den smälek, som dock alltid måste vara förbunden med ett dylikt namn.

Väl är det sant, att en avsevärd del av de personer, som dömas till tvångsarbete, äro att anse såsom på det hela taget oförbätterliga; dessas intagande och kvarhållande å arbetsanstalt bör huvudsakligen betraktas såsom en säkerhetsåtgärd till samhällets skydd, under det att det kan synas utsiktslöst att vidtaga särskilda åtgärder för deras förbättring. Särskilt sådana individer måste underkastas en relativt långvarig vistelse på slutan anstalt, under uppsikt av den starka disciplinära myndighet, varmed nuvarande anstaltsförvaltning är utrustad och som givetvis bör bibehållas även efter de skilda anstalternas utbrytande ur fängvården.

Men andra kategorier av tvångsarbetare, särskilt i de yngre årsklasserna, äro däremot otvivelaktigt mottagliga för rättelse genom en metodiskt ledd, efter vart särskilt fall rättad uppfostran. För dessa kan en relativt kort vistelse å anstalt med strängt genomförd disciplin och avskildhet från yttervärlden vara tillfyllest. En allt större frihet må kunna givas den å anstalten intagna, efter hand som han visar sig vara mottaglig för fostran. Som en övergångsform till full frihet må det finnas lämpligt att förflytta dessa tvångsarbetare till skyddsanstalter eller enskilda hem, till det yttre under fullständig frihet, men likväl under tillsyn och ledning från huvudanstalten.

Att tvångsarbetet med hänsyn till en dylik utveckling av dess

syfte icke för närvarande är ordnat på tillfredsställande sätt, torde vara allmänt erkänt. Önskvärdheten av dess omläggning i olika avseenden har framhållits av alla hörda myndigheter, icke minst av fångvårdsstyrelsen. De närmare linjer, efter vilka denna omläggning bör ske, äro visserligen ej ännu definitivt uppdragna, men så mycket torde dock framstå som visst, att vid en blivande reform av tvångsarbetet man kommer att vid detsamma närmare utformande taga mera hänsyn till dess nyss framhållna egenskap av *uppfostringsmedel* än för närvarande är fallet. En följd härav blir, att anstaltsvärden säkerligen i långt större utsträckning än nu måste inriktas på att bli *individualiserad*. Detta kräver, såsom jag nyss antytt, avsevärt friare former med avseende å behandlingen än de, som nu komma till tillämpning. En nödvändig förutsättning för att med en omläggning efter nu angivna riktlinjer av tvångsarbetet skall kunna vinnas vad man därmed vill uppnå är emellertid enligt min mening, att det hinder härför undanröjes, som, på sätt nyss sagts, ligger i tvångsarbetsväsendets sammankoppling med fångvårdsförvaltningen. Anstaltsbehandlingens likställande med straff måste i möjligaste mån undvikas och åt anstalterna måste givas en ledning, sammansatt med särskild hänsyn till de friare former, under vilka dessa måste verka för att rätt fylla sin uppgift.

En särskild, från fångvården skild administration av tvångsarbetsanstalterna synes vidare önskvärd med hänsyn till den omvårdnad efter tvångsarbetets verkställande, som bör komma särskilt de yngre av dessa till del i syfte att om möjligt på ett bestående sätt vinna dem för ett nyttigt och ordentligt liv. Härför erfordras intresserad ledning och övervakning av de skilda individerna, i likhet med vad nu är fallet beträffande t. ex. de elever från statens uppfostringsanstalt å Bona, som vistas utom anstalten. Det övervakningssystem, som sålunda torde böra ingå som ett betydelsefullt led i denna tvångsarbetarnas efterbehandling — främst kanske deras, som äro att hänföra till de prostituerades kategori —, kan icke bli anordnat på fullt ändamålsenligt och för det allmänna rättsmedvetandet tillfredsställande sätt, så länge tvångsarbetet inordnas under den allmänna fångvården, vars egentliga uppgift är att utöva vård över till straff dömda personer. Ett ordnat och intimt samarbete mellan å ena sidan ledningen av vederbörande tvångsarbetsanstalt och å andra sidan anstalter för arbetsförmedling ävensom enskilda föreningar och institutioner, vilka hava till sin uppgift att befrämja det sociala välfärdsarbetet, måste uppenbarligen åstadkommas, om icke det intresse och den kostnad, som nedlagts på själva tvångsarbetets verkställande, skola vara föspillda. Men det torde vara lika

uppenbart, att ett dylikt samarbete låter sig lättare, än vad nu är fallet, anordnas, ifall de särskilda tvångsarbetsanstalterna, på sätt jag kommer att föreslå, ställes under vård av särskilda styrelser, sammansatta av, bland andra, personer, som intaga en framträdande plats på skilda sociala arbetsområden och som erhålla till uppgift att leda och befrämja räddningsarbetet med avseende å de å respektive arbetsanstalt intagna, ej blott så länge dessa vistas å anstalten, utan även under någon tid efter det tvångsbehandlingen upphört. Liknande anordning med särskild anstaltsstyrelse är redan träffad för tillvaratagandet av andra, närbesläktade kategorier av samhällets förkomna eller försummade element, såsom alkoholister och minderåriga förbrytare, och har på dessa områden fallit synnerligen väl ut.

Särskilda styrelser för de skilda slagen av tvångsarbetsanstalter synas även i ett annat viktigt avseende kunna bliva av största betydelse. Deras arbetsuppgift torde nämligen böra bestämmas så vidsträckt, att de bliva verksamma för att, under samverkan med vederbörande statliga och kommunala myndigheter ävensom föreningar och enskilda, i allmänhet hämma och begränsa de företeelser, vilka vålla rekryteringen av våra tvångsarbetsanstalter. I främsta rummet tänker jag mig, att en blivande styrelse för den kvinnliga anstalten skall kunna fylla en väsentlig uppgift i det arbete, som med kraft bör upptagas för att med lämpliga och humana medel motverka prostitutionen, en uppgift, som icke framstår såsom mindre nödvändig därför att reglementeringen avskaffas.

Rörande tiden för nu ifrågavarande organisationsförändrings genomförande har ifrågasatts, att därmed möjligen skulle kunna anstå, till dess fattigvårdslagstiftningskommittén, vilken, såsom förut omförmälts, fått sig anförtrodd uppgiften att utarbete ny lösdrivarlagstiftning, avgivit sitt betänkande i ämnet. Med avseende å detta spörsmål vill jag till en början nämna, att, enligt vad jag inhämtat, det på grund av andra kommittén åliggande arbeten av brådskande natur torde dröja avsevärt länge, innan kommittén hinner slutföra sitt berörda uppdrag. Den nya lösdrivarlagstiftningen kommer därför säkerligen att låta vänta på sig ännu några år. Att under sådana förhållanden dröja med genomförandet av nu ifrågavarande, i och för sig önskvärda reform, till dess nyssnämnda lagstiftning blir mogen för sin lösning, torde så mycket mindre vara att förorda, som enligt min mening beaktansvärda fördelar måste anses vara förknippade därmed, att organisationsförändringen till tiden går före den nya lösdrivarlagens tillkomst. På detta sätt skulle nämligen tvångsarbetsanstalternas nya ledning — deras styrelser och

innehavaren av den inspektörsbefattning, vars upprättande jag längre fram ämnar föreslå — bliva satt i tillfälle att vid de försök att inom ramen av den nuvarande lagstiftningen reformera anstaltsbehandlingen, som denna nya ledning säkerligen kommer att göra, samla en tids erfarenhet med avseende å samma lagstiftnings brister, en erfarenhet, som sedan skulle, vid sidan av den av fängvårdsstyrelsen redan förvärvade, komma väl till pass vid den nya lösdrivarlagstiftningens slutliga behandling.

Härtill kommer, att för organisationsförändringens genomförande redan med nästkommande års ingång tala även ett par andra betydelsefulla omständigheter: att vid nämnda tidpunkt *dels* reglementeringen väntas bliva upphävd och andra slag av åtgärder för motverkande av prostitutionen därmed erforderliga *samt dels* den nya fattigvårdslagen skulle komma att träda i kraft.

Beträffande organisationsförändringens samband med den situation, som blir en följd av reglementeringens upphävande, hänvisar jag till vad jag förut yttrat *samt* till de uttalanden, som i detta avseende gjorts av socialstyrelsen och överståthållareämbetet för polisärenden och vari jag instämmer.

Vad åter angår den betydelse, det till riksdagens prövning hänskjutna förslaget till ny fattigvårdslag har för nu förevarande spörsmål, vill jag till en början påminna om de bestämmelser detta förslag innehåller om upprättande, vid sidan av de egentliga fattigvårdsanstalterna, av särskilda arbetshem, merendels ett för varje län. Dessa arbetshem skulle hava till uppgift att mottaga *dels* försörjningspliktiga, som försumma att fullgöra sin försörjningsplikt, *dels* ock vissa understödstagare, vilka ej lämpligen kunna bibehållas å de egentliga fattigvårdsanstalterna. Arbetshemmen skulle således bliva, även de, allmänna arbetsanstalter, ehuru av väsentligen annan karaktär än statens tvångsarbetsanstalter. Dessa hem skulle visserligen komma att hysa en del personer, som på grund av lättja eller liknöjdhet underlåta att genom arbete skaffa sig medel till fullgörande av sin försörjningsplikt, men även försörjare, vilka på det hela taget föra ett arbetsamt liv, ehuru de likväl underlåta att försörja sin familj. Emellertid meddelas i lagförslaget tillika föreskrift därom, att såväl fattigvårdsstyrelse, så vitt angår å vanlig fattigvårdsanstalt intagen, som ock styrelse för arbetshem, beträffande å dylikt hem intagen, kan under vissa i lagförslaget angivna förutsättningar hos Kungl. Maj:ts befallningshavande göra framställning om den felandes dömande till tvångsarbete. Tvångsarbetet skulle alltså, i nära anslutning till dess nuvarande egenskap av yttersta tvångsmedel mot dem, som stå

under fattigvårdsstyrelsens husbondevälde, bliva anordnat såsom en påbyggnad på den kommunala arbetskyldigheten. Vid nu nämnda förhållande synes det mig vara av vikt, att skiljaktigheten mellan dessa arbetsanstalter — de kommunala arbetshemmen och statens arbetsanstalter — ej göres större, än som motiveras av nödvändigheten att utrusta dessa senare med större tvångsmakt. Det är alltså jämväl från denna synpunkt sett av betydelse, att föreställningen om tvångsarbetsanstalternas karaktär av straffanstalt undanröjes genom dessa anstalters fullständiga skiljande från fängvårdsförvaltningen.

En skilsmässa mellan tvångsarbetsanstalterna och fängvården är alltså enligt min mening från flera synpunkter synnerligen önskvärd och bör också utan större dröjsmål komma till stånd, därest icke med densamma äro förbundna praktiska olägenheter av beskaffenhet att uppväga därmed förenade fördelar. Detta är emellertid, enligt min uppfattning, ej händelsen, något som torde framgå av den prövning av detta spörsmål, varpå jag nu vill ingå.

De nackdelar, som skulle vara förknippade med en utbrytning av tvångsarbetsanstalterna från fängvården, hava utförligt skildrats av fängvårdsstyrelsen. Nyssnämnda prövning torde därför lämpligen kunna antaga formen av en granskning av de skäl, fängvårdsstyrelsen anfört mot den ifrågavarande organisationsförändringen.

Såsom en av fängvårdens huvudinvändningar mot reformen torde få betraktas den, att vid anstalter av ifrågavarande art, dit starkt disciplinära individer sammanföras, tillgång måste finnas till en stark tvångsmakt samt att möjligheten av en dylik tvångsmakt ej längre skulle förefinnas, därest anstalternas samband med fängvården upphörde.

Gentemot detta skäl vill jag framhålla, att, på sätt jag redan i annat sammanhang antytt, tvångsarbetsanstalternas skiljande från fängvårdsförvaltningen givetvis icke i och för sig utesluter, att tillgång till lika stark tvångsmakt över tvångsarbetare, som den fängvårdsstyrelsen och dess organ nu äga, fortfarande kommer att vara tillfinnandes. Tvångsmakten är, på sätt fängvårdsstyrelsen själv också framhåller med avseende å anstaltsbehandlingen över huvud taget, ej beroende av ledningens förläggning till den ena eller den andra centralmyndigheten, utan å lagens bestämmelser och Kungl. Maj:ts instruktioner. Lagen säger, att den dömda skall hållas till tvångsarbete å allmän arbetsanstalt; det ligger då i sakens natur, att vederbörande anstaltsledning, av vilken art denna än må vara, måste utrustas med den tvångsmakt gentemot den å anstalten insatte, som är nödvändig, för att ej denna lagens bestämmelse skall bliva en död bokstav. Tillgång till erforderlig

tvångsmakt i nu nämnt avseende kommer alltså givetvis att finnas jämväl efter ett eventuellt fränskiljande av tvångsarbetsanstalterna från fångvården.

Fångvårdsstyrelsen ger även uttryck för sin farhåga, att den ledning över de särskilda tvångsarbetsanstalterna, som skulle sättas i fångvårdsstyrelsens ställe, komme att sakna sakkunskap samt den överblick över vården å andra anstalter av nu ifrågakvarande slag, som måste anses vara önskvärd för vinnande av enhetlighet med avseende å tvångsarbetets ordnande.

Denna farhåga synes mig icke äga tillräcklig grund. Visserligen är det tydligt, att den nya ledningen, när den först tillträder sitt värv, måste antagas komma att stå den nuvarande efter i erfarenhet i hithörande ting. Denna olägenhet torde dock få betraktas som övergående. Om, på sätt jag tänkt, i den nya anstaltsledningen komma att sitta personer, representerande juridisk insikt, socialt intresse samt praktisk erfarenhet å de huvudsakliga områden, på vilka anstalternas arbetsdrift kommer att röra sig, lärer det icke dröja länge, innan den nya ledningen så vuxit sig in i sin uppgift, att den kommer att tillfredsställa även högt ställda anspråk. Vad som möjligen här kommer att brista i ämbetsmannarutin, kommer säkerligen att mer än väl uppvägas av allsidigheten i sakkunskapen. Den erfarenhet, som är att hämta från närliggande områden, bestyrker denna min uppfattning.

Givetvis är det emellertid av stor vikt, att den erfarenhet och sakkunskap, som samlats inom fångvårdsförvaltningen, må komma den nya ledningen till godo. Men detta syfte synes mig kunna fullt ut tillgodoses *dels* genom att nuvarande direktörer och personal vid tvångsarbetsanstalterna i största möjliga utsträckning bibehållas *och dels* genom att nödigt samråd i en eller annan form anordnas med den centrala förvaltningen inom fångvården, vilken anordning jämväl inom andra grenar av förvaltningen har sin motsvarighet.

Vad fångvårdsstyrelsen i övrigt anført mot den föreslagna organisationsförändringen — främst de svårigheter denna skulle medföra för tvångsarbetarnas sysselsättande och anstalternas ekonomiska förvaltning — synes mig icke vara av beskaffenhet att verka avskräckande. Även i detta hänseende torde t. ex. Bonaanstalten kunna tjäna som ett talande exempel.

De skäl, fångvårdsstyrelsen anført för sin ståndpunkt till det föreliggande spörsmålet, hava sålunda icke kunnat rubba mig ur min uppfattning, att en utbrytning från fångvården av tvångsarbetsanstalterna bör komma till stånd och det redan med ingången av nästkommande år.

På sätt redan förut antytts, har jag, efter nådigt bemyndigande, tillkallat sakkunniga för att avgiva yttrande rörande det närmare sättet för ett eventuellt frigörande av tvångsarbetsanstalterna från deras nuvarande samband med den egentliga fångvården. Dessa sakkunniga, som utgjorts av direktören vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö G. Reuter-crona och direktören vid tvångsarbetsanstalten i Landskrona Carl E. Gülich, avgåvo den 28 mars 1918 det begärda yttrandet. I detta beröra de sakkunniga till en början frågan om, vilka av de nuvarande tvångsarbetsanstalterna borde bibehållas såsom sådana efter ett eventuellt fränskiljande av tvångsarbetsväsendet från fångvårdsförvaltningen. De sakkunniga yttra i denna del:

B) Vilka tvångsarbetsanstalter böra bibehållas såsom sådana efter tvångsarbetsväsendets fränskiljande från fångvårdsförvaltningen?
Sakkunniga.

Av de i fångvårdens stat upptagna tvångsarbetsanstalterna — de å Svartsjö och i Karlskrona för män och de i Norrköping och i Landskrona för kvinnor — vore för närvarande blott anstalterna å Svartsjö och i Landskrona belagda med tvångsarbete. Endast dessa båda anstalter syntes böra bliva föremål för fränskiljandet från fångvården, och borde desamma från fångvårdens sida utan vidare avträdas i det skick vari de befundes den 31 december 1918, med å områdena befintliga hus jämte levande och döda inventarier.

Fångvårdsstyrelsens arrendekontrakt av den 29 december 1916 med ståthållare-ämbetet å Drottningholms slott rörande lägenheten Svartsjö djurvaktareboställe eller Svartsjö djurgård borde från och med nästkommande års ingång ävenledes överlätas på den nya anstaltsstyrelsen vid Svartsjö.

Till stöd för dessa båda anstalters tillräcklighet tillsvidare för ändamålet ville de sakkunniga anföra följande.

Antalet tvångsarbetare hade vid slutet av vart och ett av åren 1900—1917 utgjort:

År 1900	597	män	213	kvinnor
» 1901	635	»	255	»
» 1902	570	»	241	»
» 1903	505	»	297	»
» 1904	427	»	216	»
» 1905	512	»	215	»
» 1906	510	»	199	»
» 1907	430	»	139	»
» 1908	419	»	173	»
» 1909	382	»	125	»
» 1910	476	»	160	»
» 1911	509	»	179	»
» 1912	480	»	173	»
» 1913	455	»	180	»
» 1914	385	»	167	»
» 1915	358	»	175	»
» 1916	233	»	142	»
» 1917	157	»	113	»

Antalet tvångsarbetare den 28 mars 1918 utgjorde vid Svartsjö 156 och i Landskrona 112. Huruvida detta antal under den närmaste framtiden komme att stiga eller än ytterligare falla vore omöjligt att förutsäga. En så småningom skeende ökning i de manliga tvångsarbetarnas antal syntes sannolikast med återgång till förutvarande medeltal. Beträffande kvinnorna åter torde den konstaterade nedgången bero på förhållanden, vilka icke vore sammanhörande med kristiden, vadan en ökning av dessa i motsvarande grad som i fråga om männen icke torde vara att befara. Det ifrågasatta upphävandet av reglementeringen torde icke komma att hava någon nämnvärd inverkan på antalet till tvångsarbete dömda, emedan sagda förfarande i verkligheten tillämpades endast i huvudstaden och lösdrivarelagen dessförutom gåve möjlighet till internering av skörlevande kvinnor i ungefär samma utsträckning som hittills.

Anstalten å Svartsjö kunde i sitt nuvarande skick mottaga 330 man. Arbetet kunde vid anstalten beredas för omkring 370 man, och syntes möjlighet till inlogering av skillnaden eller 40 man kunna utan större kostnad beredas genom vidtagandet av provisoriska åtgärder. Skulle antalet manliga tvångsarbetare komma att närma sig nyssnämnda antal, borde en eller flera kontingenter avskiljas till utförande av odlingsarbeten å lämpliga platser. Uppstode ändock överskott, syntes antingen huvudanstalten å Svartsjö kunna ytterligare utvidgas genom uppförandet av nya logements- och arbetslokaler eller ock filialer anordnas i anstaltens omedelbara närhet.

Någon ny tvångsarbetsanstalt för män torde på detta sätt ej behöva anordnas under överskådlig tid framåt, även med beräkning av ett avsevärt högt antal till tvångsarbete dömda personer.

Anstalten i Landskrona inrymde i sitt nuvarande skick 140 dag- och nattceller — kronohäktesavdelningen inberäknad. Härutöver kunde genom provisorisk inredning av andra utrymmen en tillfällig ökning mötas. Med den tendens till minskning av de kvinnliga tvångsarbetarnas antal, som förut anförda siffror tydligen påvisade, borde alltså anstalten redan i sitt nuvarande skick kunna tillfredsställa behovet av förläggningsutrymme. Skulle en ytterligare ökning i antalet av någon anledning inträda, torde den så kallade »norra längan» utan större kostnader kunna inredas till förläggningsplats för cirka 120 kvinnor. De sakkunniga förutsatte därvid, att motsvarande utrymme för där befintliga bostäder m. m. bereddades inom andra å fästningsområdet befintliga byggnader. Även den så kallade »östra längan» skulle vid än ytterligare behov kunna omändras och påbyggas till logementsbyggnad. Men framför dessa senare förslag syntes en utvidgning böra gå i den riktning, som tänkts i fråga om Svartsjö, nämligen anordnandet av filialer å landet i anstaltens närhet. Genom denna anordning vunnos möjlighet att dels uppdelade kvinnorna i smärre grupper efter läggning och moralisk halt och dels bereda en lämplig övergångsform mellan det större tvånget i den slutna anstalten och friheten.

På så sätt utbyggd bleve Landskronaanstalten tillräcklig för ett obegränsat antal kvinnliga skyddslingar. Behovet av en ny anstalt kunde därför, även i fråga om kvinnorna, anses inom överskådlig framtid uteslutet. Fördelarna av sammanförandet till en enda anstalt både ur behandlings- och ekonomisk synpunkt vore förut så ofta och utförligt framhållna, att de syntes icke behöva ytterligare upprepas. Landskronaanstaltens lämplighet för det avsedda ändamålet hade också, utom av Kungl. Maj:t, blivit av såväl riksdagens revisorer som statsutskottet vid upprepade tillfällen fastslagen.

Sysselsättandet av de intagna kvinnorna syntes vara fullt betryggt genom tillgängliga arbetssalar och de arbetsmöjligheter, som bereddes genom överlämnade och framdeles förvärvbara odlingsmarker. Den hittills bedrivna medicinalväxtodlingen hade visat sig ur alla synpunkter överträffa de därpå ställda förväntningarna.

Tvångsarbetsanstalterna i Karlskrona och Norrköping, vilka för närvarande utnyttjades för annat ändamål, syntes däremot böra bibehållas under fängvården med oförändrade stater att, så länge behov därtill förefunnes, användas såsom straffanstalter.

Främst på grund av ogynnsam belägenhet och begränsade tomtutrymmen, vilka ej medgäve något friluftsbete i egentlig mening, syntes dessa anstalter icke vidare lämpa sig för verkställandet av tvångsarbete.

Till komplettering av vad de sakkunniga sålunda i sitt utlåtande yttra beträffande det nu föreliggande spörsmålet vill jag här vidare referera vad de i detta avseende anfört i sina förut omförmälda skrivelser till fängvårdsstyrelsen. Svartsjödirektören yttrar i denna del i sitt utlåtande till styrelsen:

Beträffande de manliga tvångsarbetarna vore anstalten å Svartsjö efter dess under de senare åren skedda omorganisation särdeles lämplig. Där funnes möjlighet att avskilja de bättre elementen såväl i smärre kolonier i anstaltens omedelbara närhet, såsom försöksvis redan skedde, som i större kontingenter till mera avlägset belägna trakter, där avsevärdare odlingsarbeten kunde erbjudas.

Vad anginge behandlingen av de yngre lösdrivarna, syntes det önskligt, att dessa personer kunde åläggas tvångsuppfostran i stället för tvångsarbete eller i varje fall, att för såväl ynglingar som flickor beredes möjlighet till ändamålsenlig vård i särskilda anstalter eller skyddshem.

Anstaltsbyggnaderna å Svartsjö vore så gott som fullständigt oanvändbara för annat ändamål än det, varför de uppförts, och skulle denna anstalt ej utan vidlyftiga nybyggnads- och omändringsarbeten kunna apteras till straffanstalt.

Beträffande Landskronaanstaltens lämplighet för sitt ändamål anför direktören där i sin ifrågavarande skrivelse följande:

Sammanförandet av kvinnorna till en enda anstalt syntes direktören ur alla synpunkter lämpligast. Under förutsättning av tillräcklig och väl kvalificerad personal kunde därigenom en bättre uppdelning efter läggning och moralisk halt ske och därjämte arbetskraften ändamålsenligare utnyttjas. Ett ytterligare viktigt skäl härför vore, att en och samma myndighet komme att bedöma varje enskilt fall och dessutom redan från början hade tillfälle att lära noga känna varje enskild individ.

Tvångsanstalten i Landskrona hade enligt direktörens mening utan tvivel de bästa betingelserna för att efter erforderlig omändring bliva en idealanstalt för sådant ändamål. Särskilt om hela det av fängvårdsstyrelsen begärda området bleve för anstalten tillgängligt, skulle någon bättre lämpad plats i vårt land icke kunna uppletas. Framför allt medgäve terrängens beskaffenhet den stora fördelen att kunna isolera särskilda arbetsgrupper så, att de icke på minsta vis kunde inverka

på varandra ens under utarbetet. Anstalten bleve efter en dylik utvidgning med sannolikhet tillräcklig för det antal kvinnor, som kunde beräknas komma under behandling. I detta sammanhang ville direktören meddela, att utsikt förefunnos för att inom den närmaste tiden skulle kunna på enskild väg åstadkommas ett hem, å vilket tvångsarbeterskorna skulle kunna vistas under en övergångstid, efter det de lämnat anstalten och till dess de fullständigt återvunne friheten.

*Fångvårds-
styrelsen.*

Fångvårdsstyrelsen gör i nu förevarande fråga gällande en uppfattning, som ej oväsentligt avviker från den, åt vilken de sakkunniga givit uttryck. I sitt förutnämnda utlåtande av den 5 april 1918 ingår styrelsen på spørsmålet, huruvida Svartsjö- och Landskronaanstalterna böra bibehållas för sina nuvarande ändamål eller båda eller möjligen den ena eller andra hellre omläggas till straffanstalt, i vilken senare händelse helt nya anstalter eller någon ny sådan skulle inrättas för tvångsarbetets verkställande. Styrelsen kommer därvid efter en utförlig redogörelse för den egentliga fångvårdens utrymmesbehov, de riktlinjer, efter vilka tvångsarbetet borde reformeras, samt de nuvarande tvångsarbetsanstalternas större eller mindre lämplighet för det ena eller andra ändamålet, till följande huvudsakliga resultat. Efter tvångsarbetarnas frigörande från fångvården skulle, med den förändrade behandling av dem, som ansåges bliva förbunden med en dylik skilsmässa, den nuvarande tvångsarbetsanstalten å Svartsjö — där tvångsarbetarna sammanfördes huvudsakligen inom en enda bostadsbyggnad, omgiven av murar och stängsel, samt de s. k. nattcellerna utgjordes av små hytter, försedda med spjöldörrar men utan egna fönster — bliva föga lämplig som tvångsarbetsanstalt. I stället borde för manliga tvångsarbetare inrättas en helt ny, åtskilligt mindre huvudanstalt än den nuvarande å Svartsjö. Denna nya anstalt, vid vilken de pålitligare arbetarna borde vara förlagda till smärre logement av hemkaraktär under särskilda ledare, skulle tjäna som central. Från densamma skulle kunna utsändas lämpliga grupper till olika delar av landet till utförande av nyodlingsarbeten. Detta slags arbete borde om möjligt bliva huvuduppgiften för de manliga tvångsarbetarna. Härigenom skulle på en gång tvångsarbetet bliva löst från de sedan gammalt vidhängande resterna av fängbehandling och ett verkligt metodiskt system skulle kunna uppbyggas från grunden. Svartsjöanstalten skulle i stället upplåtas till straffanstalt och bli jordbruksfängelse för vuxna straffångar. Vad därefter anginge de kvinnliga tvångsarbetarna, vore Landskronaanstaltens lokala förhållanden för närvarande icke i allt lämpliga som anstalt för dylika arbetare. Kunde emellertid hela fästningsområdet, på sätt styrelsen begärt, få inläggas till anstalten och avlägsnades i samband

därmed den militära förläggningen, skulle anstalten tydligtvis vinna mycket i användbarhet. En fördel, som erbjödes, vore befintligheten av åtskillig för trädgårdsbruk tjänlig mark, huvudsakligen inom skyddande vallar och vattengravar. Det kunde visserligen låta sig göra att bibehålla Landskronaanstalten, exempelvis för de yngre kvinnliga tvångsarbetarna, och anlägga en ny anstalt å landsbygden för de äldre, men helt säkert skulle, isynnerhet om ej nyssnämnda utvidgning och friläggning komme till stånd, det lända till gagn för saken, om i stället en ny anstalt anordnades för samtliga arbeterskor, men så inrättad, att de yngre och de äldre hölles från varandra skilda inom helt olika områden av en gemensam lantgård. Till straffängelse för män vore Landskronaanstalten användbar, men om de hittillsvarande anstalterna i Norrköping och å Svartsjö ställdes till fångvårdens fortsatta disposition, torde Landskronaanstalten icke behövas till fångförvar med undantag tills vidare av kronohäktet och dess celler.

Socialstyrelsen framför i sitt förutnämnda utlåtande efter en utförlig motivering som sin åsikt, att de sakkunnigas beräkningar med avseende å de två ifrågavarande tvångsarbetsanstalternas tillräcklighet för sitt ändamål måste betecknas såsom något för optimistiska med tanke såväl på den närmaste framtiden som ock på det sannolika läget efter en väntad revision av nu gällande lagstiftning på hithörande område. Styrelsen ställer sig också betänksam mot storleken av de anstalter, till vilka lösdrivarebehandlingen vore avsedd att förläggas och än mer till en ytterligare utvidgning av desamma. Då det emellertid av ekonomiska skäl svårligen kunde ifrågasättas att ersätta dessa anstalter med nya, torde med snaraste böra övervägas, huruvida icke åtminstone den större av anstalterna borde uppdelas i mindre, från vårdteknisk synpunkt fullt självständiga, men i fråga om den ekonomiska förvaltningen samhöriga avdelningar.

Socialstyrelsen.

Av rikets fyra tvångsarbetsanstalter äro, på sätt framhållits i förut anförda yttranden av de sakkunniga, för närvarande allenast två i verksamhet såsom sådana, nämligen den å Svartsjö för män och den i Landskrona för kvinnor. Av de båda övriga har den i Norrköping, avsedd för kvinnor, på grund av bristande platsutrymme å straffanstalterna måst tagas i anspråk som sådan. Den återstående tvångsarbetsanstalten, den i Karlskrona för män, vilken enligt Kungl. Maj:ts beslut den 4 september 1917 skulle tills vidare vara nedlagd, kommer visserligen enligt nådigt beslut den 19 april 1918 att åter delvis användas för

Departementschefen.

fångvårdsändamål, men då dess utrymmen äro behöfliga för marina ändamål, torde ett mera stadigvarande förläggande dit av tvångsarbetare icke kunna ifrågasättas.

Vid nu nämnda förhållande och då utredningen ger vid handen, att Svartsjö- och Landskronaanstalterna äro tillräckliga att tillfredsställa det nuvarande behovet av platsutrymme för tvångsarbetare samt även i sig innefatta möjligheter till den utvidgning, som kan påkallas av en eventuell ökning av dessas antal under den närmaste framtiden, torde det fränskiljande av tvångsarbetsväsendet från fångvårdsförvaltningen, varom nu är fråga, åtminstone tills vidare böra inskränkas till nyssnämnda två anstalter. Väl har fångvårdsstyrelsen ifrågasatt dessa anstalters lämplighet i vissa avseenden som tvångsarbetsanstalter samt framkastat tanken att i stället för åtminstone den ena av dem — Svartsjöanstalten — borde uppföras en helt ny tvångsarbetsanstalt samt Svartsjöanstalten apteras som jordbruksfängelse. Att i detta sammanhang till prövning upptaga dessa vittomfattande spörsmål torde emellertid icke kunna komma i fråga. Ett ståndpunkttagande till dem skulle givetvis icke kunna undgå att verka föregripande på den utredning rörande själva tvångsarbetsförfarandets omläggning i väsentliga avseenden, som fattigvårdslagstiftningskommittén väntas komma att förelbringa. Dock vill jag här ej lämna osagt, att det enligt min uppfattning säkerligen kommer att visa sig, ej minst från ekonomisk synpunkt, lämpligare att jämväl framdeles bibehålla Svartsjöanstalten för det ändamål, för vilket den allt sedan sin tillkomst varit avsedd, än att förändra densamma till jordbruksfängelse med alla de ombyggnadsarbeten, som därav måste bliva en följd. Å andra sidan är att märka, att genomförandet av den nu föreslagna organisationsförändringen naturligtvis på intet sätt kan lägga hinder i vägen för att den av fångvårdsstyrelsen framkastade tanken på uppförande av nya moderna tvångsarbetsanstalter och de äldre anstalternas förändrande till straffanstalter framdeles realiseras, därest detta efter verkställd allsidig prövning befinnes lämpligt. Tvärtom synes det mig, som om det även med hänsyn härtill vore, på sätt jag redan förut gjort gällande, en fördel, att organisationsförändringen genomföres på förhand. På detta sätt skulle nämligen de nya anstaltsledningarna bliva satta i tillfälle att framföra sina speciella synpunkter vid det framtida lösandet jämväl av dessa viktiga spörsmål.

Enligt min mening bör alltså fränskiljandet från fångvården nu endast omfatta tvångsarbetsanstalterna å Svartsjö och i Landskrona. De båda övriga tvångsarbetsanstalterna i Karlskrona och i Norrköping torde böra, på sätt de sakkunniga föreslagit, bibehållas under fångvår-

den med, såvitt angår tjänstemän av högre grad, oförändrade avlöningsstater för att, åtminstone tillsvidare, användas såsom straffanstalter. I sammanhang härmed torde dessa anstalter böra i staterna betecknas som centralfängelser.

Rörande spørsmålet, huru den närmaste ledningen av tvångsarbetsanstalterna å Svartsjö och i Landskrona bör ordnas efter dessa anstalters fränskiljande från fängvårdsförvaltningen, yttra förut omnämnda sakkunniga:

C. Tvångsarbetsanstaltens närmaste ledning efter deras fränskiljande från fängvårdsförvaltningen. Sakkunniga.

Efter tvångsarbetsanstalterna å Svartsjö och i Landskrona skiljande från fängvården, syntes en styrelse böra tillsättas för var och en av dessa anstalter, organiserad i huvudsaklig överensstämmelse med de vid statens uppfostringsanstalt å Bona och vid statens vårdanstalt för alkoholister å Venngarn befintliga styrelserna. En gemensam styrelse för de båda tvångsarbetsanstalterna skulle säkerligen innebära en avsevärd försämring i organisationen med hänsyn dels till det betydande avståndet mellan de båda anstalterna, dels till den djupgående skillnaden i behandlingssättet mellan de i anstalterna intagna männen och kvinnorna, för vilka sistnämndas vård vederbörande anstaltsstyrelse borde äga även en kvinnlig ledamot. I dessa styrelser borde i övrigt insättas män med juridisk kunskap och erfarenhet, med socialt intresse och anseende samt i vardera styrelsen en i jordbruksfrågor kunnig person med praktisk läggning och insikt i handhavandet av jordbrukets ekonomiska uppgifter. Styrelseledamöterna borde vara oavlönade och endast erhålla ersättning för i tjänsten gjorda utlägg. Kostnaden för styrelsen vid statens uppfostringsanstalt å Bona hade belöpt sig under åren 1906—1915 till i medeltal omkring 1.270 kronor för år.

I denna fråga gör fängvårdsstyrelsen i huvudsak följande uttalande:

Fängvårdsstyrelsen.

Tydligt vore, att i händelse av tvångsarbetsanstalternas skiljande från fängvården en ersättare för fängvårdsstyrelsen måste finnas. Denna ersättare måste vara utrustad med den kompetens och myndighet, som erfordrades för ledningen ej blott av ekonomien utan kanske i främsta rummet av personalvården. En lång erfarenhet hade ådagalagt, att inom anstalter av ifrågavarande slag, där en synnerligen ingripande makt vore lagd i föreståndarens hand, mycket komme an på dennes person. En vaken tillsyn, som även inginge i detaljerna, vore därför nödvändig. Om nu särskilda styrelser för tvångsarbetsanstalterna utsåges, vore det enligt styrelsens mening oeftergivligt, att dessa styrelser sammansattes av självständiga personer med nog insikt och nog tid till förfogande för att utöva en verklig kontroll och aldrig slappad ledning. Skenstyrelser, som mer eller mindre bleve dekorationer och vid några få sammanträden mottoge summariska redogörelser, vore till föga gagn. Skulle den arbetsbörda, som för samvetsgrant fullgörande av uppdraget vore av nöden, också kunna av styrelseledamöterna utkrävas, borde tillräckliga arvoden tillerkännas dem och medlemmarna handla under fullt ämbetsmannansvar.

Socialstyrelsen utvecklar sin ståndpunkt till detta spørsmål på följande sätt:

Socialstyrelsen.

Med avseende på den omedelbara förvaltningen av anstalterna hade man tydligen att välja mellan *dels* en gemensam styrelse för samtliga anstalter, med eller utan särskilda lokalstyrelser, *dels* direkt under justitiedepartementet lydande lokalstyrelser för varje anstalt, *dels* slutligen två styrelser, en för anstalter avsedda för manliga lösdrivare och en för anstalter avsedda för kvinnliga lösdrivare. Frågan om vilket av dessa alternativ borde föredragas berodde tydligen på åtskilliga omständigheter, framför allt anstalternas antal och belägenhet. Då anstalternas antal till en början sannolikt komme att begränsas till två, en för manliga lösdrivare vid Svartsjö samt en för kvinnliga lösdrivare i Landskrona, syntes det, redan med hänsyn till anstalternas läge, lämpligt, att varje anstalt försåges med en särskild styrelse. Härigenom kunde ju även hänsyn tagas till den olikhet i arbetsuppgifter, som bleve en följd av de internerades olika kön, och vilken måste taga sig uttryck i fråga om såväl de inre anordningarna å anstalten som arbetsanskaffning och övervakning efter utskrivningen. Vid sammansättningen av styrelsen för den kvinnliga lösdrivareanstalten borde sålunda nödigt utrymme beredas för kvinnlig erfarenhet och intresse.

De båda anstaltsstyrelserna skulle i likhet med styrelserna för anstalterna å Venngarn och Bona, var för sig och direkt under vederbörande departement, med stor självständighet handhåva anstaltsledningen enligt Kungl. Maj:ts närmare föreskrifter samt inom ramen av anvisade anslag.

Departements-
chefen.

Med avseende å ordnandet av den närmaste ledningen av tvångsarbetsanstalterna efter deras skiljande från fångvården råder, som synes, i huvudsak enighet mellan de myndigheter och andra, som därom yttrat sig. De särskilda anstalterna böra, enligt de avgivna yttrandena, erhålla en var sin styrelse, sammansatt med hänsyn till sin särskilda uppgift. Även jag är av den åsikt, att denna lösning av det föreliggande spørsmålet är den lyckligaste. Alldeles frånsatt den tyngd i organisationen, som skulle vara oskiljaktigt förbunden därmed, att en gemensam styrelse inrättades för tvänne anstalter, belägna på så vitt skilda platser som Svartsjö och Landskrona, synes mig den obestridda olikheten i anstalternas arbetsuppgifter vara för denna fråga avgörande.

Styrelserna böra, såsom jag redan förut antytt, få sådan sammansättning, att inom dem bliva representerade icke blott juridisk insikt och socialt intresse, utan även erfarenhet å de arbetsområden, å vilka anstalternas arbetsdrift huvudsakligen kommer att röra sig. Från sistnämnda synpunkt torde sålunda åtminstone i styrelsen för Svartsjöanstalten böra insättas en i jordbruk sakkunnig och praktiskt erfaren man. Med avseende å Landskronaanstalten torde motsvarande ledamot böra vara förfaren särskilt på trädgårdsskötselns område. I styrelsen för sistnämnda anstalt bör det ock insättas en eller flera kvinnor.

Rörande styrelsernas organisation och ställning i övrigt torde, på sätt också fattigvårdslagstiftningskommittén framhållit i sitt förut refererade yttrande, bestämmelserna rörande styrelsen för statens upp-

fostringsanstalt å Bona i de flesta avseenden kunna tjäna som föredöme. Detta gäller jämväl så tillvida, att styrelseledamöterna icke böra såsom sådana åtnjuta något särskilt arvode utan allenast gottgörelse för de med uppdraget förenade utgifter. Fångvårdsstyrelsens farhåga för, att med en sådan anordning icke skulle kunna erhållas tillräckligt självständiga och för sin uppgift fullt lämpliga personer, kan jag icke dela, då den av erfarenheten från närgränsande förvaltningsområden visats ej vara grundad.

Inom justitiedepartementet hade vid nu förevarande ärendes förberedande behandling fråga blivit väckt, huruvida icke, för den händelse tvångsarbetsanstalterna upphörde att lyda under fångvårdsstyrelsen och i stället, efter mönster av statens uppfostringsanstalt å Bona, förlades under särskilda styrelser, det borde tillika inrättas en direkt under justitiedepartementet lydande inspektörsbefattning, vars innehavare skulle övertaga en del av de funktioner med avseende å tvångsarbetsanstalterna, som nu tillkomme fångvårdsstyrelsen. Då förutnämnda sakkunniga tillkallades, anmodades de att vid fullgörandet av sitt uppdrag till behandling upptaga även detta spörsmål, därvid jämväl borde övervägas, huruvida icke den ifrågavarande inspektörens ämbetsområde möjligen borde utsträckas att omfatta jämväl under departementet lydande uppfostringsanstalter för minderåriga förbrytare.

D. Frågan om inrättande av en inspektörsbefattning.

De sakkunniga förorda nu i sitt yttrande inrättandet av en inspektörsbefattning med dylikt vidsträckt ämbetsområde. De mena, att inrättandet av en sådan befattning skulle avlägsna de olägenheter, som eljest kunde bliva en följd av anstaltsstyrelsernas uppdelning. På detta sätt skulle nämligen en i viss mån enhetlig ledning av dessa anstalter åstadkommas och kunde till följd härav de Kungl. Maj:ts befallningshavande, under vilkas inspektion uppfostringsanstalterna å Bona och Viebäck lydde, befrias från sin nuvarande befattning med dessa anstalter. Alla framställningar från anstalterna skulle enligt de sakkunnigas åsikt passera denne inspektör. Han borde, i likhet med vad skulle bliva fallet med ledamöterna i anstalternas styrelser, vara oavlönad med ersättning endast för i tjänsten havda kostnader.

Sakkunniga.

Fångvårdsstyrelsen framhåller i sitt utlåtande den 5 april 1918, att de olägenheter, som enligt dess mening vore förbundna med tvångsarbetsanstalternas lösgörande från fångvårdsförvaltningen och deras förläggande under särskilda styrelser av den beskaffenhet, som förut

Fångvårdsstyrelsen.

nämnts, skulle i väsentlig mån minskas, om en inspektör över anstalterna tillsattes. Men denne borde enligt fångvårdsstyrelsens mening ej betros med ett enbart honnörsuppdrag. Med de låga avlöningar, statstjänstemännen uppbur, kunde nämligen icke begäras, att någon sådan skulle kunna utan särskild gottgörelse ägna de krafter åt uppdraget, som vore nödvändiga, om han skulle kunna sovra och för framläggning inför Kungl. Maj:t klargöra alla de framställningar, som inkomme från anstalterna.

Socialstyrelsen.

Vid behandlingen av nu föreliggande spørsmål framhåller socialstyrelsen inledningsvis, bland annat, att statens centrala ingripande på ett område av nu ifrågavarande art borde begränsas till — förutom fastställandet genom lagstiftning och på annat sätt av de ledande principerna — en kontrollerande verksamhet, med huvudsakligt syfte att övervaka dels användningen av anvisade statsmedel, dels anstaltsbehandlingsens enhetlighet och rationella bedrivande. Därefter fortsätter socialstyrelsen i sitt utlåtande:

Beträffande det lämpligaste sättet för anordnandet av det centrala övervakande av tvångsarbetsanstalterna, som vore erforderligt, kunde det ifrågasättas, huruvida icke detsamma borde lämpligast överlämnas till alkoholistvårdens centralmyndighet, socialstyrelsen. Såsom under förberedelserna för alkoholistlagen från alla håll framhållits, föreläge nämligen ett särskilt nära sammanhang mellan ifrågavarande båda områden. Emellertid syntes det socialstyrelsen lämpligare, att vid det nu ifrågasatta ordnandet av frågan, vilket enligt styrelsens mening alltid måste betraktas såsom mera provisoriskt i avbidan på ny lagstiftning i ämnet och därav föranledda mera genomgripande organisatoriska förändringar, kraven på central statlig tillsyn tillgodosåges genom en direkt till justitiedepartementet anknuten inspektionsverksamhet. Därest denna vidare, på sätt av de sakkunniga antytts, komme att omfatta tvångsuppfostringsanstalterna, kunde justitiedepartementet även för denna gren av anstaltsvården erhålla sakkunnigt biträde och därjämte ytterligare ett steg tagas för att åstadkomma större enhetlighet med avseende å samhällets åtgärder för de socialt mindervärdas omhändertagande.

Inspektörens uppgift gent emot anstalterna skulle principiellt vara begränsad till vården och vad med densamma närmare sammanhängde. Han skulle i hithörande frågor vara dels ett stöd för anstaltsledningarna, dels en garanti för de vårdade, dels slutligen en informationskälla för departementet i fråga om såväl vårdens och anstalternas beskaffenhet som önskemål och riktlinjer för deras utvecklande. Därjämte kunde hans medverkan inom departementet tagas i anspråk jämväl vid behandlingen av organisations- och ekonomiska frågor, enär sådana i regel vore av stor betydelse för vårdens rätta anordnande samt inspektören under sina besök å anstalterna borde bliva i tillfälle att förskaffa sig närmare kännedom om deras förhållanden även i dessa avseenden.

Överståthållarämbetet för polisärenden gör i sitt förut omförmälda utlåtande gällande, att det för åstadkommande av enhetlig kontroll å all hithörande verksamhet samt för tillgodogörande på bästa sätt av den samlade erfarenheten skulle vara särdeles lämpligt, att en gemensam under justitiedepartementet omedelbart lydande inspektör anställdes för de för behandling av lösdrivare avsedda institutionerna. Helst borde en dylik inspektion omfatta även vårdanstalten för alkoholister och uppfostringsanstalten å Bona.

Överståthållarämbetet för polisärenden.

I anledning därav, att fråga uppstått därom, att jämväl de under justitiedepartementet lydande uppfostringsanstalterna för minderåriga förbrytare skulle ställas under nu ifrågasatta inspektörs överinseende, hava yttranden inhämtats från styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona, Svenska diakonissällskapet, som förbundet sig att å sitt hem å Viebäck mottaga till tvångsuppfostran dömda minderåriga kvinnliga förbrytare, samt Kungl. Maj:ts befallningshavande i Östergötlands och Jönköpings län, under vilkas överinseende, på sätt förut nämnts, dessa uppfostringsanstalter för närvarande stå.

Bonastyrelsen hemställer i sitt utlåtande, att den ifrågasatta förändringen i överinseendet över anstalten icke måtte genomföras. Genom de sakkunnigas förslag i denna del skulle ett samband, som nu ej finnes, upprättas mellan tvångsarbetsanstalterna och de allmänna uppfostringsanstalterna. Mot ett dylikt sammanförande av dessa olika slag av anstalter under samma inspektionsmyndighet måste emellertid göras i huvudsak samma principiella invändningar, som vid tvångsuppfostringsanstalternas uppkomst riktades mot det då väckta förslaget om dessa anstalters läggande under fångvården. På grund av den erfarenhet, Bonastyrelsen vunnit under sin hittillsvarande verksamhet, vore styrelsen för sin del övertygad om, att det för Bonaanstaltens lyckliga utveckling varit av den allra största betydelse, att genom dess fristående ställning utan varje samband med vare sig fångelser eller lösdrivaranstalter allmänheten mer och mer börjat betrakta Bonainstitutionens verksamhet såsom en gren av samhällets ungdomsvård. Genom realiserandet av det nu föreliggande förslaget skulle Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Östergötlands län befattning med anstalten upphöra. Fördelarna härav kunde styrelsen icke inse. Styrelsen funne det av Kungl. Maj:ts bemälda befallningshavande utövade överinseendet vara av sådan betryggande och auktoritativ art, att det fortfarande borde bestå.

Styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona.

Kungl. Maj:ts
befallnings-
havande i
Östergötlands
län.

Jämväl Kungl. Maj:ts befallningshavande i Östergötlands län ställer sig avvisande gentemot förslaget i fråga. Det kunde ifrågasättas, huruvida den enhetliga ledning av uppfostrings- och tvångsarbetsanstalterna, som man ville skapa genom inrättandet av den ifrågavarande inspektörsbefattningen, vore eftersträfvansvärd med hänsyn till den olikhet, som vore rådande med avseende å dessa anstalters verksamhet. Vad särskilt anginge Bonaanstalten, vore den föreslagna inspektörsbefattningen onödig, enär den förvaltningsform, anstalten redan erhållit, varit för densammas utveckling i rätt riktning synnerligen lämplig. En förändring härutinnan torde följaktligen icke böra utan tungt vägande skäl komma till stånd.

Svenska dia-
konissällska-
pets styrelse.

Svenska diakonissällskapets styrelse avstyrker bestämt läggandet av skyddshemmen å Viebäck under den ifrågasatta inspektörens överinseende. Under de gångna åren hade styrelsen lärt sig högt uppskatta det stödande intresse och den förståelse för hemmens viktiga uppgift, som visats från Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Jönköpings län sida. Någon anledning syntes därför ej förekomma att göra någon ändring i Kungl. Maj:ts befallningshavandes befattning med hemmen, åtminstone så länge samtliga hem vore belägna på en och samma plats. Skulle en inspektionsverksamhet av annan art än den nuvarande befinnas böra anordnas, syntes det styrelsen vara en naturlig och nära liggande utväg att låta denna ombesörjas på samma sätt som inspektionen av skyddshemmen för vanartade barn eller således genom vederbörande folkskoleinspektör.

Kungl. Maj:ts
befallnings-
havande i Jön-
köpings län.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jönköpings län gör i sitt utlåtande gällande, att den betydande utvidgning, som Viebäcksanstalten under de senaste åren undergått, samt önskvärdheten av en mera enhetlig ledning av i likartat syfte upprättade anstalter visserligen talade för inrättande av en inspektörsbefattning för dessa anstalter, men förklarar, att Kungl. Maj:ts befallningshavande dock ställde sig tveksam, huruvida tvångsarbetsanstalterna å Svartsjö och i Landskrona, där merendels äldre och förfallna individer intoges, kunde anses hava så likartade syften med skyddshemmen å Viebäck, som huvudsakligen hade karaktären av en uppfostringsanstalt, att de borde ställas under samma inspektion. Kungl. Maj:ts befallningshavande kunde därför tillstyrka allenast, att anstalterna å Bona och å Viebäck ställdes under gemensam inspektion, i vilket fall Kungl. Maj:ts befallningshavandes befattning med anstalten å Viebäck skulle komma att upphöra. Kungl. Maj:ts befallningshavande kunde icke dela den i det föreliggande förslaget uttalade meningen, att

ifrågavarande inspektörsbefattning skulle vara oavlönad. Befattningen i fråga skulle nämligen, för såvitt det med densamma åsyftade ändamålet skulle vinnas, komma att på sin innehavare ställa stora anspråk så väl i avseende på arbete som på personliga förutsättningar och intresse för saken.

Att vid tvångsarbetsanstalternas skiljande från fångvården inrättas en direkt under justitiedepartementet lydande inspektörsbefattning, vars innehavare skulle hava visst överinseende över dessa anstalter, synes mig vara en lycklig tanke. Härigenom skulle, på sätt också fångvårdsstyrelsen framhållit, i väsentlig mån minskas de olägenheter, som kunna anses vara förbundna med anstalternas skiljande från fångvården och deras läggande under särskilda styrelser av den art, som förut nämnts.

Departementschefen.

Med avseende å denna inspektörs ställning och åligganden torde böra framhållas, att han enligt min mening icke bör, på sätt de sakkunniga föreslagit och även fångvårdsstyrelsen synes förutsätta, bliva en mellaninstans i vanlig mening mellan anstaltsstyrelserna och Kungl. Maj:t, genom vilken instans alla styrelsernas framställningar skulle passera, av vad slag dessa än vore. Hans ställning torde fastmera böra bliva i huvudsak den, som socialstyrelsen skisserat. Hans åligganden skulle på detta sätt bliva av dels granskande dels biträdande art. Såsom granskare skulle det tillkomma honom att tid efter annan verkställa inspektioner av anstalterna samt däröver avlägga rapport till justitiedepartementet. Vid dessa inspektioner skulle det åligga honom att tillse, ej blott att den anstaltsvärd, som komme tvångsarbetarna till del, vore av avsedd beskaffenhet, utan även att för anstalterna i övrigt gällande bestämmelser efterlevdes. Inspektörens biträdande funktion åter skulle bestå däri, att han skulle vara skyldig att på begäran biträda departementschefen vid beredandet av alla de ärenden rörande tvångsarbetsväsendet, i vilka denne ansåge sig böra tillgodogöra sig hans sakkunskap och erfarenhet på området.

På sätt förut nämnts, har ifrågasatts, att nu ifrågavarande inspektör skulle få sitt verksamhetsområde utvidgat så tillvida, och jämväl uppfostringsanstalterna för minderåriga förbrytare skulle komma att lyda under hans överinseende. På huvudsakligen de skäl, som framförts av dem, som för närvarande hava ledningen av dessa anstalter, anser jag mig dock icke nu böra ifrågasätta en dylik utsträckning. I allt fall synes mig kunna anstå med inrättande av en mera omfattande inspektionsverksamhet i nu nämnd riktning, till dess att den av socialstyrelsen i

utsikt ställda omläggningen av den centrala ledningen av alla närbesläktade grupper av socialt mindervärda kommer upp på dagordningen.

I fråga om spörsmålet, huruvida den av mig sålunda förordade inspektörsbefattningens innehavare skall vara oavlönad eller för sitt besvär åtnjuta särskilt arvode, ansluter jag mig utan tvekan till den senare uppfattningen. Skall man hava utsikt att med inrättandet av denna befattning verkligen kunna uppnå vad man med densamma avsett att vinna, torde det vara nödvändigt att göra den till en avlönad tjänst. Någon större kostnad för statsverket torde detta dock icke behöva medföra. Det inspektören tillkommande arvodet synes mig lämpligen kunna begränsas till 2,000 kronor för år. Därjämte bör han naturligtvis åtnjuta resekostnadsersättning.

**E) Tvångs-
arbets-
anstalternas
benämning.**

I sammanhang med frågan om tvångsarbetsanstalternas frånskiljande från fångvårdsförvaltningen har framkastats tanken på att giva dessa anstalter en förändrad benämning.

Sakkunniga.

De sakkunniga förorda en dylik namnförändring. Liksom »tvångs-
uppfostringsanstalten å Bona» av humanitära skäl ändrades till »statens
uppfostringsanstalt å Bona», syntes av liknande orsaker de båda tvångs-
arbetsanstalter, som fortfarande skulle finnas, böra benämnas: »statens
arbetsanstalt å Svartsjö» och »statens arbetsanstalt i Landskrona».

**Fångvårds-
styrelsen.**

Fångvårdsstyrelsen förklarar i sitt den 5 april 1918 avgivna ut-
låtande, att den finner det sålunda föreslagna ombytet å benämning av
tvångsarbetsanstalterna tämligen omotiverat, så länge lösdriivarlagen bi-
behölle benämningen tvångsarbete. Styrelsen upprepar sin förut gjorda
erinran, att det icke vore på namnet en social reform borde vara be-
roende.

**Departement-
schefen.**

De sakkunnigas förslag i denna del synes mig tilltalande. Även
om, på sätt fångvårdsstyrelsen framhåller, en social reform icke kan
vara beroende på ett namn, synes mig dock, som om en i och för sig
lämplig namnförändring bör komma till stånd, då en omorganisation
av tvångsarbetsväsendet i allt fall företages. Enligt min mening böra
alltså de nuvarande tvångsarbetsanstalterna å Svartsjö och i Landskrona
från och med tiden för deras frånskiljande från fångvårdsförvaltningen
benämnas »statens arbetsanstalt å Svartsjö» och »statens arbetsanstalt i
Landskrona». Klårt är, att denna namnförändring ej i och för sig
innebär någon rubbning av anstaltens karaktär. De komma att jämväl

under sina nya namn utgöra sådana »tvångsarbetsanstalter», varom lösdrivarlagen talar.

Jag övergår härefter till att i korthet beröra några spörsmål av organisatorisk art, som sammanhånga med det ifrågavarande fränskiljandet av tvångsarbetsanstalterna från fångvårdsförvaltningen.

Med en var av tvångsarbetsanstalterna å Svartsjö och i Landskrona är för närvarande förenat ett kronohäkte. Beträffande dessa yttrade sakkunniga, att desamma enligt deras mening borde tillsvidare vid anstalterna bibehållas, dock i minsta möjliga utsträckning. Administrationen av häktena borde bestridas av vid arbet-anstalterna anställd personal med vederbörande direktör såsom tillsyningsman. Som ersättning härför torde anstalterna böra tillerkännas rätt att utnyttja fångarnas arbetskraft. Därjämte torde fångvården, såsom skedde beträffande i Stockholms stads rannsakningsfängelse förvarade kronoarrestanter, böra ersätta arbetsanstalterna kostnaderna för fångarnas utspisning, dock ej till högre belopp än anstalternas självkostnadspris.

Fångvårdsstyrelsen är i väsentliga delar av annan åsikt. Beträffande kronohäktet å Svartsjö yttrar styrelsen:

Om tvångsarbetsanstalten å Svartsjö bibehölles för sitt nuvarande ändamål, men frigjordes från fångvården, syntes därvarande kronohäkte icke vidare böra tagas i användning såsom sådant utan brukas för arbetsanstaltens ändamål. Detta häkte fyllde nämligen icke något föreliggande utrymmesbehov och hade ej heller uppförts för att tjäna som kronohäkte. De använda lokalerna hade nämligen avsetts för avtjänande av tvångsarbetarna å dömda extra judiciella bestraffningar, därtill de ännu användes. Då det emellertid hände, att tvångsarbetare, som före intagandet å anstalten å dömts böter, men icke betalat dessa, av de exekutiva myndigheterna uttoges ur anstalten för att med tillfälligt avbrytande av tvångsarbetet på annat håll undergå förvandlingsstraff för böterna, vållades härav flyttningar fram och åter med därav orsakade olägenheter. Till undvikande härav utverkades rätt att låta tvångsarbetarna avtjäna sina böter å Svartsjö och förklarades för detta ändamål arrestbyggnaden för kronohäkte. Då det icke kunde vara någon som helst nödvändighet att uttaga tvångsarbetarna från statens anstalt i och för avtjänande av bötesstraff under tvångsarbetstiden, utan med avtjänandet därav väl kunde anstå till dess nämnda tid gått till ända, torde vid anstaltens avskiljande från fångvården kronohäktet å Svartsjö böra nedläggas.

I fråga åter om kronohäktet i Landskrona yttrar fångvårdsstyrelsen:

På grund av den nu rådande bristen på straffanstalter torde kronohäktet i Landskrona böra tillsvidare bibehållas såsom sådant och så länge detta vore fallet, måste den för häktets skötsel avsedda personalen behållas under fångvårdsförvalt-

F) Vissa med tvångsarbetsanstalternas fränskiljande från fångvården sammanhängande organisationsspörsmål.

a) Kronohäktena å Svartsjö och i Landskrona.
Sakkunniga.

Fångvårdsstyrelsen.

ningen. Att låta en anstalt, som tjänade rena fängvårdsändamål, ledas av personer, som hade främmande uppgifter, kunde icke annat än föranleda till olämpliga förhållanden. Hinder mötte naturligen icke, om arbetsanstalten bibehölles, att dennes föreståndare förordnades till tillsyningsman, om han därtill lämpade sig. Men såväl en särskild föreståndare som särskild bevakning, stående under styrelsens lydning, måste i allt fall finnas. All sammanblandning måste undvikas, på det att ej konflikter måtte uppstå. Olämpligt bleve således exempelvis att använda häktet för extra judiciella bestraffningar av arbeterskorna, om dylika bestraffningar eljest kunde anses förenliga med den nya formen för tvångsarbetet. Kvinnorna, som skulle befrias från fängnamnet, borde väl ej för smärre förseelser inkastas i häkte vägg om vägg med verkliga förbrytare under samma bevakning.

Predikant och läkare kunde vara gemensamma för anstalten och häktet, liksom möjligen mathållningen kunde besörjas från anstalten mot portionspris. Assistentens bostad borde upplåtas åt häktets föreståndare, varemot hyresersättning kunde tillerkännas den förre.

*Departement-
schefen.*

Med avseende å nu föreliggande frågor är jag ense med fängvårdsstyrelsen.

I händelse av tvångsarbetsanstalternas fränskiljande från fängvården bör alltså enligt min mening kronohäktet vid Svartsjö upphöra såsom sådant samt dess lokaler ställas till arbetsanstaltens förfogande.

Kronohäktet i Landskrona torde åter till följd av den nu rådande starka bristen på platsutrymme å straffanstalterna böra tillvidare bibehållas. Att, på sätt de sakkunniga föreslagit, låta administrationen av detta kronohäkte bestridas av vid arbetsanstalten anställd personal, vilket skulle betyda att denna personal skulle komma att med avseende å sin tjänstgöring lyda under tvenne styrelser, torde från organisationssynpunkt knappast vara att förorda. Kronohäktet bör i stället få sig tilldelad sin särskilda personal, som sålunda skulle komma att lyda under fängvårdsförvaltningen. Däremot torde naturligtvis intet hinder möta mot, att, på sätt fängvårdsstyrelsen också ifrågasatt, direktören vid arbetsanstalten förordnas som tillsyningsman för häktet.

Då bibehållandet av kronohäktet i Landskrona, som sagt, får betraktas allenast som ett provisorium, lära avlöningarna till den personal, som erfordras för dess skötande, böra beräknas, ej å bestämda anslaget, utan å förslagsanslaget till fångars vård och underhåll. Till spørsmålet om denna personals storlek får jag tillfälle att återkomma längre fram.

b) Ordlandet
av transporter-
av tvångs-
arbetarna.

I det utlåtande, som fängvårdsstyrelsen avgivit över de sakkunnigas yttrande, berör styrelsen även frågan, huru efter tvångsarbetsväsendets skiljande från fängvårdsförvaltningen lämpligen bör ordnas med transporterandet av till tvångsarbete dömda personer. Styrelsen

*Fängvårds-
styrelsen.*

håller i detta avseende före, att efter ifrågavarande organisationsförändrings genomförande transporten av dylika personer ej längre borde ske på nu brukligt sätt. Då tvångsarbetarna icke längre skulle komma att behandlas i likhet med »fångar», borde de icke heller få sändas tillsammans med sådana. Fångvårdens tjänstemän borde icke med dem hava någon befattning. Under antagande, att för den till tvångsarbete dömdes förvarande efter anhållandet och under besvärstiden särskilda åtgärder komme att vidtagas utan fångvårdens anlitande, förmodade styrelsen, att den dömda skulle komma att omedelbart efter utslaget ikraftträdande försändas till arbetsanstalten under tillsyn av särskild övervakare. Styrelsen beräknade, att, därest transporten av tvångsarbetare sålunda komme att ordnas för sig, kostnaderna härför skulle belöpa sig till omkring 20,000 kronor om året. Dessa kostnader borde icke utgå av fångvårdsmedel, utan för ändamålet erforderliga medel borde ställas till anstaltsförvaltningarnas förfogande.

Den förändrade anordning av transporten av de till tvångsarbete dömda, som fångvårdsstyrelsen ifrågasätter, torde, åtminstone tillslvidare, icke böra komma ifråga. Den omständigheten, att själva tvångsarbetsanstalterna nu skulle komma att ställas utanför fångvårdsförvaltningen, torde icke i och för sig vara av beskaffenhet att behöva föranleda en dylik förändring. Den, som skall transporteras, är ju enligt lösdriarlagen »häktad», och torde han då också få finna sig i att jämväl under själva transporten till arbetsanstalten behandlas såsom vanlig fånge. Det mest praktiska och, på sätt fångvårdsstyrelsen även framhåller, det från ekonomisk synpunkt utan fråga fördelaktigaste är också, att transporten av tvångsarbetarna tillslvidare i huvudsak sker såsom hittills genom fångvårdens försorg. Den enda ändring i förslingssättet för de till tvångsarbete dömda, som möjligen skulle behöva göras, vore den, att vederbörande arbetsanstalt ålades att låta vid den straffanstalt, som låge arbetsanstalten närmast, avhämta de tvångsarbetare, som vore till arbetsanstalten destinerade.

Departementshöfen.

Kostnaderna för fångvårdens befattning med transporten böra fortfarande bestridas av fångvårdsmedel. Häri torde icke ligga något oegentligt. I detta avseende vill jag erinra därom, att kostnaden för transport av minderårig, som skall insättas i allmän uppfostringsanstalt, skall enligt nådig kungörelse den 12 september 1910 gäldas av förslagsanslaget till fångars vård och underhåll.

c) Arbetspremierna och besparingskassorna.

Genom nådigt reglemente angående arbetspremier vid de centrala straff- och tvångsarbetsanstalterna i riket den 24 oktober 1890 jämte närdiga kungörelsen den 22 juni 1900 äro bestämmelser givna om insättande i postsparbanken av såväl straffångars som tvångsarbetares besparade arbetspremier. Vid fångvården finnes vidare en besparingskassa, som bildats av de vid statens fångvårdsanstalter samlade besparingskassor. För nämnda besparingskassa har Kungl. Maj:t den 10 juni 1912 utfärdat reglemente.

Fångvårdsstyrelsen.

I sitt utlåtande den 5 innevarande april har fångvårdsstyrelsen påpekat, att en skilsmässa mellan fångvården och tvångsarbetsanstalterna borde föranleda vissa ändringar i de sålunda rörande arbetspremierna och fångvårdens besparingskassa gällande bestämmelser. Beträffande fångvårdens besparingskassa erinrar styrelsen därom, att denna består delvis av bidrag, som influtit från tvångsarbetsanstalterna, samt att från kassan dels i mindre omfattning lämnats understöd även åt frigivna tvångsarbetare dels ock i större poster lämnats bidrag till vissa enskilda institutioner, som omhändertagit särskilt kvinnliga tvångsarbetare efter frigivningen. Efter tvångsarbetsanstalternas skiljande från fångvården borde givetvis inbetalningarna till kassan från tvångsarbetsanstalterna upphöra, men å andra sidan borde från kassan icke vidare lämnas något understöd till dem, som frigåves från dessa anstalter.

Departementschefen.

På de ändringar i bestämmelserna rörande arbetspremier, som en skilsmässa mellan fångvården och tvångsarbetsanstalterna må påkalla, finner jag ej anledning att nu närmare ingå. Det torde vara tids nog att upptaga detta spörsmål, sedan en dylik skilsmässa kan hava kommit till stånd.

Detsamma gäller i viss mån stadgandena om fångvårdens besparingskassa. Med avseende å denna vill jag dock nämna, att det mest praktiska och även från andra synpunkter lämpligaste synes mig vara, att fångvården även efter tvångsarbetsanstalternas utbrytning får behålla denna kassa odelad att användas till understödjande av dem, som frigivas från de under fångvården fortfarande lydande straffanstalterna. För understödjandet av dem, som frigivas från tvångsarbetsanstalterna, torde i stället böra, i likhet med vad fallet är med avseende å statens uppfostringsanstalt å Bona, beräknas vissa belopp å de förslagsanslag, som böra beviljas till uppehållande av verksamheten å dessa anstalter.

Ett fränskiljande av tvångsarbetsanstalterna från fångvården kommer givetvis att medföra, utom de förändringar i skilda avseenden, som i det föregående berörts, jämväl avsevärda förskjutningar i de belopp, varmed *anslagen till fångvården* böra äskas. Till uppehållande av verksamheten å tvångsarbetsanstalterna måste dessutom naturligtvis begäras särskilda anslag.

II. Hithörande
anslags
beräknande
m. m.

Vid den redogörelse för dessa förhållanden, som i det följande kommer att lämnas, torde det lämpligaste vara att behandla varje anslag för sig samt därvid beträffande varje anslag i ett sammanhang till prövning upptaga alla de frågor, som äro av betydelse för anslaget bestämmande, således även sådana spörsmål, som icke äga något samband med det av mig i det föregående förordade fränskiljandet av tvångsarbetsanstalterna från fångvårdsförvaltningen.

Vad angår bestämda anslaget till fångars vård och underhåll, vill jag först beröra några frågor, som äro fullständigt oberoende av nyssnämnda organisationsförändring.

A) Bestäm-
da anslaget
till fångars
vård och
underhåll.

Ifrågavarande spörsmål avse främst avlöningsförhöjningar för vissa assistenter samt skollärarna vid fångvården.

a) Ifrågasatta
avlönings-
förhöjningar
för vissa
assistenter
ävensom
skollärarna
vid fång-
vården.

Assistentbefattningarna vid rikets fångvårdsanstalter äro för närvarande i lönehänseende uppdelade i tre grupper med följande avlöningar:

	Lön eller mot- svarande	Tjänst- görings- penningar eller mot- svarande	Summa
4 av <i>tredje</i> (högsta) lönegraden (3 vid centralfängelset å Långholmen och 1 vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö) med	1,900	1,100	3,000
4 av <i>andra</i> lönegraden (1 vid vardera av centralfängelserna å Härlanda, i Härnösand och i Malmö samt 1 vid jordbruksfängelset i Mariestad) med	1,600	1,000	2,600
16 av <i>första</i> lönegraden med	1,200	900	2,100.

Ålderstillägg utgå lika för alla tre graderna, i det att lönen efter fem år kan höjas med 400 kronor och efter tio år med ytterligare 400 kronor. Därtill kommer förmånen av bostad och vedbrand in natura eller ock hyresersättning och vedanslag.

De vid fångvården anställda skollärarna — 7 till antalet — åtnjuta

samma avlöningsförmåner som assistenterna i lägsta lönegraden utom så tillvida, att deras ålderstillägg äro satta ett vart till allenast 200 kronor.

Med avseende å vissa av assistenterna ävensom skollärarna föreligga nu särskilda framställningar om avlöningsförbättring.

I sådant hänseende hava assistenterna av andra lönegraden vid centralfängelserna å Härlanda och i Härnösand hemställt om uppflyttande av deras befattningar till samma lönegrad som de till tredje lönegraden nu hörande assistenttjänster vid centralfängelset å Långholmen och vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö.

Vidare har assistenten av andra lönegraden vid centralfängelset i Malmö gjort framställning om hans likställande i avlöningshäuseende med innehavarna av kamrerartjänsterna vid tvångsarbetsanstalterna i Karlskrona och Norrköping (2,300 kronor lön, 1,200 kronor tjänstgöringspenningar, summa 3,500 kronor, jämte två ålderstillägg, vardera å 500 kronor).

Därjämte har svenska fångvårdssällskapet föreslagit, att den lägst avlönade assistentgraden skulle bortfalla och att de i denna löneklass stående assistenterna ävensom skollärarna måtte erhålla samma avlöning, som nu åtnjutes av assistenter i andra graden, samt att sistnämnda assistenter skulle uppflyttas i högsta löneklassen.

I anledning av berörda framställningar har fångvårdsstyrelsen dels uti underdånig skrivelse den 24 september 1917 och uti underdånigt utlåtande den 2 oktober 1917 hemställt, att de till andra graden nu hänförliga assistenter vid centralfängelserna i Malmö, å Härlanda och i Härnösand samt vid straffängelset i Mariestad måtte beredas samma avlöning, som åtnjutes av assistenter i högsta lönegraden, dels ock i sistnämnda utlåtande föreslagit, att skollärarnas avlöningsförmåner måtte undergå en förbättring så tillvida, att ett vart av de dem tillkommande ålderstilläggen måtte höjas från 200 kronor till 400 kronor.

Ur de motiveringar, som presterats för de gjorda framställningarna, må följande här anföras.

Svenska fångvårdssällskapet.

Svenska fångvårdssällskapet framhåller till stöd för sina yrkanden, att de lägst avlönade assistenterna samt skollärarna nu i avlöningshäuseende intoge en ställning, som varken befordrade en tillfredsställande rekrytering av dessa viktiga platser eller tillförsäkrade dessas innehavare skäligen utkomst.

Fångvårdsstyrelsen.

Beträffande sin hemställan om uppflyttande av assistenterna i andra lönegraden till tredje lönegraden yttrar fångvårdsstyrelsen i sin förutnämnda skrivelse av den 24 september 1917 följande:

I underdånigt utlåtande den 10 september 1909 över lönerogleringskommitténs betänkande rörande reglering av löneförhållanden m. m. vid fängvårdsstyrelsen och fängvårdsstaten hade styrelsen tillåtit sig framhålla, att assistenterna vid centralfängelserna å Härlanda och i Härnösand, jämte det att de skulle lämna fängelse-direktören det biträde, som av dem kunde medhinnas, dessutom hade till åliggande att vara redogörare för dessa stora fängelser, vilkas räkenskap vore icke mindre omfattande än räkenskapen vid centrala fängvårdsanstalter, där särskilda kamrerare vore anställda, varför styrelsen ansåge, att med hänsyn till det myckna arbete, som av dem sålunda fordrades, och den med befattningarna förenade stora uppbörderna, avlöningarna för dem borde höjas till likhet med de av kommittén föreslagna assistentlönerna vid centralfängelset å Långholmen och tvångsarbetsanstalten å Svartsjö eller således för vardera med 400 kronor, så att slutlönen med ålderstillägg uppginge till 3,800 kronor.

*a) rörande
uppflyttande
av andra
gradens assi-
stenter till
tredje löne-
graden.*

Anledningen, varför assistenttjänsten vid centralfängelset i Malmö icke samtidigt omnämmts, vore den, att denna tjänst, vartill förutvarande kamrerartjänsten vid gamla centralfängelset i Malmö förvandlats, tillkommit först från och med år 1915.

I sitt förslag till avlöningar åt tjänstemännen vid det nya jordbruksfängelset i Mariestad hade styrelsen hemställt, att avlöningen åt assistenten med hänsyn till att särskilda räkenskaper för lantbruket skulle av honom föras, måtte höjas till högsta lönegraden. Emellertid hade 1917 års riksdag beslutit, att ifrågavarande assistenttjänst skulle från och med år 1918 upptagas i andra lönegraden och således likställas med assistentbefattningarna vid centralfängelserna i Malmö, å Härlanda och i Härnösand.

Av den erfarenhet, som vunnits sedan senaste löneroglerings fastställande för fängvårdsstatens tjänstemän av högre grad år 1910, hade styrelsens åsikt, att assistenttjänsterna vid sistnämnda fängelser i avseende å arbete och ansvar vore fullt jämställda med samma tjänster vid centralfängelset å Långholmen och vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö, allt mera stadgats, och kunde styrelsen icke annat än finna det rättvist, att ifrågavarande tjänster jämställdes i lönehänseende.

På grund av den assistenten vid jordbruksfängelset i Mariestad åliggande skyldigheten att omhänderhålla och redovisa egendomens avkastning av jordbruksalster och skogsprodukter, vilken skyldighet vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö tillkomme kamreraren, torde hans tjänst få anses vara den av assistentbefattningarna mest betungade åtminstone i redovisningshänseende, och således i avlöningshänseende böra jämnas med de högst avlönade.

Beträffande svenska fängvårdssällskapets framställning om höjning av de lägst avlönade assistenternas ävensom skollärarnas avlöningsförmåner yttrar fängvårdsstyrelsen i förut berörda utlåtande den 2 oktober 1917 i huvudsak följande:

*β) ang. höj-
ning av första
gradens assi-
stenters samt
skollärarnas
avlöning.*

Vid bedömande av löneförmånerna för assistenter av lägsta lönegraden och för skollärarna måste hänsyn tagas till att ifrågavarande tjänster i regel vore begynnelse-tjänster för tjänstemännen av högre grad vid fängvården och att aspiranter å fängvårdstjänst, med avlagd studentexamen eller därmed jämförlig examen, kunde efter jämförelsevis kort tids fackutbildning komma i åtnjutande av dessa förmåner, till en början såsom tillförordnade.

Visserligen måste betonas, att nuvarande avlöning i lägsta graden vore under rådande förhållanden allt för knapp, särskilt om hänsyn toges till den omständigheten, att vederbörande tjänst innehavare, trots befattningens egenskap av övergångstjänst, i regel tidigt bildade familj. Otillräckligheten av gällande avlöningsbelopp utgjorde dock en för de flesta, törhända samtliga befattningshavare vid fångvårdsstaten gemensam svårighet, som allt mer trängande krävde sin lösning i form av allmän lönereglering. Intill dess fullständigt förslag till ny lönestat kunde framläggas, ansåge styrelsen skäl ej förefinnas att, med brytande av lönesatsernas inbördes avvägning, tillgodose nu ifrågavarande grupp av löntagare utöver vad krigstidstillägg på allmänna grunder kunde medföra.

I och för sig torde lägsta assistentavlöningen, om hänsyn toges till löneförhållandena i gemen såväl vid fångvården som inom närliggande förvaltningsområden, icke vara sämre tillmätt än lönesatserna för andra befattningshavare i motsvarande ställning.

Oavsett kravet på en allmän höjning i lönesatserna torde emellertid fångvårdssällskapets framställning i en viss punkt förtjäna särskilt beaktande. Såsom redan påpekats, intoge skollärarna inom fångvården en med assistenterna fullt jämförlig ställning. För sin vidare befordran vore den huvudsakligen hänvisade till direktörsbefattningarna. Redan under den tidigare tjänstgöringen ginge assistenter och skollärare in i varandras uppgifter ej blott så att lärarna anlätades som vikarier för uppehållande av assistenttjänst vid inträffande ledighet utan även på det sätt, att assistent vid flera fängelser deltog i undervisningen. För behörighet till skollärebefattning fordrades att hava avlagt studentexamen, en fordran, som i vissa fall vore strängare än för assistent, i fråga om vilken studentexamen kunde ersättas genom avgångsexamen från krigsskola eller tekniskt läroverk eller annan jämförlig examen. Vid ansökan till högre befattning ansåges i huvudsakliga avseenden lärare- och assistentmeriter i lägsta graden likvärdiga. Under sådana omständigheter syntes det styrelsen tillbörligt, att skollärare, med samma begynnelseavlöning som assistent i lägsta lönegraden, jämväl finge tillgodoräkna sig ålderstillägg till enahanda belopp eller således, i stället för nu utgående 200 kronor efter fem år och 200 kronor efter ytterligare fem år, respektive 400 kronor och ytterligare 400 kronor.

Löne-
reglerings-
kommittén.

Löneregleringskommittén, vars utlåtande inforrats i nu förevarande fråga, har i ett den 19 mars 1918 häröver avgivet yttrande anfört i huvudsak följande:

a) ang. av-
löningsför-
bättring för
assistenterna.

Beträffande assistenterna i lägsta lönegraden kunde kommittén ej tillstyrka framställningen om förhöjning av nu utgående avlöning.

De ifrågavarande lägsta assistenttjänsterna hade nämligen synts kommittén i jämförelse med ungefär motsvariga tjänster inom andra verk hava blivit jämförelsevis väl tillgodosedda. Även torde vid bedömning av föreliggande förslag tagas i betraktande, att genom den ifrågasatta regleringen av de lägsta assistenttjänsternas avlöningar det nuvarande förhållandet mellan dessa tjänster och kronohäktesföreståndarebefattningarna skulle så väsentligt rubbas, att en reglering även av de sistnämndas avlöningar med nödvändighet skulle påkallas, något som väl näppeligen torde kunna ske annat än i samband med en allmän lönereglering för hela fångvårdsstaten.

Vad åter anginge assistenttjänsterna i mellangrad, syntes dessa tjänsters karaktär i viss mån hava blivit en annan än den, de antagits skola få vid löne-regleringen år 1910. Av vad fångvårdsstyrelsen anfört och kommittén jämväl i övrigt inhämtat hade kommittén kommit till den uppfattningen, att det arbete och det ansvar, som numera påvilade assistenter i mellangrad, vore av den beskaffenhet, att någon skillnad i berörda hänseende icke torde förefinnas mellan dessa assistenter och assistenter i högsta grad. De gjorda framställningarna om uppflyttande av assistenterna i andra lönegraden till tredje lönegraden tillstyrktes därför av kommittén.

Beträffande den ifrågavarande avlöningsförbättringen för skollärarna ville kommittén, med beaktande av de utav fångvårdsstyrelsen anförda omständigheterna beträffande nu ifrågavarande befattningshavare, tillstyrka, vad styrelsen därutinnan föreslagit, samt alltså hemställa, att ett vart av de dem tillkommande ålderstilläggen måtte höjas från 200 kronor till 400 kronor.

β) ang. av-
löningsför-
bättring för
skollärarna.

I nu föreliggande avlöningsfrågor är jag fullt ense med fångvårdsstyrelsen och löneregleringskommittén. De gjorda framställningarna böra alltså enligt min mening för närvarande ej vinna beaktande i annan mån, än att till riksdagen framställes begäran dels om uppflyttande av andra gradens assistenter till tredje graden, dels ock om höjande av ett vart av skollärarnas ålderstillägg från 200 kronor till 400 kronor.

Departements-
chefen.

Ett bifall till vad sålunda föreslagits med avseende å nuvarande assistenter i andra lönegraden skulle föranleda en höjning av bestämda anslaget till fångars vård och underhåll med 1,600 kronor.

Förslaget i vad det avser ålderstillägg åt skollärarna berör åter icke nu förevarande anslag, utan förslagsanslaget till ålderstillägg för fångvården, till vilket anslag jag återkommer längre fram.

I detta sammanhang torde böra anmärkas, att i de avlöningsstater, som hava avseende å nu förevarande anslag, vissa anstalter böra upp-föras under förändrade beteckningar.

b) Vissa an-
stalters och
befattnings-
havares upp-
förande i
fångvårdens
ordinarie av-
löningsstat
under för-
ändrade be-
teckningar.

På sätt redan nämnts, är detta fallet med de nuvarande tvångs-arbetsanstalterna i Karlskrona och i Norrköping, vilka efter deras förändring till straffanstalter böra i staterna uppföras som central-fängelser.

Ett liknande förhållande råder med avseende å nuvarande straff-fängelset i Mariestad. Sedan detta fängelse jämlikt Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut omändrats från uteslutande enrumsfängelse till jämväl gemensamhetsfängelse med större jordbruksdrift, avsett för sådana straff-fångar från hela riket, vilka finnas lämpade för jordbruksarbete och därmed sammanhängande göromål, har detsamma erhållit karaktären av centralanstalt och bör därför, i överensstämmelse med vad fångvårdsstyrelsen också hemställt i sin förutnämnda skrivelse av den 24 septem-

ber 1917, i den ordinarie avlöningsstaten upptagas under den ändrade benämningen centralfängelset.

Jämväl en annan namnfråga torde i detta sammanhang böra beröras. I den skrivelse av den 14 december 1917, varmed fängvårdsstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat förslag till ändring i vissa delar av instruktionen för fängvårdsstyrelsen och fängvårdsstaten, har styrelsen omnämnt, att, enligt vad den inhämtat, bland fängvårdens skollärare rådde en allmän önskan att få sin tjänstebenämning »skollärare» utbytt mot annan, som mera skilde dem från de vanliga skolläraryn vid folkskolorna. I anledning härav har styrelsen ifrågasatt, huruvida icke skolläraryn vid fängvården kunde benämnas antingen jämväl de »assistent» eller ock »lärare». Den i fängvårdens ordinarie stat upptagna skolläraryn vid centralfängelset i Växjö skulle då också få sin benämning utbytt mot »lärarinna».

Genom beslut den 22 mars 1918 har Kungl. Maj:t i anledning av berörda framställning bestämt, att fängvårdsinstruktionen skall undergå bland annat den ändring, att i densamma beteckningarna »skollärare» och »skolläraryn» utbytas mot »lärare» och »lärarinna». I överensstämmelse härmed torde ifrågavarande befattningshavare böra jämväl i avlöningsstaterna uppföras under dessa sina nya benämningar.

c) Anslagets
minskning
på grund av
tvångsarbets-
anstaltens
skiljande från
fängvården.
Sakkunniga.

Tvångsarbetsanstaltens fränskiljande från fängvårdsförvaltningen medför givetvis, att en viss minskning bör göras i nu förevarande anslag. Härom yttra förut omförmälda sakkunniga:

Enligt från och med år 1911 gällande ordinarie stat beträffande avlöningar för tjänstemän av högre grad samt den fördelning av i fängvårdens stat upptagna avlöningar för tjänstemän av lägre grad (bevakningspersonal), som fängvårdsstyrelsen genom särskilda beslut fastställt, vore för närvarande till tvångsarbetsanstaltens å Svartsjö och i Landskrona förlagda följande avlöningar:

Tvångsarbetsanstalten å Svartsjö.

1 direktör	kronor	5,000: —
1 kamrerare	»	4,000: —
1 pastor	»	3,500: —
1 assistent	»	3,000: —
1 assistent (vid jordbruket)	»	2,100: —
1 skollärare	»	2,100: —
10 överkonstaplar à 1,550	»	15,500: —
42 vaktkonstaplar à 1,300	»	54,600: —
3 arvoden till överkonstaplar med förordnanden som uppsyningsmän à 200	»	600: —
		90,400: —.

Tvångsarbetsanstalten i Landskrona.

1 direktör	kronor	4,000: —	
1 assistent	»	2,100: —	
1 predikant	»	1,500: —	
3 överkonstaplar à 1,550	»	4,650: —	
8 vaktkonstaplar à 1,300	»	10,400: —	
3 första vaktfruar à 1,050	»	3,150: —	
13 vaktfruar à 900	»	11,700: —	
1 arvode till överkonstapel med förordnande som uppsyningsman	»	200: —	37,700: —
Summa kronor			128,100: —.

Tvångsarbetsanstalternas frigörande från fångvården skulle alltså föranleda en minskning av bestämda anslaget till fångars vård och underhåll med förenämnda belopp 128,100 kronor.

I sitt utlåtande över de sakkunnigas utredning kommer fångvårdsstyrelsen vid behandlingen av nu förevarande anslag in på frågan, huruvida jämväl efter genomförandet av den föreslagna organisationsförändringen med avseende å tvångsarbetsanstalterna den nu å Svartsjö och i Landskrona anställda personalen skall behöva bibehållas vid sin nuvarande numerär. Efter det styrelsen framhållit, att enligt dess uppfattning innebörden av det föreliggande organisationsförslaget vore den, att med avseende å tvångsarbetarnas framtida behandling den humanitära sidan skulle komma att tillerkännas en avgörande vikt samt en verklig och ej blott skenbar skillnad införas mellan tvångsarbetare och straffångar, gör styrelsen gällande, att denna omläggning av tvångsarbetets karaktär syntes kunna föranleda en betydande minskning i den nuvarande bevakningen vid tvångsarbetsanstalterna. Detta gällde särskilt Svartsjöanstalten. Härom yttrar styrelsen:

Fångvårdsstyrelsen.

Även om anstalten skulle hållas fullbesatt — vilket svårligen kunde förutses, innan en ny lösdriverilag komme till stånd och kristidsförhållandena upphört — torde icke där kunna användas mera än högst 8 överförmän och 36 förmän, emot nu anställda 10 överkonstaplar och 42 vaktkonstaplar, avlönade från ordinarie anslaget, samt 1 överkonstapel och 6 vaktkonstaplar, avlönade från förslagsanslaget till fångars vård och underhåll. Någon minskning i bevakningen, ursprungligen beräknad för 300 fångar, hade hitintills, ehuru stort behov av ökad bevakning i synnerhet under sista tiden inträtt vid andra fångvårdsanstalter, icke av styrelsen vidtagits, då styrelsen väntat erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd att till anstalten få förlägga ett antal straffångar för utförande av förenämnda dikningsarbeten. Erhölles icke sådant tillstånd, ville styrelsen omedelbart bortflytta 3 överkonstaplar och 12 vaktkonstaplar för att tillgodose behovet vid Karlskronaanstalten och Malmö slotts-fängelse, om de eller någon av dem ställdes till styrelsens förfogande, eller ock vid andra hårt anlitade fängelser.

Beträffande kronohäktet i Landskrona fortsätter styrelsen:

Vid fränskiljande av kronohäktet i Landskrona från den nya anstalten borde vid den nuvarande tvångsarbetsanstalten jämte kronohäktet anställda befattningshavare uppdelas så, att de tjänstemän, som beräknades vara anställda för kronohäktets skötsel, nämligen:

- 1 överkonstapel med förordnande såsom uppsyningsman,
- 5 vaktkonstaplar och
- 1 vaktfru,

förlades till det självständiga under fångvården lydande kronohäktet.

Ifrågavarande tjänstemän syntes bliva tillräckliga för häktets skötsel. Dock torde överkonstapelstjänsten med förordnande såsom uppsyningsman böra utbytas mot en föreståndarebefattning av lägre graden.

Departements-
chefen.

Mot de sakkunnigas beräkningar rörande nu förevarande anslags minskande i anledning av den föreslagna organisationsförändringen har jag intet att erinra, så vitt denna beräkning grundar sig på fränskiljandet från fångvården av befattningshavare av högre grad.

Beträffande denna beräkning, i vad den avser fränskiljandet från fångvården av tjänstemän av lägre grad (bevakningspersonal), är åter att uppmärksamma följande.

Vad först angår Svartsjöanstalten, äro de sakkunniga av den uppfattningen, att den ordinarie bevakningspersonalen vid denna anstalt bör jämväl efter utbrytningen från fångvården bibehållas vid sin nuvarande styrka och alltså bestå av — alldeles fränsett de förändrade benämningar, som kunna komma att givas åt denna personal — 10 överkonstaplar, därav 3 med förordnanden som uppsyningsmän, samt 42 vaktkonstaplar. Fångvårdsstyrelsen däremot håller före, att efter skilsmässan från fångvården den ordinarie bevakningspersonalen å Svart-jö skulle kunna inskränkas till 8 överkonstaplar, därav 3 med förordnanden som uppsyningsmän, samt 36 konstaplar. Någon bevakningspersonal, avlönad från förslagsanslaget, för närvarande 1 överkonstapel och 6 vaktkonstaplar, skulle tydligen enligt styrelsens mening icke längre bliva erforderlig.

Fångvårdsstyrelsens förslag till minskning av Svartsjöpersonalen har, såsom synes av styrelsens nyss refererade utlåtande, sin grund i den uppfattningen, att efter tvångsarbetsväsendets skiljande från fångvården tvångsarbetet skulle komma att omläggas i humanitär riktning och på sådant sätt en betydande minskning i bevakningen kunna komma till stånd. Att en reformering av tvångsarbetet i antydd riktning kan hava en sådan följd, synes mig dock vara underkastat tvivel. Snarare synes det vara att antaga, att en omläggning av tvångsarbetet framför allt så tillvida, att tvångsarbetarna i allt större utsträckning hållas till

arbete ute i det fria, skall ställa allt högre krav på bevakningens effektivitet. En så kraftig nedsättning av bevakningsstyrkan å Svartsjö, som den fångvårdsstyrelsen ifrågasatt, torde därför icke vara tillrädlig. Emellertid har jag efter inhämtande av upplysningar i frågan från nuvarande Svartsjödirektören kommit till den uppfattningen, att till följd av anstaltens nuvarande relativt fåtaliga beläggning en minskning i såväl den ordinarie som den extra bevakningspersonalens numerär skulle kunna tillsvidare ske med sammanlagt 1 överkonstapel och 8 vaktkonstaplar. Att låta bevakningspersonalen undergå en än kraftigare reducering förbjuder nödig hänsyn till angelägenheten av att bland bevakningspersonalen kunna räkna erforderligt antal yrkesmän. Den sammanlagda bevakningspersonalen, såväl ordinarie som extra, skulle sålunda komma att uppgå till 10 överkonstaplar, därav 3 med förordnanden som uppsyningsmän, och 40 vaktkonstaplar. Av dessa torde ett mindretal, exempelvis 1 överkonstapel och 4 vaktkonstaplar, ej böra uppföras på ordinarie stat, utan avlönas från det förslagsanslag, som blir erforderligt att äska för anstalten. Å anstaltens ordinarie stat skulle således uppföras 9 överkonstaplar, därav 3 med förordnanden som uppsyningsmän, och 36 vaktkonstaplar. Den ordinarie bevakningspersonal, som sålunda skulle bli disponibel — 1 överkonstapel och 6 vaktkonstaplar — torde komma väl till pass som förstärkning av bevakningspersonalen vid de nu i hög grad överbelagda straffanstalterna. Skulle genom tvångsarbetsarnas ökning behov uppstå av ökad bevakning torde sådan kunna åtminstone tillsvidare tillföras anstalten med anlitan i ökad utsträckning av anstaltens förslagsanslag.

Med avseende å Landskronaanstalten hava de sakkunniga, som utgått ifrån, att kronohäktet fortfarande skulle skötas av personal, tillhörig tvångsarbetsanstalten, ej föreslagit någon förändring i bevakningspersonalens nuvarande numerär. Denna skulle alltså fortfarande bestå av 3 överkonstaplar, därav en med förordnande som uppsyningsman, 8 vaktkonstaplar, 3 första vaktfruar och 13 vaktfruar. Därtill skulle komma extra personal, för närvarande, enligt inhämtad uppgift, 2 vaktkonstaplar och 4 vaktfruar. Fångvårdsstyrelsen åter, som, på sätt redan förut nämnts, förordar kronohäktets fränskiljande från anstalten, föreslår den ordinarie personalens uppdelande mellan anstalten och kronohäktet på det sätt, att kronohäktet skulle tilldelas 1 överkonstapel med förordnande som uppsyningsman — dock med förändrande av hans befattning till en föreståndarbefattning av lägre graden —, 5 vaktkonstaplar och 1 vaktfru samt anstalten behålla återstoden.

I det föregående har jag anslutit mig till fångvårdsstyrelsens åsikt, att kronohäktet bör få sin särskilda bevakningspersonal, men gjort

gällande, att, då kronohäktets bibehållande som sådant endast får betraktas som ett provisorium, avlöningen till dess personal bör beräknas å förslagsanslaget till fångars vård och underhåll, varför någon hänsyn till densamma ej torde behöva tagas vid fastställandet av nu förevarande anslag. Emellertid vill jag nämna, att nuvarande direktören vid anstalten på förfrågan uppgivit, att den personal, som av fångvårdsstyrelsen föreslagits skola tilldelas kronohäktet, utan olägenhet skulle kunna minskas med 1 vaktkonstapel. Det torde tillika kunna ifrågasättas, huruvida ej kronohäktet skulle kunna förestås av en överkonstapel med förordnande som uppsyningsman i stället för, såsom fångvårdsstyrelsen tänkt sig, av en föreståndare av lägre graden.

Kronohäktets skiljande från anstalten och utrustande med särskild personal kan dock ej medföra en motsvarande minskning i anstaltens bevakningspersonal. Detta förbjödes av nödig hänsyn till lämplig arbetsfördelning inom anstalten. Enligt vad anstaltdirektören meddelat, skulle dock, under förutsättning att extra personal finge vara anställd i minst samma utsträckning som för närvarande, den ordinarie vaktpersonalen kunna minskas med 1 vaktkonstapel, vilken även den sålunda skulle komma den egentliga fångvården till godo.

Fångvårdens ordinarie bevakningspersonal skulle alltså kunna minskas genom Svartsjöanstaltens fränskiljande med 9 överkonstaplar, därav 3 med förordnanden som uppsyningsmän, och 36 vaktkonstaplar samt genom Landskronaanstaltens fränskiljande med 3 överkonstaplar, därav 1 med förordnande som uppsyningsman, 7 vaktkonstaplar, 3 första vaktfruar och 13 vaktfruar.

Storleken av den minskning, som nu förevarande anslag kan undergå på grund av organisationsförändringen, framgår av följande sammanställning:

Avlöningar till tjänstemän av högre grad:

vid Svartsjöanstalten:

1 direktör	kronor	5,000	
1 kamrerare.....	»	4,000	
1 pastor	»	3,500	
1 assistent	»	3,000	
1 assistent (vid jordbruket)	»	2,100	
1 skollärare	»	2,100	kronor 19,700

vid Landskronaanstalten:

1 direktör	kronor	4,000	
1 assistent	»	2,100	
1 predikant	»	1,500	kronor 7,600

Avlöningar till tjänstemän av lägre grad (bevakningspersonal):

4 överkonstaplar med förordnanden som uppsyningsmän à 1,750 kronor.....	kronor 7,000	
8 överkonstaplar à 1,550 kronor	» 12,400	
43 vaktkonstaplar à 1,300 kronor	» 55,900	
3 första vaktfruar à 1,050 kronor	» 3,150	
13 vaktfruar à 900 kronor.....	» 11,700	kronor 90,150
	Summa kronor	117,450

Bestämda anslaget till fångars vård och underhåll är för närvarande i riksstaten upptaget med..... kronor 981,600

d) Anslagets slutliga beräkning.

Ett bifall till det av mig förordade förslaget om avlöningsförbättring åt vissa assistenter skulle påkalla en ökning av anslaget med » 1,600 kronor 983,200

Den föreslagna organisationsförändringens genomförande skulle åter medföra en minskning av anslaget med » 117,450

Anslaget bör alltså i 1919 års riksstat uppföras med kronor 865,750.

Jämväl vid behandlingen av förslagsanslaget till fångars vård och underhåll vill jag först uppehålla mig vid några detta anslag berörande spørsmål, som ej hava avseende å tvångsarbetsanstalternas utbrytande från fångvårdsförvaltningen.

B) Förslagsanslaget till fångars vård och underhåll.

Det första av dessa spørsmål rör *förstärkning av arbetskrafterna å fångvårdsstyrelsens arbetskontor*. Denna fråga har redan behandlats vid anmälan inför Kungl. Maj:t av punkt 22 i årets statsverksproposition, varför jag nu kan inskränka mig till att hänvisa till vad jag då yttrade. Här må endast erinras om, att det ökade krav å nu förevarande anslag, som det ifrågavarande behovets tillfredsställande skulle medföra, belöper sig till ett årligt belopp av 4,500 kronor.

a) Förstärkning av arbetskrafterna å fångvårdsstyrelsens arbetskontor.

Ett annat av hithörande spørsmål avser *ändring av nu gällande villkor för tillerkännande av hyresersättning åt fångvårdens ordinarie bevakningspersonal av lägre grad*. Även detta spørsmål blev berört, då nyssnämnda punkt i statsverkspropositionen anmäldes inför Kungl. Maj:t,

b) Ändring av villkoren för tillerkännande av hyresersättning åt den

ordinarie be-
vaknings-
personalen
av lägre grad.

men blev då ej slutbehandlat. Sedan löneregleringskommittén numera inkommit med sitt infortrade yttrande i frågan, har denna kommit i det skick, att den kan underställas Kungl. Maj:ts slutliga prövning.

Vid den reglering av avlöningsförmånerna för fångvårdspersonalen, som 1907 års riksdag genomförde, beslöt riksdagen, bland annat, att den under vissa förutsättningar ordinarie bevakningspersonal av lägre grad tillkommande hyresersättning skulle bestämmas efter de i orten gällande hyror, dock med iakttagande att årliga beloppet, endast då särskilda förhållanden därtill föranledde, skulle få överstiga 250 kronor. Denna bestämmelse bibehölls vid de löneregleringar för fångvårdsstaten, som beslötos av riksdagen åren 1910 och 1914.

Fångvårds-
styrelsen.

I förutnämnda skrivelse den 24 september 1917 har nu fångvårdsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen anhålla, att berörda bestämmelse, så vitt därigenom stadgats, att ifrågavarande hyresersättning, endast då särskilda förhållanden därtill föranledde, skulle få överstiga 250 kronor, måtte antingen alldeles upphävas eller ock i så måtto ändras, att beloppet för lägenhet om ett rum och kök bestämdes till i regel 300 kronor och för större lägenhet till högst 500 kronor, med rättighet för styrelsen att, då särskilda förhållanden därtill föranledde, få överskrida dessa belopp.

Till stöd för denna sin framställning anför fångvårdsstyrelsen i berörda skrivelse följande:

Vid tilldelande av bostäder åt bevakningspersonalen hade styrelsen sökt så ordna, att gift överkonstapel samt gift vaktkonstapel eller änkring med 4 eller flera hemmavarande minderåriga barn erhöles bostad bestående av 2 rum och kök; kunde bostad icke upplåtas i kronans hus åt sådan befattningshavare, beviljades honom hyresersättning för lägenhet av omnämnda storlek. Redan före kristidens inträde hade förutnämnda maximibelopp för hyresersättningarna visat sig vara å de flesta orter för lågt för förhyrande av tvårumslägenheter, och vore, såsom framginge av en skrivelsen närsluten tablå över hyresprisen i större delen av de städer, där fångvårdsanstalter funnes, nu knappast tillräckligt för hyrande ens av en lägenhet om ett rum och kök. Styrelsen hade å ena sidan ansett sig skyldig följa bestämmelsen, att hyresersättningarna borde utgå efter i orten gängse pris, och i följd därav i ett flertal fall vid ersättningarnas bestämmande överskridit 250 kronor, men å andra sidan hade styrelsen trots sig icke äga rätt bevilja full ersättning å orter, där hyresprisen vore abnormt uppdrivna. Vid de fångelser, där fångvården disponerade ett större, ehuru ej tillräckligt antal bostäder i kronans hus, t. ex. vid centralfångelserna å Långholmen och å Härlanda fölle missförhållandena mest i ögonen. Ehuru styrelsen beviljat ersättningar för lägenhet om ett rum och kök här i Stockholm med 350 kronor och för två rum och kök med 450 kronor samt å Härlanda med respektive 250 och 300 eller 350 kronor, ansåge sig de befattningshavare, som

erhölle hyresersättning, sämre ställda än de, vilka anvisats bostad in natura, och inkomme också ständiga klagomål över hyresersättningarnas knapphet.

På det att styrelsen måtte bliva i tillfälle att bestämma hyresersättningarnas belopp mera i överensstämmelse med i orterna gällande hyrespris, hemstälde styrelsen därför, att Kungl. Maj:t ville hos riksdagen anhålla, att ifrågakvarande bestämmelse antingen alldeles upphävdes eller ock ändrades på förut angivet sätt.

Löneregleringskommittén yttrar i denna fråga i sitt förutnämnda utlåtande av den 19 mars 1918:

Löneregleringskommittén.

Enligt vad kommittén inhämtat, åtnjöte för närvarande bland personal av lägre grad vid fängvårdsstaten 304 ordinarie och 33 extra befattningshavare familjebostad in natura, under det att 262 ordinarie och 33 extra tjänstemän erhölle kontant hyresersättning. Till följd av åtgärder av olika slag torde emellertid inom en närmare framtid ett något ökat antal befattningshavare kunna beredas bostad in natura. Då sålunda åtskilliga befattningshavare alltjämt icke kunde erhålla fri bostad utan hade att själva anskaffa bostad, borde givetvis tillses, att dessa icke bleve väsentligt sämre ställda än de befattningshavare, som åtnjöte bostad in natura.

Vidkommande den hyresstegring, som inträtt under kristiden, vore att uppmärksamma, hurusom hänsyn till densamma tagits vid beviljande av krigstidstillägg, i det att sådant medgivits skola utgå jämväl å hyresersättning, varom nu vore fråga. Härigenom hade dock i några fall inträffat den oegentligheten att, då hyresersättningens belopp blivit före beviljandet av krigstidstillägg bestämt till den verkliga hyreskostnaden och denna kostnad därefter antingen icke alls eller ock endast i mindre grad stigit, sammanlagda beloppet av hyresersättning och krigstidstillägg å densamma överstigit hyreskostnaden. Med hänsyn till nämnda förhållande hade emellertid fängvårdsstyrelsen, i fråga om de under senaste tid reglerade hyresersättningsbeloppen, ställt dessa i beroende av krigstidstillägget sålunda, att hyresersättningen jämte därå belöpande krigstidstillägg sammanlagda skulle motsvara det verkliga hyrespriset.

Då det nu gällde att bereda fängvårdsstyrelsen möjlighet att bättre än vad i allmänhet hittills kunnat ske avpassa hyresersättningens belopp efter å orten gängse hyrespriser, hade styrelsen anvisat två olika utvägar, nämligen: antingen så att höjning skedde av berörda maximibelopp eller ock att bestämmelsen om visst maximum helt och hållet upphävdes.

Mot den förra utvägen syntes kommittén kunna göras den invändningen att, därest, såsom vore att befara, en ytterligare stark stegring skedde i hyresprisen, bestämmelsen om dylika maximibelopp skulle kunna komma att, på sätt nu vore fallet, utgöra hinder för fängvårdsstyrelsen att bestämma hyresersättningarna efter de verkliga hyresprisen.

Den sålunda antydda olägenheten skulle däremot icke ifrågakomma, därest stadgandet om maximibelopp vid hyresersättningens bestämmande bortföle. Då hyresersättningen i sådant fall kunde ansluta sig till det vid varje tid gällande hyrespriset, skulle krigstidstillägg ej för framtiden behöva utgå å hyresersättning, något som i sin ordning skulle medföra, att den nyss antydda, visserligen fullt riktiga och befogade åtgärden att ställa hyresersättningens belopp i beroende av krigstidstillägget kunde undvikas.

På grund av det sagda funne sig kommittén böra tillstyrka, att å fängvårds-

styrelsen anförtroddes att utan hänsyn till något maximibelopp bestämma hyresersättningen.

Emellertid ansåge sig kommittén därvid böra uttala den förvisningen, att styrelsen iakttog nödig försiktighet vid dessa ersättnings fastställande och att sålunda ersättningarna icke tilltoges högre än som kunde anses skäligen motsvara medelvärdet av en bostad av den beskaffenhet, som kronan å samma ort tillhandahålle likställda befattningshavare vid fångvårdsstaten.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställde kommittén, att vad gällande villkor och bestämmelser för åtnjutande av de med ordinarie befattning vid fångvårdsstaten förenade avlöningsförmåner innehölla rörande bestämmande av hyresersättning och vedanslag måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»att beloppet av hyresersättning och vedanslag skall bestämmas efter de i orten gällande hyror och pris å ved, dock med iakttagande, vad tjänstemännen av lägre grad angår, att vedanslag må utgå för inköp av högst 8 kubikmeter björkved och 7 kubikmeter barrved.»

*Departements-
chefen.*

För att en förändring av nu ifrågavarande avlöningsvillkor vidtages i den av löneregleringskommittén föreslagna riktningen, synas mig fångvårdsstyrelsen och löneregleringskommittén hava framlagt välgrundade motiv. Jag är alltså beredd att göra hemställan i överensstämmelse med kommitténs förslag.

På sätt jag redan nämnt vid anmälan av punkt 22 i innevarande års statsverksproposition, skulle enligt inhämtade upplysningar, med en tillämpning av de principer för beredande åt bevakningspersonalen av något rymligare familjebostäder, som fångvårdsstyrelsen anser numera böra följas, det ökade krav på ifrågavarande förslagsanslag, som ett bifall till framställningen skulle medföra, komma att belöpa sig till ett årligt belopp av omkring 20,000 å 25,000 kronor.

c) Anslagets
ökning på
grund av
rådande
dyrtid m. m.

Vid den beräkning, som jag vid anmälan av nyssnämnda punkt i statsverkspropositionen lämnade över det belopp, varmed nu förevarande förslagsanslag borde äskas för år 1919, tog jag även viss hänsyn till den dyrtid, som nu råder och vilken torde kunna antagas komma att fortfara jämväl under nästkommande år. Beträffande detta spörsmål tillåter jag mig att hänvisa till vad jag vid berörda tillfälle yttrade i detta avseende. Nu må endast erinras om, att resultatet av min beräkning blev den, att anslaget, främst på grund av dyrtiden men även med hänsyn tagen till de anspråk å respektive 4,500 kronor och 20,000 å 25,000 kronor, som förut omförmälda nya behov — förstärkningen av

arbetskrafterna å fängvårdsstyrelsens arbetskontor och höjningen av vissa befattningshavares hyresersättning — beräknats komma att ställa å anslaget, borde höjas från sitt nuvarande belopp 1,600,000 kronor med 200,000 kronor till 1,800,000 kronor.

Emellertid har fängvårdsstyrelsen numera i en den 19 april 1918 dagtecknad skrivelse anmält bland annat, att utgifterna från förevarande anslag kunna, under förutsättning av tvångsarbetsanstaltens bibehållande under fängvården, beräknas komma att uppgå till 2,800,000 kronor eller således till ej mindre än 1,000,000 kronor högre belopp än som vid tiden för avlåtandet av innevarande års statsverksproposition antagits. Till stöd härför anför fängvårdsstyrelsen:

Fängvårdsstyrelsen.

Av sammandraget över styrelsens medelsförvaltning för år 1917 framginge, att nettoutgifterna å förslagsanslaget till fångars vård och underhåll under sagda år uppgått till kronor 2,276,123.48.

På grund av ökat fångantal, men utan avseende på möjligen blivande ytterligare prisstegringar, kunde följande förhöjningar i anslagets utgiftstitlar motses under innevarande och antagligen även nästkommande år, nämligen:

under titeln	förplägning	kronor	250,000:—
»	» beklädnad	»	25,000:—
»	» sängkläder	»	5,000:—
»	» renhållning	»	10,000:—
»	» sjukvård	»	5,000:—
»	» bevakning	»	125,000:—
»	» fångtransport	»	100,000:—
»	» allmänna omkostnader	»	10,000:—

Säger kronor 530,000:—

I anledning av vad fängvårdsstyrelsen sålunda meddelat samt då det måste vara en angelägenhet av vikt, att ett förslagsanslag av nu förevarande slag bestämmes till belopp, som i möjligaste mån motsvarar de anspråk, som komma att ställas på anslaget, torde man böra i det följande utgå från de beräkningar, som fängvårdsstyrelsen framlagt i sin nyssnämnda skrivelse.

Departementschefen.

Med avseende å den inverkan, förut förordade fränskiljande av tvångsarbetsanstalterna från fängvårdsförvaltningen skulle hava på anslagets belopp, är att nämna följande.

d) Anslagets minskning på grund av tvångsarbetsanstalternas skiljande från fängvården.

Förut omnämnda sakkunniga yttra i detta avseende:

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 348 häft. (Nr 388.)

Sakkunniga.

Enligt för år 1915 utarbetad stat, vilken sedermera med undantag för byggnads- och reparationsarbeten blivit för vart och ett av de följande åren i huvudsak fastställd, uppginge de för *tvångsarbetsanstalten å Svartsjö* beräknade utgifterna till 115,100 kronor. Något avdrag för anstaltens inkomster under året hade icke i staten beräknats, men då anslaget under ifrågavarande år i verkligheten tillgodo-förts inkomster till ett belopp av i runt tal 23,600 kronor, utgörande till största delen arbetsförtjänst, torde den i staten beräknade bruttoutgiftssumman böra minskas med nämnda inkomstbelopp.

Vidare torde statens utgiftssumma böra minskas med kostnaden för utspisningen av i kronohäktet å Svartsjö intagna fångar. Under år 1915 hade därstädes utspisats 1,143 proviantportioner. Priset per portion utgjorde enligt årets stat 35.7 öre; berörda kostnad uppginge alltså till 408 kronor 5 öre. Ett belopp av i runt tal 400 kronor torde därför böra för ändamålet utgiftssumman frånräknas.

För byggnads- och reparationsarbeten å Svartsjö hade särskilda stater utarbetats för varje år. Dessa stater hade slutat på följande belopp:

År 1915	kronor 16,350: —
» 1916	» 22,800: —
» 1917	» 6,900: —
» 1918	» 6,500: —
	<hr/>
	eller tillsammans kronor 52,550: —.

Genomsnittsbeloppet av för dessa fyra år beviljade anslag för byggnads- och reparationsarbeten uppginge således till 13,137 kronor 50 öre. Som av ovanstående framginge, hade för år 1915 en utgift för berörda ändamål av 16,350 kronor i staten beräknats. För att emellertid ett medeltal av under åren 1915—1918 för nu ifrågavarande anstalt gällande stater å förslagsanslaget till fångars vård och underhåll skulle kunna fixeras, torde ovanberörda genomsnittsbelopp av för nämnda år beviljade byggnads- och reparationsanslag böra komma till användning i stället för det i 1915 års stat uppförda anslaget. Denna stats slutsumma skulle därför av sådan anledning undergå en ytterligare minskning med skillnaden mellan dessa två belopp eller i runt tal 3,200 kronor.

Den för tvångsarbetsanstalten å Svartsjö fastställda utgiftsstaten för år 1915	kronor 115,100: —
skulle således av ovan angivna skäl minskas med:	
beräknad arbetsförtjänst m. m.	kronor 23,600: --
» kostnad för utspisning vid kronohäktet	» 400: —
» minskning i anslaget till byggnader och reparationer	» 3,200: — » 27,200: —
	<hr/>
	Återstode kronor 87,900: —

Det för hela fångvården under år 1915 anvisade förslagsanslaget till fångars vård och underhåll uppginge till 1,440,000 kronor. Den ovan beräknade slutsiffran i staten, 87,900 kronor, utgjorde således 6.1 procent av hela anslaget för år 1915.

I 1918 års statsverksproposition hade förslagsanslaget till fångars vård och underhåll för år 1919 upptagits till 1,800,000 kronor. Med användande av nyss-

nämnda procenttal skulle den på tvångsarbetsanstalten å Svartsjö belöpande delen av anslaget utgöra 109,800 kronor.

Den för *tvångsarbetsanstalten i Landskrona* gällande staten å förslagsanslaget till fångars vård och underhåll vore ävenledes ursprungligen utarbetad för år 1915 och sedan med undantag för byggnads- och reparationsarbeten utan större ändringar fastställd även för de följande åren. Staten slutade på ett belopp av 43,000 kronor. Antalet fångar, för vilket denna stat beräknats, utgjorde 75. I nu föreliggande utredning hade emellertid förutsatts, att Landskronaanstalten skulle upptaga samtliga kvinnliga tvångsarbetare i riket. Vid sådant förhållande torde den sammanlagda numerären vid arbetsanstalten och kronohäktet för nästkommande år ej kunna beräknas till mindre än 150 eller således dubbelt mot vad nu gällande stat upptog, vilket givetvis krävde en avsevärd ökning av dennas utgiftsposter. En del av de i staten ingående utgifterna måste genom denna fördubbling av arbetspersonalen även beräknas till dubbla beloppet, t. ex. utspisningskostnaden, under det att givetvis andra poster kunde bli oförändrade eller endast behöva undergå mindre förhöjningar. I följd härav torde det måhända vara lämpligt, att den erforderliga förhöjningen förslagsvis beräknades till 50 procent. Bruttoanslaget skulle således med denna ökning komma att utgöra 64,500 kronor. Från detta belopp torde dock böra avdragas följande poster.

Den för år 1915 fastställda staten upptog icke någon beräknad inkomstsumma. Under nämnda år hade dock tillgodoförts ett belopp av omkring 4,000 kronor, huvudsakligen i arbetsförtjänst, förslagsanslaget till fångars vård och underhåll. Med ett fördubblat fångantal torde även denna inkomst böra beräknas till den dubbla, varför ett belopp av 8,000 kronor torde böra frändragas utgiftsstatens ovan föreslagna bruttosiffra.

I likhet med för tvångsarbetsanstalten å Svartsjö hade för anstalten i Landskrona stater för byggnads- och reparationsarbeten för varje år utarbetats. Det i 1915 års stat för dylika ändamål upptagna anslaget 9,500 kronor skulle, om anstalten kvarstått vid samma numerär, av förut med avseende å Svartsjö angiven anledning hava minskats med 2,400 kronor till 7,100 kronor, vilket förstnämnda belopp alltså vid sådant förhållande skulle hava frändragits statens slutsumma. Då emellertid numerären nu beräknades till den dubbla, följde därav, att större lokaler måste underhållas. I detta fall torde därför icke något avdrag i den för år 1915 anslagna summan för byggnads- och reparationsarbeten böra verkställas.

Däremot torde, i likhet med vad som skett beträffande tvångsarbetsanstalten å Svartsjö, utspisningskostnaden för de i kronohäktet i Landskrona förvarade fångarna böra avdragas. Under år 1915 hade antalet portionsdagar för berörda fångar uppgått till omkring 8,045. Då portionskostnaden i stat beräknades till 28 5 öre, skulle det belopp, som sålunda borde avdragas, uppgå till 2,292 kronor 83 öre eller i runt tal 2,300 kronor.

Den för tvångsarbetsanstalten i Landskrona beräknade brutto-
utgiftssumman, kronor 64,500: —
skulle således minskas med följande beräknade inkomster:

Arbetsinkomst	kronor 8,000: —
Av fångvården ersatt utspisningskostnad	» 2,300: — 10,300: —
	Aterstode kronor 54,200: —

Som förut nämnts, hade hela det för år 1915 anvisade förslagsanslaget till fångars vård och underhåll uppgått till 1,440,000 kronor. Den för tvångsarbetsanstalten i Landskrona beräknade utgiftssiffran skulle alltså uppgå till 3.75 procent av hela anslaget för år 1915. Med användande av detta procenttal skulle den å nämnda anstalt belöpande delen av hela det för år 1919 beräknade anslaget till fångars vård och underhåll, 1,800,000 kronor, utgöra 67,500 kronor.

På grund av sålunda verkställda beräkningar gjorde de sakkunniga gällande, att de belopp, som vid ett fränskiljande av tvångsarbetsväsendet från fångvården borde frändragas förslagsanslaget till fångars vård och underhåll, kunde bestämmas till:

för tvångsarbetsanstalten å Svartsjö	kronor 109,800: —
» » i Landskrona	» 67,500: —
	<hr/>
	Summa kronor 177,300: —

Det för år 1919 beräknade förslagsanslaget till fångars vård och underhåll, 1,800,000 kronor, skulle således enligt de sakkunniga kunna minskas med 177,300 kronor till 1,622,700 kronor.

Fångvårdsstyrelsen.

Mot den beräkning av förevarande förslagsanslag, som de sakkunniga under förutsättning av tvångsarbetsanstalternas fränskiljande från fångvården uppgjort, har fångvårdsstyrelsen i sitt förutnämnda utlåtande av den 5 april 1918 ej gjort annan erinran, än att, då enligt styrelsens mening efter en dylik skilsmässa samtliga kostnader för kronohäktet i Landskrona och ej blott, såsom de sakkunniga föreslagit, utgifterna för provianteringen, borde bestridas av fångvårdsmedel, anslaget måtte, i enlighet med en av fångvårdsstyrelsen närmare angiven uppskattning, bestämmas 7,000 kronor högre än enligt de sakkunnigas förslag. Anslaget skulle alltså enligt fångvårdsstyrelsens i nyssnämnda utlåtande gjorda beräkning äskas med 1,629,700 kronor.

Departementschefen.

Mot nu nämnda av fångvårdsstyrelsen framlagda beräkning av den inverkan, som tvångsarbetsanstalternas fränskiljande från fångvården skulle hava på nu förevarande anslags bestämmande, torde intet vara att anmärka under den av fångvårdsstyrelsen vid berörda beräkning antagna förutsättningen, att anslaget borde, i fall dessa anstalter bibehölls under fångvården, från och med år 1919 höjas med allenast 200,000 kronor eller således från sitt nuvarande belopp 1,600,000 kronor till 1,800,000 kronor.

Såsom redan förut omförmäls, kan man emellertid ej längre utgå från nyssnämnda förutsättning, utan skulle anslaget, för den händelse ifrågakvarande organisationsförändring ej kommer till stånd, behöva sättas till 2,800,000 kronor. På sätt framgår av fängvårdsstyrelsens förut refererade skrivelse av den 19 april 1918, motiveras denna höjning av beloppet med 1,000,000 kronor utöver det beräknade allenast av fångantalets starka stegring under senare tid. Då denna stegring uteslutande gäller straffångarna, ej tvångsarbetsfångarna, samt det väl torde vara att antaga, att någon mera avsevärd förskjutning mellan dessa båda kategoriers inbördes storleksförhållande ej kommer att inträda under närmaste tiden, läser nyssnämnda anslagsförhöjning med 1,000,000 kronor böra, i händelse av tvångsarbetsanstalternas utbrytande från fångvården, åtminstone till sin allra huvudsakligaste del komma förslagsanslaget till fångars vård och underhåll till godo. Med beaktande härav synes det mig, som om berörda förslagsanslag lämpligen borde från och med år 1919 uppföras i riksstaten med 2,600,000 kronor.

e) Anslagets slutliga bestämmande.

Jämväl med avseende å ordinarie förslagsanslaget till ålders-tillägg för en del vid fängvårdsstyrelsen och fångvården anställda ämbets- och tjänstemän föreligga ett par frågor, som ej äga samband med tvångsarbetsanstalternas fränskiljande från fångvården.

C) Fångvårdens förslagsanslag till ålders-tillägg.

Redan i det föregående vid behandlingen av bestämda anslaget till fångars vård och underhåll har jag förklarat mig beredd tillstyrka, att ett vart av de nu till *skollärarna* vid fångvården utgående båda ålders-tilläggen måtte höjas från sitt nuvarande belopp 200 kronor till 400 kronor. Det ökade krav, ett bifall härtill skulle ställa på nu förevarande förslagsanslag, är alltför ringa, för att anslaget skall behöva allenast härför undergå någon förändring med avseende å sitt belopp.

a) Förhöjning i skolläraernas ålderstillägg.

Även med avseende å en annan grupp av fångvårdstjänstemän, nämligen *pastorerna*, har fråga väckts om förändring av nu gällande bestämmelser om ålderstillägg.

b) Ett andra ålderstillägg åt vissa pastorer vid fångvården.

På egna och sina ämbetsbröders vägnar hava nämligen ordinarie andre pastorn vid centralfängelset å Långholmen samt ordinarie pastorerna vid centralfängelserna i Malmö och Härnösand hos fängvårdsstyrelsen anhållit, att åtgärder måtte vidtagas för att fängelsepastorerna vid de centrala fängvårdsanstalterna och tvångsarbetsanstalterna i de fall, då nämnda pastorer ej ägde rätt att med sin fångvårdstjänst förena annan

befattning, samt dessa pastorer redan nu tillerkänts ett ålderstillägg av 500 kronor, måtte komma i åtnjutande av ett andra ålderstillägg om 500 kronor att utgå i samma ordning som för andra fångvårdstjänstemän av högre grad vore föreskrivet.

Avlöningarna för de pastorer, som denna ansökan avsåg, äro för närvarande bestämda sålunda

förste pastorn vid centralfängelset å Långholmen arvode av 4,000 kronor,

andre pastorn vid centralfängelset å Långholmen och pastorn vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö arvode av 3,500 kronor samt

pastorerna vid centralfängelserna i Malmö, å Härlanda, och i Härnösand samt vid tvångsarbetsanstalten i Norrköping 3,250 kronor.

För samtliga dessa befattningshavare kan efter fem år komma ett ålderstillägg av 500 kronor.

Pastorerna i skrivelse till fångvårdsstyrelsen.

Till stöd för sin berörda framställning hava fängelsepastorerna, bland annat, framhållit, att, på grund av bestämmelserna i den nya lagen om prästerlig befordran, vilken trädde i kraft efter det löneregleringen genomfördes, utsikterna för fängelsepastorerna att vinna befordran till kyrkliga befattningar av annan art blivit högst väsentligt förminskade i jämförelse med vad förhållandet varit före år 1911. De ansåge det sålunda sannolikt, att — därest ej några särskilt gynnsamma förhållanden inträffade — de skulle få kvarstanna i sina befattningar vid fångvården måhända 20 à 25 år eller kanske hela sin tjänstetid. Då därtill komme, att det av pastorerna krävdes en drygare teoretisk utbildning än som erfordrades för andra fångvårdstjänstemän av högre grad, syntes det dem väl befogat, att de i likhet med dessa tjänstemän finge komma i åtnjutande av ett andra ålderstillägg — å 500 kronor — att utgå efter tio års tjänstgöring.

Fångvårdsstyrelsen.

I sin förut omfördälda underdåniga skrivelse av den 24 september 1917 tillstyrker fångvårdsstyrelsen denna pastorernas framställning. Styrelsen yttrar i detta avseende:

Styrelsen hade vid ett föregående tillfälle ställt sig tveksam inför frågan om fängelsepastorernas tillgodoseende med löneförhöjning på nu föreslaget sätt. Det hade syntes styrelsen, som om en förbättring i ekonomiskt avseende, vilken skulle inträda först efter tio års tjänstgöring och således måste vila på den förutsättningen, att befattningshavarna än längre kvarstode inom fångvården, skulle motverka deras övergång till församlingstjänsten i sådan tid, att de ännu ägde nödiga betingelser för att upptaga en ny krävande verksamhet. Styrelsen hade därför ifrågasatt, huru-

vida icke i stället redan nu befintliga möjligheter för fängelsepastorerna att vinna befordran inom församlingen kunde i lagstiftningsväg underlättas genom att med hänsyn till deras speciella tjänsteställning giva dem en undantagsförmån framför vanliga prästmän.

Lösningen av detta spörsmål torde dock te sig synnerligen vanskelig, under det att svårigheterna för fångvårdens pastorer att inom skäligen tid vinna befordran ute i kyrkoförsamlingen de senare åren visat sig allt mer ökade. Av nuvarande åtta ordinarie befattningshavare hade ej mindre än fyra — med i medeltal tolv tjänstår — funnit sig föranlåtna att utan vinnande av kyrklig befordran efter erhållen ledighet från fångvårdsbefattningen söka annan verksamhet. Det vore tydligt, att berörda förhållande — i följd varav halva antalet pastorsbefattningar vid fångvården måste, ofta med avsevärda svårigheter, bestridas genom främmande vikarier och de återstående genom omflyttningar mellan kvarvarande pastorer, så att för närvarande ingen pastorstjänst uppehöles av sin ordinarie innehavare — verkade högst oförmånligt på det andliga fostrings- och förbättringsarbetet vid de större fångvårdsanstalterna. De ovissa utsikterna till inkomstförbättring verkade givetvis under årens lopp nedtryckande å de prästerliga fångvårdstjänstemännen, berövande dem törhända något av det intresse för tjänsten, som vore en nödig förutsättning för dess handhavande på bästa sätt. Styrelsen hade av den numera vunna erfarenheten kommit till den uppfattningen, att en förbättring av fängelsepastorernas ekonomiska ställning visserligen icke skulle kvarhålla dem vid fångvården längre än eljest, men däremot skänka dem ökad arbetsglädje för den tid, de verkade därinom.

Vid behandlingen i förut omförmälda utlåtande av den 19 mars 1918 av nu föreliggande avlöningsspörsmål erinrade löneregleringskommittén till en början, att den i sitt år 1909 avgivna betänkande rörande lönereglering vid fångvårdsstaten såsom sin mening uttalat, att pastors-tjänsterna vid fångvården icke borde betraktas såsom anställningar för innehavarens återstående levnadstid, utan borde efter ett antal år, innan ännu krafterna utslitits i fångvårdsarbetet, utbytas mot kyrkliga befattningar av annan art. Med hänsyn härtill hade kommittén ansett, att pastorerna icke borde komma i åtnjutande av mer än ett ålderstilllägg. Då emellertid, på sätt i handlingarna i ärendet funnes närmare utvecklade, fängelsepastorernas utsikter att vinna befordran till församlingstjänst numera blivit i hög grad försämrade eller nästan rent av omintetgjorda, torde dessa prästmän i regeln under en lång följd av år nödgas kvarstå i fångvårdens tjänst. Vid nämnda förhållande syntes kommittén rättvisa och billighet kräva, att jämväl pastorerna bereddes förmånen av ett andra ålderstilllägg, såsom redan nu vore fallet med övriga tjänstemän av högre grad vid fångvårdsstaten. Kommittén hemställde därför, att för förste pastor och andre pastor vid centralfängelset å Långholmen, pastorer vid centralfängelserna å Härlanda, i Härnösand och i Malmö samt vid tvångsarbetsanstalterna å Svartsjö och i Norr-

Löne-
reglerings-
kommittén.

köping å den del av arvodet, som motsvarade lön, måtte få utgå ett andra ålderstillägg å 500 kronor efter tio års fortsatt innehavande av pastorstjänst i samma lönegrad, under iakttagande att för tillträde till det sålunda föreslagna ytterligare ålderstillägget skulle gälla enahanda villkor, som vore stadgade för tillträde till redan medgivet ålderstillägg.

*Departements-
chefen.*

Förslaget att nu ifrågavarande pastorer vid fångvården måtte tilläggas ett andra ålderstillägg har sålunda tillstyrkts av såväl fångvårdsstyrelsen som löneregeringskommittén. De skäl, de anfört till stöd för denna sin ståndpunkt, äro enligt min mening av övertygande art, och är jag därför beredd tillstyrka Kungl. Maj:t att hos riksdagen göra framställning i huvudsaklig överensstämmelse med löneregeringskommitténs nyssnämnda hemställan, dock med de modifikationer däri, som föranledas av förut omnämnda förslag rörande tvångsarbetsanstaltens i Norrköping förändrande till straffanstalt samt om ny benämning å Svartsjöanstalten. I ett avseende går min hemställan dessutom längre än fångvårdsstyrelsen och löneregeringskommittén föreslagit. Dessa myndigheter hava bland de pastorer, som skulle bliva delaktiga av nu ifrågavarande löneförbättring, icke upptagit pastorn vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona. Anledningen härtill har tydligen varit den, att, på sätt redan förut omnämnts, denna anstalt varit tillsvidare nedlagd. Då emellertid, enligt vad redan omförmäls, anstaltens verksamhet nu återupptagits, ehuru i förändrad form, i det att densamma omändrats till straffanstalt, torde ingen anledning föreligga, varför ej även den vid denna anstalt anställda pastorn skulle tilläggas ett andra ålderstillägg, och kommer min hemställan i detta avseende därför att omfatta jämväl pastorn vid centralfängelset i Karlskrona.

Ej heller ett bifall till den för pastorerna sålunda förordade löneförbättringen skulle föranleda något avsevärdare högre krav på nu förevarande förslagsanslag.

c) Minskning
av anslaget
på grund av
tvångsarbets-
anstaltnas
skiljande
från fång-
vården.

Det av mig förordade fränskiljandet från fångvården av tvångsarbetsanstalterna å Svartsjö och i Landskrona bör givetvis föranleda ett minskat krav å nu förevarande anslag. Härom yttra förut omförmälda sakkunniga:

1919 års stat å förslagsanslaget till ålderstillägg skulle, såvitt nu kunde beräknas, för tvångsarbetsanstaltens å Svartsjö vidkommande sluta på ett belopp av 8,300 kronor.

Enligt verkställd beräkning skulle vidare tvångsarbetsanstaltens i Landskrona stat å förslagsanslaget till ålderstillägg för år 1919 uppgå till ett belopp av 2,700 kronor.

Vid ett frånskiljande av de nuvarande tvångsarbetsanstalterna å Svartsjö och i Landskrona från fångvården i övrigt skulle således de belopp, varmed fångvårdens förslagsanslag till ålderstillägg borde minskas, kunna beräknas till:

för tvångsarbetsanstalten å Svartsjö	kronor	8,300: —
» » i Landskrona	»	2,700: —
Summa kronor		11,000: —.

Det i riksstaten för fångvården uppförda ålderstilläggsanslaget å 86,000 kronor skulle sålunda kunna reduceras med 11,000 kronor till 75,000 kronor. Andra huvudtitelns allmänna förslagsanslag till ålderstillägg, som i riksstaten vore upptaget till 80,000 kronor, borde i stället ökas med förenämnde 11,000 kronor till 91,000 kronor.

Mot den av de sakkunniga sålunda gjorda beräkningen av fångvårdens ålderstilläggsanslag har fångvårdsstyrelsen ej haft något att anmärka.

Fångvårds-
styrelsen.

Ej heller jag har något att erinra mot att, i enlighet med de sakkunnigas utredning, det minskade krav, som till följd av tvångsarbetsanstalternas skiljande från fångvården kommer att ställas på förevarande anslag, uppskattas till 11,000 kronor.

Departement-
schefen.

Vid övervägandet av frågan, med vilket belopp förevarande anslag bör äskas med hänsyn tagen till samtliga här förut behandlade, detta anslag vidkommande spörsmål, har jag uppmärksammat, att utgifterna från anslaget under vart och ett av de tre sista år 1914—1916, för vilka avslutade räkenskaper finnas tillgängliga, ej så obetydligt understigit det belopp, 86,000 kronor, varmed anslaget för närvarande är upptaget i riksstaten. Berörda utgifter hava nämligen under omförmälda år belöpt sig till resp. 78,763 kronor 84 öre, 79,708 kronor 28 öre och 78,829 kronor 88 öre. Med hänsyn härtill skulle möjligen kunna ifrågasättas en större minskning i anslaget än den de sakkunniga och fångvårdstyrelsen föreslagit. På grund av de ökade anspråk på anslaget, som föranledas av förut föreslagna förändringar i bestämmelserna om ålderstillägg för pastorer och skollärare, torde dock en sådan ytterligare sänkning av anslaget icke vara tillrådlig. Anslaget bör alltså även enligt min mening i riksstaten uppföras med ett från 86,000 kronor till 75,000 kronor minskat belopp.

d) Anslagets
slutliga be-
stämmande.

De ålderstillägg, som tillkomma befattningshavare vid arbetsanstalterna å Svartsjö och i Landskrona, torde böra efter dessa anstalters

D) Andra
huvudtitelns
allmänna

förslags-
anslag till
ålders-
tillägg.

skilsmässa från fångvården, på sätt de sakkunniga föreslagit, bestridas från andra huvudtitelns allmänna anslag till ålderstillägg. Detta anslag, vars nuvarande belopp, som nämnt, är 80,000 kronor, skulle på grund härav bära i enlighet med de sakkunnigas utredning höjas med 11,000 kronor. Med hänsyn därtill, att anslaget under åren 1914—1916 överskridits med i medeltal cirka 4,500 kronor för år, torde emellertid en något starkare höjning av anslaget vara på sin plats samt detsamma lämpligen bära sättas till 95,000 kronor.

E) Anslag till
statens ar-
betsanstalt å
Svartsjö.

Till en var av statens arbetsanstalter å Svartsjö och i Landskrona torde bära äskas två ordinarie anslag: ett bestämt anslag till bestridande av de i anstaltens stat upptagna avlöningar och ett förslagsanslag till bestridande av övriga driftkostnader vid anstalten.

a) Bestämt
anslag till
Svartsjö-
anstalten.

Vad först angår det bestämda anslaget till Svartsjöanstalten, bör detta sättas till slutsumman av nämnda anstalts ordinarie avlöningsstat. Spörsmålet om vilka befattningshavare bära upptagas i denna stat har jag, så vitt angår tjänstemännen av lägre grad (bevakningspersonalen), redan förut haft tillfälle att dryfta vid behandlingen av bestämda anslaget till fångars vård och underhåll. Det resultat, vartill jag därvid kom, var, att den nuvarande ordinarie bevakningspersonalen vid Svartsjöanstalten skulle kunna minskas med 1 överkonstapel och 6 vaktkonstaplar. Här må beträffande denna personal endast tilläggas, att efter tvångsarbetsanstalternas fränkiljande från fångvården dessa anstalters skillnad från straffanstalternas torde bära markeras även så till vida, att beteckningarna »överkonstapel» och »vaktkonstapel» utbytas mot andra benämningar. I detta avseende har fångvårdsstyrelsen ifrågasatt, att dessa befattningshavare skulle kallas »överförmän» och »förmän». Benämningen »förmän» för de nuvarande vaktkonstaplarna synes mig synnerligen lämplig. För de hittillsvarande överkonstaplarna synes mig däremot beteckningen »förste förmän» bättre än »överförmän».

Vad härefter angår tjänstemännen av högre grad vid Svartsjöanstalten, torde icke bära göras några andra ändringar i den för samma anstalt nu gällande avlöningsstaten än att dels, i enlighet med vad förut föreslagits, pastorn tillägges ett andra ålderstillägg å 500 kronor och skollärarens båda ålderstillägg höjes från 200 kronor till 400 kronor för varje, dels ock skolläraren av samma skäl, som förut nämnts med avseende å fångvårdens skollärare, i staten uppföras under beteckningen »lärare».

I anslutning till vad jag sålunda anfört får jag framlägga följande.

Förslag till avlöningsstat för statens arbetsanstalt å Svartsjö.

	Lön eller mot- svarande	Tjänst- görings- penningar eller mot- svarande	Arvode för särskilt uppdrag	Summa	
1 direktör	3,000	2,000	—	5,000	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 kamrerare	2,700	1,300	—	4,000	
1 pastor, arvode	2,300	1,200	—	3,500	Efter 5 år kan den del av arvodet, som motsvarar lön, höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 assistent	1,900	1,100	—	3,000	Efter 5 år kan lönen höjas med 400 kronor och efter 10 år med ytterligare 400 kronor.
1 assistent (vid jordbruket)	1,200	900	—	2,100	
1 lärare, arvode	1,200	900	—	2,100	Efter 5 år kan den del av arvodet, som motsvarar lön, höjas med 400 kronor och efter 10 år med ytterligare 400 kronor.
1 förste förman (med förordnande såsom uppsyningsman)	1,000	550	200	1,750	
2 förste förmän (med förordnanden såsom uppsyningsmän)	2,000	1,100	400	3,500	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor och efter 10 år med ytterligare 100 kronor.
1 förste förman	1,000	550	—	1,550	
5 förste förmän	5,000	2,750	—	7,750	
1 förman	800	500	—	1,300	
35 förmän	28,000	17,500	—	45,500	
Summa	—	—	—	81,050	

Det bestämda anslaget till Svartsjöanstalten skulle alltså behöva begäras med ett belopp av 81,050 kronor.

Till Svartsjöanstaltens driftkostnader i övrigt bör äskas ett förslagsanslag. Enligt de sakkunnigas förut omförmälda beräkningar skulle detta anslags belopp kunna sättas till 109,800 kronor. Härvid hava dock de sakkunniga ej tagit hänsyn till det krav på detta anslag, som skulle uppstå därigenom, att från detsamma skulle komma att bestridas utgifter, till vilkas gäldande nu användes en del av avkastningen av fångvårdens besparingskassa, såsom för tvångsarbetarnas utrustning vid frigivningen, deras transporterande till hemorten o. s. v. I viss

b) Förslags-
anslag till
Svartsjö-
anstalten.

mån till följd härav, men främst dock på grund av den anledning till att ej sätta anslaget allt för lågt, som ligger i fångvårdsstyrelseus förut omnämnda anmälan om det ansenliga överskridande av förslagsanslaget till fångars vård och underhåll, som ägt rum under år 1917, torde anslaget böra begäras med ett till 120,000 kronor förhöjt belopp.

F) Anslag
till statens
arbetsan-
stalt i
Lands-
krona.

Jämväl till statens arbetsanstalt i Landskrona böra, som nämnt, åskas dels ett bestämt anslag till bestridande av de i anstaltens stat upptagna avlöningar, dels ock ett förslagsanslag till bestridande av övriga driftkostnader för anstalten.

a) Bestämt
anslag till
Landskrona-
anstalten.

Med avseende å det bestämda anslaget till Landskronaanstalten är till en början att märka, att de sakkunniga ej hemställt om någon ändring i denna anstalts högre tjänstemannapersonals vare sig antal eller avlöningsförmåner. Att så ej skett har emellertid, enligt vad de sakkunniga upplyst, ej berott därpå, att de ej ansett en förändring i dessa båda hänseenden erforderlig, utan har haft sin grund däri, att de ansett med prövningen av detta spörsmål bör anstå tills organisationsförändringen blivit genomförd och anstaltens nya ledning sålunda kan bliva i tillfälle att i detta avseende framföra sina önskemål. Även jag ansluter mig till denna uppfattning. Därmed vill jag dock uttryckligen som min åsikt framhålla, att, om Landskronaanstalten skall bibehållas som enda statlig arbetsanstalt för kvinnor samt de till tvångsarbete dömda arbeterskornas antal, såsom är att vänta, kommer att stiga utöver deras nuvarande exceptionellt låga numerär, anstaltens behöriga skötsel givetvis kommer att nödvändigöra en förstärkning av dess mera kvalificerade arbetskrafter.

Vad därefter angår de ordinarie tjänstemännen av lägre grad (bevakningspersonalen) vid Landskronaanstalten, har jag redan förut omnämnt, att denna bör, efter anstaltens fränskiljande från fångvården, utgöras av 3 överkonstaplar, därav 1 med förordnande som uppsyningsman, 7 vaktkonstaplar, 3 första vaktfruar och 13 vaktfruar. I den nya staten torde dock, i likhet med vad förslagits med avseende å Svartsjöanstalten, överkonstaplarna och vaktkonstaplarna uppföras under de förändrade benämningarna »förste förmän» och »förmän». Första vaktfruarna och vaktfruarna torde däremot, i avsaknad av lämpligare beteckningar, få bibehålla sina nuvarande benämningar.

I överensstämmelse med vad jag sålunda anfört får jag framlägga följande

Förslag till avlöningsstat för statens arbetsanstalt i Landskrona.

	Lön	Tjänstgöringspenningar eller motsvarande	Arvode för särskilt uppdrag	Summa	
1 direktör	2,700	1,300	—	4,000	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 assistent	1,200	900	—	2,100	
1 förste förman (med förordnande såsom uppsyningsman)	1,000	550	200	1,750	Efter 5 år kan lönen höjas med 400 kronor och efter 10 år med ytterligare 400 kronor.
1 förste förman	1,000	550	—	1,550	
1 förste förman	1,000	550	—	1,550	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor och efter 10 år med ytterligare 100 kronor.
1 förman	800	500	—	1,300	
6 förmän	4,800	3,000	—	7,800	Efter 5 år kan lönen höjas med 50 kronor och efter 10 år med ytterligare 50 kronor.
1 första vaktfru	700	350	—	1,050	
2 första vaktfruar	1,400	700	—	2,100	
1 vaktfru	600	300	—	900	
12 vaktfruar	7,200	3,600	—	10,800	
Predikant, arvode	—	—	1,500	1,500	
Summa	—	—	—	36,400	

Bestämda anslaget till Landskronaanstalten bör alltså äskas med 36,400 kronor.

Till täckande av sådana kostnader för verksamheten å Landskronaanstalten, som ej skola bestridas från nyssnämnda bestämda anslag, bör, som nämnt, äskas ett förslagsanslag.

Detta anslags storlek hava de sakkunniga beräknat till 67,500 kronor. Samma skäl, som föranlett mig att föreslå Svartsjöanstaltens förslagsanslags äskande med något högre belopp än de sakkunniga ifrågasatt, tala även för höjning av nu förevarande anslag, och får jag därför förorda, att detsamma sättes till 80,000 kronor.

Slutligen vill jag upptaga frågan om avlöningsvillkoren beträffande befattningshavarna vid arbetsanstalterna m. m.

Att de befattningshavare, som vid tiden för organisationsförändringens trädande i kraft, d. v. s. med ingången av år 1919, inne-

b) Förslagsanslag till Landskronaanstalten.

G) Avlöningsvillkor.

hava konstitutorial antingen — såsom fallet är med direktörerna — å viss befattning vid någon av nu ifrågavarande anstalter eller ock — såsom förhållandet är med avseende å övriga befattningshavare vid samma anstalter — å befattning av visst slag inom fångvården med tjänstgörings-skyldighet tills vidare vid någon av dessa anstalter, äro skyldiga att, därest annat ej bestämmes, kvarbliva i sin befattning vid vederbörande anstalt jämväl efter omorganisationens genomförande, torde utan vidare vara klart. Befattningen blir icke en annan, därför att den anstalt, varom fråga är, lägges under annan ledning än den hittillsvarande. En annan sak är, att billigheten synes fordra, att den möjlighet till förflyttning till annan, jämställd eller högre, befattning inom fångvården, som ju för närvarande förefinnes för dem, vilka äro anställda vid dessa anstalter, ej berövas dessa befattningshavare genom dessa anstalters utbrytning ur fångvården. För denna möjlighets bevarande torde annan särskild åtgärd knappast vara erforderlig än möjligen ett anbefallande åt fångvårdsstyrelsen att vid tillsättande av ledigblivna befattningar inom fångvården jämväl beakta den sålunda framhållna synpunkten.

Arbets-
anstalterna.

För åtnjutande av avlöningsförmåner enligt de nya avlöningsstaterna för arbetsanstalterna torde böra fastställas i huvudsak samma villkor och bestämmelser, som äro stadgade för åtnjutande av avlöningsförmåner enligt nu gällande ordinarie stater för fångvårdsstaten och statens uppfostringsanstalt å Bona.

I överensstämmelse härmed torde för åtnjutande av de med ordinarie befattning å avlöningsstat vid statens arbetsanstalter å Svartsjö och i Landskrona förenade avlöningsförmåner böra stadgas följande villkor och bestämmelser, nämligen:

att innehavare av befattning vid arbetsanstalt av ifrågavarande slag skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid möjligen inträdande förändrad organisation av anstalten eller eljest kan varda stadgad;

att innehavare av befattning vid arbetsanstalt jämväl skall vara skyldig att, med bibehållande av den tjänstegrad och den avlöning han innehar, låta sig förflyttas till annan dylik anstalt eller till fångvårdsanstalt; ägande han emellertid, därest förflyttningen sker utan hans egen ansökning eller uttryckta önskan, åtnjuta ersättning för flyttningskostnad;

att med befattning vid arbetsanstalt icke må förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat;

att med befattning vid arbetsanstalt ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag,

som är med Kungl. Maj:ts oktroj försett eller blivit såsom aktiebolag registrerat, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning av vad slag som helst, såframt ej, så vitt angår direktör, Kungl. Maj:t samt i fråga om annan befattningshavare anstaltens styrelse på därom gjord framställning och efter prövning, att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid anstalten, finner uppdraget eller befattningen kunna få tills vidare mottagas och bibehållas;

att, om kvinnlig befattningshavare ingår äktenskap, hon icke skall vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke styrelsen för anstalten med hänsyn till befattningens behöriga uppehållande finner det nödigt;

att tjänstgöringspenningar må uppbäras endast för den tid, befattningshavare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester eller annan kostnadsfri ledighet, men för tid, han eljest varit befriad från tjänstgöring, skola utgå till den, som uppehållit befattningen;

att den, som av sjukdom hindras att förrätta sin befattning, äger uppbära hela lönen eller i de fall, där avlöningen utgöres av arvode, den del därav, som icke anses såsom tjänstgöringspenningar, men att den, som undfar ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter, tjänstgöring hos riksdagen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag eller i behörig ordning avstänges från tjänstgöring eller eljest är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att under ledigheten, utöver sina tjänstgöringspenningar, avstå så mycket av lönen eller arvodet, som erfordras för befattningens uppehållande eller eljest provas skäligt;

att, därest befattningshavare i följd av kroppsskada, ådragen under tjänsteutövning, blivit tills vidare oförmögen till tjänstgöring, avlöningen å stat må, såsom undantag från vad ovan är stadgat, kunna, efter anstaltsstyrelsens beprövande, oavkortad utgå till honom under högst sex månader; ankommande på prövning av Kungl. Maj:t, till huru stor del avlöning kan böra utgå till den skadade efter omförmälda tid av sex månader;

att avlöning ej må utgå till befattningshavare för tid, varunder han avhållit sig från tjänstgöring utan att hava i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall;

att, därest befattningshavare varder avstängd från tjänstgöring eller i häkte tagen, den del av hans avlöning, som icke av anstaltsstyrelsen provas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej styrelsen finner skäligt låta honom uppbära något därav;

att vid sjukdomsförfall, eller när det erfordras för beredande av semester eller annan kostnadsfri ledighet, innehavare av lägre tjänst skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning vid anstalten, densamma mot åtnjutande av de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar eller däremot svarande belopp, i stället för egna tjänstgöringspenningar, bestrida, dock ej längre än sammanlagt tre månader under ett och samma kalenderår;

att i avseende å arvode till förste förman med förordnande såsom uppsyningsman skall i alla hänseenden gälla vad som stadgats angående tjänstgöringspenningar;

att beträffande förhöjning av avlöningen efter viss tids fortsatt innehavande av tjänst i samma lönegrad tidpunkten

för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor, att befattningshavare under mer än fyra femtedelar av den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med gott vitsord bestritt sin egen eller, på grund av förordnande, annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester eller annan kostnadsfri ledighet eller ledighet för fullgörande av värnplikt, och

för andra förhöjningen, efter ytterligare fem år, på samma villkor, under iakttagande, vad var och en av omnämnda förhöjningar angår, att den högre avlöningen ej får tillträdas förr än vid början av kalenderåret näst efter det, varunder den stadgade tjänsteåldern blivit uppnådd;

att befattningshavare äger att i fråga om rätt till ålderstillägg räkna sig till godo tid, varunder han varit innehavare av motsvarande eller jämförlig befattning vid fångvårdsstaten eller statens uppfostringsanstalt å Bona, dock under de villkor i övrigt, som gälla för åtnjutande av fastställda avlöningsförmåner för fångvårdsstaten eller sistnämnda anstalt;

att direktör eller kamrerare vid arbetsanstalt även må för tillgodojutande av avlöningsförhöjning räkna sig till godo tid, varunder han varit ordinarie tjänsteman i första lönegraden hos fångvårdsstyrelsen, dock under de villkor i övrigt, som gälla för åtnjutande av fastställda avlöningsförmåner för nämnda styrelse;

att, därest befattningshavare, som befordras till annan befattning vid arbetsanstalt eller fångvårdsstaten än den han dittills innehaft, redan intjänat högre avlöning än begynnelseavlöningen för den befattning, till vilken han befordras, honom skall omedelbart tillgodoföras det eller de ålderstillägg i den sistnämnda befattningen, som måste tilläggas

honom för att hans avlöning i densamma icke skall bliva lägre än den avlöning, han senast åtnjöt före befordringen;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande av avlöningsförhöjning, redan uppnått den levnadsålder, vid vilken han enligt bestämmelserna i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension är skyldig att från tjänsten avgå, icke må tillträda samma förhöjning;

att semester må årligen, då sådant kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång, utan avdrag å avlöningsförmånerna åtnjutas av direktör, kamrerare, pastor, assistent och lärare en var under en månad samt av övriga befattningshavare en var under femton dagar;

att därjämte förste förman, förmän, första vaktfru och vaktfru må vid tjänstledighet för sjukdom under loppet av ett och samma kalenderår åtnjuta full avlöning under högst trettio dagar;

att befattningshavare, som har sig anförtrodd uppbörd eller kontroll å uppbörd, är pliktig att å tid av året, som bestämmes av anstaltens styrelse, begagna sig av semester;

att befattningshavare må åtnjuta fri bostad jämte nödigt bränsle eller ock ersättning därför;

att beloppet av hyresersättning och vedanslag skall bestämmas efter de i orten gällande hyror och pris å ved, dock med iakttagande, vad befattningshavare av lägre grad angår, att vedanslag må utgå för inköp av högst 8 kubikmeter björkved och 7 kubikmeter barrved;

att hyresersättning och vedanslag skola utgå i enahanda ordning som lön;

att beklädnadsersättning må i överensstämmelse med vad som gäller beträffande tjänstgöringspenningar eller ersättning för sådana vid vikariat utbetalas till en var förste förman och förman med 100 kronor samt till en var första vaktfru och vaktfru med 50 kronor, allt för år räknat;

att kostnadsfri vård av anstaltens läkare jämte av honom föreskrivna medikamenter, enligt de närmare bestämmelser Kungl. Maj:ts meddelar, lämnas åt förste förman, förman, första vaktfru och vaktfru, men ej åt deras familjer;

att, därest för någon av de befattningshavare, vilka äga åtnjuta fri läkarvård, uppstår av anstaltens läkare intygat behov av vård å sjukhus eller tuberkulossanatorium, av anstaltens medel må efter styrelsens beprövande bekostas sådan vård i allmänt rum jämte den förtäring, som under vistelsen å sjukhuset eller sanatoriet av vederbörande läkare föreskrives, dock att kostnaden ej må av anstaltens medel bestridas för

längre tid än sex månader årligen, ej heller under det kostnadsfri ledighet åtnjutes eller då sjukdomen är av sådan art eller befattningshavaren uppnått den ålder, att ringa utsikt finnes för att han skall komma att återinträda i tjänstgöring;

att, då kostnad av anstaltens medel utgår för befattningshavares vård å sjukhus eller sanatorium, utgifterna för hans färd dit och därifrån må på enahanda sätt bestridas;

att vid avgång från tjänsten till följd av avskedstagande, entledigande eller dödsfall själva lönen eller, där avlöningen utgöres av arvode, den del därav, som icke anses såsom tjänstgöringspenningar, ävensom, i förekommande fall, hyresersättning och vedanslag utgå till månadens slut;

att, då befattningshavare, som åtnjuter fri bostad, avlider, styrelsen för anstalten må, efter prövning av förekommande omständigheter, medgiva hans änka eller efterlevande familj att bibehålla den befattningshavaren anvisade bostadslägenheten intill den dag, styrelsen finner lämpligt bestämma för lägenhetens frånträdande;

att, därest befattningshavare avlider i följd av olyckshändelse, timad under tjänsteutövning, ett belopp, motsvarande den avlidnes avlöning för en månad, må såsom begravningshjälp tilldelas hans dödsbo;

att i fråga om befattningshavares skyldighet att avgå från tjänsten ävensom i fråga om rätt till pension skall gälla vad i särskild lag angående civila tjänstinnehavares rätt till pension är vid tiden för den nya avlöningsstatens ikraftträdande eller, såvitt angår innehavare av befattning, som därefter tillträdes, vid tillträdet till befattningen stadgat; samt

att den, som tillträder den nya avlöningsstaten, skall vara skyldig underkasta sig, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande av eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstebefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed.

Fångvårds-
staten.

I likhet med vad i kungörelse den 10 juni 1912 angående vissa fångvårdstjänstemäns rätt till ålderstillägg stadgats rörande dylik tjänstemans rätt att för tillgodoräknande av ålderstillägg räkna sig till godo tid, varunder han tjänstgjort vid statens uppfostringsanstalt å Bona, torde i sammanhang med tvångsarbetsanstalternas fränskiljande från fångvården böra såsom tillägg till de enligt kungörelse den 30 september 1910 stadgade villkor och bestämmelser för åtnjutande av de enligt ny stat för fångvårdsstaten med ordinarie befattning vid samma stat förenade avlöningsförmåner förordnas:

att innehavare av dylik befattning må i fråga om ålderstillägg

räkna sig till godo tid, varunder han innehaft motsvarande eller jämförlig befattning vid någon av statens arbetsanstalter.

Ett liknande tillägg torde böra göras till de avlöningsvillkor, som finnas stadgade för åtnjutande av de med ordinarie befattning vid statens uppfostringsanstalt å Bona förenade avlöningsförmåner;

Statens uppfostringsanstalt å Bona.

I detta sammanhang bör nämnas, att tvångsarbetsanstalternas skiljande från fängvården givetvis måste föranleda vissa ändringar i lagen angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension. Härom liksom om andra erforderliga ändringar i nämnda lag kommer chefen för finansdepartementet att längre fram föreslå Kungl. Maj:t att till riksdagen avlåta särskild proposition.

Ändringar i pensionslagen.

Under åberopande av vad jag sålunda i detta ärende anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att *dels* medgiva, att den för fängvårdsstaten gällande ordinarie staten må från och med år 1919 undergå följande ändringar, nämligen *ej mindre*, i vad den avser tjänstemän av högre grad, så till vida, att ur nämnda stat utgå de för tvångsarbetsanstalten å Svartsjö och tvångsarbetsanstalten i Landskrona upptagna särskilda avlöningsstater,

Departementschefens slutliga hemställen.

att tvångsarbetsanstalten i Karlskrona och tvångsarbetsanstalten i Norrköping tillsvidare i staten upptagas under beteckningarna centralfängelset i Karlskrona och centralfängelset i Norrköping,

att straffängelset i Mariestad i staten upptages under beteckningen centralfängelset i Mariestad,

att de i avlöningsstaterna för centralfängelserna å Långholmen, i Malmö, å Härlanda och i Härnösand samt straffängelset i Uppsala uppförda skolläroarna upptagas under beteckningen lärare samt den i avlöningsstaten för centralfängelset i Växjö uppförda skolläroarinnan upptages under beteckningen lärarinna,

att avlöningen till en var av assistenterna vid centralfängelserna i Malmö, å Härlanda, i Härnösand och i Mariestad höjes till 1,900 kronor lön och 1,100 kronor tjänstgöringspenningar eller tillhopa 3,000 kronor jämte två ålderstillägg till lönen, vardera å 400 kronor, efter fem och tio års tjänstgöring,

att för en var av förste pastor och andre pastor vid centralfängelset å Långholmen, pastorer vid centralfängelserna i Malmö, å Härlanda, i

Härnösand, i Karlskrona och i Norrköping upptages ett andra ålders-
tillägg å 500 kronor å den del av arvodet, som motsvarar lön, att utgå
efter tio års fortsatt innehavande av pastorstjänst i samma lönegrad, samt

att de en var av lärarna vid centralfängelserna å Långholmen, i
Malmö, å Härlanda och i Härnösand samt straffängelset i Uppsala till-
kommande två ålderstillägg upptagas ett vart till ett från 200 kronor
till 400 kronor förhöjt belopp,

än även, i vad nu ifrågavarande stat avser tjänstemän av lägre
grad (bevakningspersonal), så till vida, att densamma minskas med 4
överkonstaplar med förordnanden som uppsyningsmän, 8 överkonstaplar,
43 vaktkonstaplar, 3 första vaktfruar och 13 vaktfruar, till följd varav
staten i sagda del komme att erhålla följande ändrade lydelse:

	K r o n o r				
	Lön eller motsva- rande	Tjänst- görings- penningar eller mot- svarande	Arvode för särskilt förord- nande	Summa	
1 överkonstapel (med förordnan- de såsom uppsyningsman) ...	1,000	550	200	1,750	} Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor och efter 10 år med ytterligare 100 kronor.
9 överkonstaplar (med förord- nandens såsom uppsyningsmän)	9,000	4,950	1,800	15,750	
1 överkonstapel	1,000	550	—	1,550	
52 överkonstaplar	52,000	28,600	—	80,600	
1 vaktkonstapel	800	500	—	1,300	} Efter 5 år kan lönen höjas med 50 kronor och efter 10 år med ytterligare 50 kronor.
367 vaktkonstaplar	293,600	183,500	—	477,100	
1 första vaktfru	700	350	—	1,050	} Efter 5 år kan lönen höjas med 50 kronor och efter 10 år med ytterligare 50 kronor.
3 första vaktfruar	2,100	1,050	—	3,150	
1 vaktfru	600	300	—	900	
35 vaktfruar	21,000	10,500	—	31,500	
1 kokerska	400	200	—	600	
12 kokerskor	4,800	2,400	—	7,200	
Summa	—	—	—	622,450	

dels föreskriva, att för tillträde till det ytterligare ålderstillägg,
som, enligt vad ovan nämnts, må tillkomma förut omförmälda pastorer,

skola gälla enahanda villkor, som äro stadgade för tillträde till redan medgivet ålderstillägg;

dels vidtagna följande ändringar med avseende å här nedan nämnda i riksstaten under andra huvudtiteln upptagna ordinarie anslag, nämligen sänka bestämda anslaget till fångars vård och underhåll från dess nuvarande belopp 981,600 kronor med 115,850 kronor till 865,750 kronor, höja förslagsanslaget till fångars vård och underhåll från dess nuvarande belopp 1,600,000 kronor med 1,000,000 kronor till 2,600,000 kronor, sänka förslagsanslaget till ålderstillägg till en del vid fångvårdsstyrelsen och fångvården anställda ämbets- och tjänstemän från dess nuvarande belopp 86,000 kronor med 11,000 kronor till 75,000 kronor samt höja allmänna förslagsanslaget till ålderstillägg från dess nuvarande belopp 80,000 kronor med 15,000 kronor till 95,000 kronor;

dels godkänna de av mig framlagda förslagen till ordinarie avlöningsstater för statens arbetsanstalt å Svartsjö och statens arbetsanstalt i Landskrona, att tillämpas från och med år 1919, ävensom de av mig föreslagna villkoren och bestämmelserna för åtnjutande av de med ordinarie befattning i nämnda stater upptagna avlöningsförmånerna;

dels förklara, att en var, som med eller efter ingången av år 1919 tillträder sådan ordinarie befattning, skall vara pliktig att underkasta sig förenämnda villkor och bestämmelser;

dels medgiva,

ej mindre att såsom tillägg till de för åtnjutande av de enligt den från och med år 1911 gällande staten för fångvårdsstaten med ordinarie befattning vid samma stat förenade avlöningsförmåner stadgade villkor och bestämmelser må förordnas, att innehavare av dylik befattning må i fråga om ålderstillägg räkna sig till godo tid, varunder han innehaft motsvarande eller jämförlig befattning vid någon av statens arbetsanstalter,

än även att såsom tillägg till de för åtnjutande av avlöningsförmåner enligt den för statens uppfostringsanstalt å Bona från och med år 1918 gällande avlöningsstaten må förordnas, att innehavare av befattning vid sistnämnda anstalt må i fråga om ålderstillägg räkna sig till godo tid, varunder han innehaft motsvarande eller jämförlig befattning vid någon av statens arbetsanstalter;

dels från och med år 1919 i riksstaten under andra huvudtiteln uppföra följande ordinarie anslag, nämligen

till statens arbetsanstalt å Svartsjö

ett bestämt anslag å 81,050 kronor och

ett förslagsanslag å 120,000 kronor samt

till statens arbetsanstalt i Landskrona
ett bestämt anslag å 36,400 kronor och
ett förslagsanslag å 80,000 kronor;
dels ock under andra huvudtiteln å extra stat för år 1919 bevilja
till bestridande av arvode åt en inspektör över statens arbetsanstalter
ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlåtas proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Henry Lindberg.